

7

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Ἄριθ. αὐξ. 275 Ε/10

Κατηγ. κασιόγρα.

Η ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΩΣ ΝΟΣΟΚΟΜΟΣ ΚΑΙ ΩΣ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΣ

1. Ὅποια πρέπει νὰ εἶνε ἡ νοσοκόμος.

Ἐν τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, ὅσα ἔχομεν ἐν τῷ ἴσμφ τούτῳ εἶνε ἀναντιρρήτως καὶ ἡ υγιεία, ἀγαθόν, τοῦ ὁποίου τὴν ἀξίαν ἐκτιμῶμεν μόνον ὅταν τὸ ἀπολέσωμεν. Ἐνόσφ εἶμεθα υγιεῖς, αἱ πικρὰ καὶ αἱ ἐναντιότητες τοῦ βίου μᾶς εὐρίσκουσιν ἰσχυροὺς καὶ θαρραλέους, προθύμους νὰ κύψωμεν ὡς ὁ στάχυς ὑπεκφύγωμεν τὴν καταιγίδα ἢ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἀκλόνητοι τὰς συμφορὰς ὅπως ἡ ἀκμαία δρῦς τὴν δάσους περιφρονεῖ τὰς περὶ αὐτὴν μακρομένους θυέλλας. Τὴν γλυκύτητα τῆς ζωῆς μόνον διὰ τοῦ πρῶτου σματος τῆς υγιείας τὴν ἀντιλαμβάνομεθα ὅταν τῆς υγιείας ἐκλείψῃ, τὰ ἀγαθὰ καὶ αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου μᾶς φαίνονται τόσαι ἐνοχλήσεις, ὁ ἀήρ, τὸν ποῖον ἀναπνέομεν μᾶς βαρύνει, καὶ αὐτὸς ὁ ἥλιος ἄς ἐνοχλεῖ. Ὁ ἀσθενὴς βλέπει τὰς δυνάμεις ἐκλείπουσας, τὸ πνεῦμά του χάνει τὴν διαίτησιν καὶ τὸ σφρίγγος καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀνομιάνων καὶ τοῦ πάθους, ὁ χαρακτήρ του γίνεταί τις καὶ θιστος, ἰδιότροπος, παράξενος.

Ἡ ἀσθένεια ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶνε ἐκτροχίασις τῆς οἰκογενειακῆς μηχανῆς, ἐκτροχίασις ἀφίνουσα πολλάκις ἔχνη οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ταμείου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ συνδέσμου τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Πόσον βαθύτερον ριζοῦσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν στοργὴν καὶ ἀφοσίωσιν αἱ πρόθυμοι περιθάλψεις καὶ ἡ φιλόστοργος ἐπαγρύπνησις τοῦ ἀσθενοῦς παρὰ συζύγου ἢ τέκνων καὶ πόσον ψηλαφητοτέρα καθιστᾷ τὴν οἰκογενειακὴν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν μίαν καλὴν καὶ ἐπιδέξιον νοσηλείαν! Ὅπως τὰ ὠραία χρώματα τῆς ἰριδος γεννῶνται ἐν μέσῳ βροχῶν καὶ καταιγίδος, οὕτω καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὀδυνῶν καὶ τῶν κινδύνων τῆς ἀσθενείας θερμαίνονται καὶ ἀναπτύσσονται τὰ γλυκύτερα καὶ σταθερώτερα αἰσθήματα, στερεοῦται ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ ἀμοιβαία στοργή, καὶ γίνεται εἰδὸς τι τρυφερᾶς ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῆς συμπαθείας τοῦ νοσηλεύοντος καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ πάσχοντος, εὐγνωμοσύνης εἰλικρινοῦς καὶ εὐλόγου, διότι ὁ ἐκ βλαστίας νόσου διασωθεὶς ὀφείλει τὴν σωτηρίαν του οὐ μόνον εἰς τοῦ θεραπεύοντος ἰατροῦ τὴν προσοχὴν καὶ κανὸτητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιμελῆ καὶ ἀκούραστον τηλείαν ὑπὸ ἀγαθοῦ νοσοκόμου.

Ἐν ταῖς οἰκογενείαις, ἡ ὠραία ὄσον καὶ σπουφροντίς τοῦ περιθάλπειν τὸν ἄρρωστον ἀπόκει-εῖ τὴν γυναῖκα. Ἡ λεπτοφυὴς χεὶρ τῆς, ἡ τῆς ἐπιδεξιότης, ἡ συμπαθὴς καὶ τρυφερὰ τῆς καθιστῶσιν αὐτὴν εὐπρόσδεκτον εἰς ὅλους,

σης δοκιμασίας. Ὅρθια παρὰ τὴν κλίνην τοῦ προσφιλοῦς τῆς ἀρρώστου, ἀρπάζει καὶ τοὺς ἐλάχιστους αὐτοῦ λόγους, μαντεύει τὰς ἀνάγκας του, προλαμβάνει τὰς ἐπιθυμίας του καὶ διέρχεται ἄγρυπνος νύκτας ὅλας ἀγογγύστως καὶ σχεδὸν ἀκούραστος, μὲ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονὴν ἐκτελεῖ τὸ εὐεργετικὸν τῆς καθήκον. Πόσον εὐτυχὴς εἶνε ὁ ἐπὶ τῆς κλίνης τῶν ὀδυνῶν ταλαιπωρούμενος καὶ ὑποφείων ἄρρωστος, ὅταν ἔχη πλησίον του ἄγρυπνον καὶ πιστὴν φύλακα τὴν γυναῖκά του, τὴν γλυκεῖαν αὐτὴν καὶ λατρευτὴν νοσοκόμον, ἣτις πλὴν τῶν ὕλικῶν περιποιήσεων, τὰς ὁποίας τῷ ἐπιδαψιλεύει, ἀνυψᾷ προσέτι τὸ καταπεπτωκὸς ἠθικὸν του, ἐπιρρωννύει τὸ ἐκλείπον θάρρος του, τῷ ἐμπνέει μὲ ἐν μειδιάματι, μὲ μίαν θωπεῖαν τῆς, τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν ἐλπίδα.

Εἶτε ὡς σύζυγος, εἶτε ὡς μήτηρ ἢ κόρη, ἡ γυνὴ εἶνε προωρισμένη κάποτε νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα νοσοκόμου· ἡ ἀκριβὴς καὶ λεπτομερὴς γνώσις τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν νοσηλείαν τῶν ἀρρώστων, ἀποτελεῖ μέρος τῆς πρακτικῆς τῆς μορφώσεως καὶ μέρος ἀναπόσπαστον, διότι δυνατόν νὰ γνωρίζῃ αἰετὰ τὰ τῆς διευθύνσεως τῆς οἰκίας, δυνατόν νὰ εἶνε θυμασία μάγειρος ἢ οἰκονόμος, δυνατόν νὰ γνωρίζῃ λαμπρὰ ἐργόχειρα, μὴ γνωρίζουσα ὅμως πῶς νὰ περιποιηθῇ ἓνα ἀσθενῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ μὴ δυναμένη εἶνε γελῶν ἀνατροφῆς νὰ ἀνεχθῇ τὰ δυσάρεστα παρεπόμενα τῆς νοσηλείας, ἡ οἰκοδέσποινα ἀποβάλλει σχεδὸν ἄχρηστος, χάνει μὲγα μέρος τῆς ἀξίας καὶ

τοῦ γοήτρου τῆς ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου σπανίαν εὐκαιρίαν ὅπως γείνη ἀντικείμενον θερμοτέρας εὐγνωμοσύνης.

Ἄλλὰ συνήθως δὲν συμβαίνει τοιοῦτόν τι· ἡ γυνὴ ὀρμεμφύτως καὶ ὡς ἐξ ἐνστίκτου εἶνε ἐπιδεξία καὶ κατ'ἀλλήλους νοσοκόμος, διότι παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος, ἡ καρδία ἀφ' ἑαυτῆς ὑπαγορεύει τί τὸ ἀριστον πρακτέον· ἐν τούτοις αἱ λεπτομέρειαι πολλάκις εἶνε τὸ πᾶν εἰς τὴν περίστασιν τυχύτην καὶ ἀκριβῶς τὰς λεπτομερείας ταύτας ὅπως καὶ τὰς στοιχειωδεστέρας γενικὰς ὁδηγίας θέλομεν διατυπώσῃ ἐνταῦθα.

Καὶ ἐν πρώτοις ἀπαιτεῖται νὰ εἶνε ἡ οἰκοδέσποινα ἐξωκλειωμένη πρὸς τὰς ἀλγεινὰς ἢ δυσχεροῦς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας προκαλοῦσι πολλαὶ λεπτομέρειαι τῆς νοσηλείας· τὴν φυσικὴν τρυφερότητα καὶ λεπτότητα πρέπει τότε νὰ συγκινηθῇ καὶ μὲ μεγάλην δόσιν εὐθυκρυσίας, σοβρότητος καὶ ἀπαθείας· καὶ λέγοντες ἀπάθειαν ἐννοοῦμεν οὐχὶ βεβαίως τὴν τραχύτητα ἐκείνην τῆς ψυχῆς, ἣν δὲν συγκινεῖ ὁ πόνος ἢ δὲν ἐπιηρεάζουσιν οἱ γογγυσμοὶ προσφιλοῦς ὄντος, ἀλλὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ὑπερβολικῆς ἐκείνης καὶ ἀδικαιολογίτου εὐκισθησίας, ἣτις ἐνίοτε καταντᾷ μέχρι τοῦ γελοίου βαθμοῦ τοῦ νὰ μὴ δύναται ἡ γυνὴ νὰ προσβλέψῃ σταγόνα αἵματος χωρὶς νὰ λειποθυμήσῃ ἢ τραῦμα καὶ νὰ μὴ καρδιαλγήσῃ· τοιαύτη εὐκισθησία εἶνε πλέον ἀπλῆ ἀδυναμία καὶ παιδαριωδία ἢ ὑπερτροφικὴ κατὰστασις. Εἰθισμένη πρὸς τὰς δυσχερεῖς

καὶ τὰ δυσάρεστα τοῦ βίου, ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα πρέπει νὰ δύναται καὶ εἰς τὰς δυσχεροῦς συνεπειὰς τῆς νόσου νὰ ἀντέχῃ καὶ εἰς ἀυπνίας νὰ ἀνθίσταται καὶ τὴν καρδίαν πολλάκις νὰ ἔχῃ τεθωρακισμένην κατὰ πάσης ἀκαίρου καὶ ὑπερμέτρου συγκινήσεως. Φαντασθῆτε νοσοκόμον, ἣτις δὲν τολμᾷ νὰ ἐγγίσῃ βδέλλαν, ἢ λειποθυμῇ παρισταμένη εἰς μίαν ἀφάμαξιν, ἢ ἀποτροπιάζεται νὰ πλύνῃ τραῦμα ἢ νὰ καθάρσῃ ἀκαθαρσίαν, ἢ ἀδυνατεῖ νὰ ὑποκρούσῃ τοὺς φόβους τῆς ἢ νὰ κρατήσῃ τοὺς λυγμοὺς τῆς ἐνώπιον κινδυνεύοντος ἀρρώστου.

Καὶ ἐν γένει τὰ κυριώτερα προσόντα τῆς ἀγαθῆς νοσοκόμου εἶνε τὰ ἑξῆς: Πραύτης εἰς τε τὸν τόνον τῆς φωνῆς καὶ εἰς τοὺς λόγους· πρέπει νὰ ὁμιλῇ μὲ τὸν ἀρρωστον ὅπως μὲ τὰ μικρὰ παιδιὰ, μὲ φωνὴν ἤρεμον καὶ γλυκεῖαν, ἣτις νὰ ὁμοιάζῃ σχεδὸν πρὸς μειδιάμα. — Πραύτης περὶ τοὺς τρόπους· χεῖρ ἑλαφρά, ψαύουσα χωρὶς νὰ πιέζῃ, οὔσα δραστηρία χωρὶς νὰ σπεύδῃ βεβιασμένως καὶ ἐνεργοῦσα ἡρέμα ἀλλ' οὐχὶ καὶ βραδυκίνητος, εἶνε ἐν τῶν πολυτιμοτέρων πλεονεκτημάτων. — Πραύτης εἰς τὸν χαρακτῆρα, διὰ νὰ μὴ δυσχεροῦται ἀπὸ κανένα λόγον τραχὺν ἢ ἀδίκημα, μῆτε διότι ὁ ἀρρωστος δὲν εὐχαριστεῖται ἐκ τῶν περιποιήσεών τῆς, μῆτε διότι εἶνε ὑπὲρ τὸ δεῖον ἀπαιτητικὸς. Ὁ ἀρρωστος γίνεται ἰδιότροπος, μεψίμοιρος, ὀξύθυμος, ἀνυπόμονος καὶ ἐπομένως ἐκείνη, ἣτις ἐξ εἰλικρινοῦς καὶ ἀφιλοκεροῦς ἀγάπης τὸν νοσηλεύει, ὀφείλει νὰ παραβλέπῃ τὰς ἀδυναμίας

αὐτὰς τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως, νὰ ὑπομένη ἀγογ-
γύστως ὅ,τι ἄλλοτε θὰ τὴν δυσηρέσει κατάκαρδα
καὶ νὰ περιποιητῆται ὡς μικρὸν παιδίον τὸν ἀσθενῆ τῆς,
ὅστις πολλάκις δὲν ἔχει καὶ πολὺ καθαρὰν συνείδησιν
τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεών του.

Ἀγαθὴ καὶ ἀφοσιωμένη νοσοκόμος εὐρίσκει πάν-
τοτε ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς πρόχειρα τὰ μέσα τοῦ νὰ εὐ-
κρεστῆ καὶ παραμυθῆ τὸν ἀρρώστον· ἔχει πάντοτε
κάτι τερπνὸν νὰ τῷ διηγήται ἢ λόγους μελιχίους
καὶ προσηνεῖς νὰ τῷ ἀποτείνῃ· συμμερίζεται τὰς
σκέψεις καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ πάσχοντος, γελῶσα ὅ-
ταν ἐκεῖνος μειδιᾷ, συμπονοῦσα ὅταν παραπονῆται,
ἀκρωμένη μάλιστα αὐτοῦ μετὰ προφανοῦς προσοχῆς
καὶ ἐνδιαφέροντος ὡσὰκις ἐκεῖνος ὀμιλῆ περὶ τοῦ τι
αἰσθάνεται ἢ πάσχει, καὶ τοῦτο μὲ τρόπον ὅπως φυ-
σικόν, ἀνεπιτήδευτον, ἤρεμον, συμπαθῆ, ὅστις ἔχει
πολλάκις τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ τὸν ἀρρώστον νὰ λη-
σμονῆ τοὺς πόνους του.— Πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται νὰ
ἔχη ἢ περιποιημένη τὸν ἀσθενῆ ὅπως καὶ οἱ πλησι-
άζοντες αὐτὸν οἰκεῖοι καὶ ποιὰν τινὰ κρυψίνοιαν πρὸς
τὸν ἀρρώστον, ἀθῶαν μὲν ἀλλ' ὅπως δῆποτε ὠφέλι-
μον ἐπὶ τοῦ προκειμένου· δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ φαί-
νωνται ἐπὶ τοῦ προσώπου των μῆτε οἱ φόβοι, τοὺς
ὁποίους τρέφουσι, μῆτε ἡ θλίψις, ἥτις τοὺς κατατρώ-
χει· ἢ μορφὴ των δέον νὰ ἀπαυγάζῃ γαλήνην καὶ ἰ-
λαρότητα, τῆς ὁποίας ἴσως στεροῦνται ἐν τῷ βῆθει
τῆς καρδίας των. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀρρώστου εἶνε λί-
κν ὀξυδερκεῖς, ζητοῦσι νὰ ἀναγνώσωσιν ἐπὶ τῆς φυ-

σιονωμαίας σας τι σκεπτεσθε περὶ τῆς καταστάσεως
των. Μὴ τοῖς προδώσητε λοιπὸν ποτὲ τὰς σκέψεις
σας, ἐὰν δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἐλπίδας των.
Ἰδίως δὲ μὴ τυχὸν ποτὲ ἀκουσθῆ ἐνώπιον αὐτῶν,
ἀνευ ὑπερτάτης ἀνάγκης, λέξις τις δυναμένη νὰ τοὺς
ἐμβάλλῃ εἰς ὑπονοίας περὶ τοῦ προσεχοῦς των τέλους.
Ἄ! ἄς ἀφίνωμεν εἰς τοὺς προσφιλεῖς μας ἀρρώστους,
ἄς τοὺς ἀφίνωμεν τοῦλάχιστον τὴν ἐλπίδα, τὴν πλέ-
ον παρήγορον καὶ οὐρανίαν ἀρετήν, ἥτις μένει τελευ-
τάια!

2. Ὁ Κοιτῶν τοῦ ἀρρώστου.

Τὸ καταλληλότερον δωμάτιον τῆς οἰκίας ἵνα
χρησιμεύσῃ ὡς κοιτῶν τοῦ ἀρρώστου εἶνε ἐκεῖνο, τὸ
ὅποσον κεῖται μακρὰν παντὸς θορύβου καὶ ταραχῆς,
εἶνε εὐάερον καὶ φωτεινόν, δὲν εἶνε ὑγρὸν, βλέπει ἡ-
λιον ἀρκετὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ συγκοινωνεῖ, εἰ
δυνατὸν, πρὸς ἕτερον δωμάτιον δυνάμενον νὰ χρησι-
μεύσῃ δι' ἀνάγκης τινὰς τοῦ ἀρρώστου. Ἐν ἀνάγκῃ
πρέπει καὶ τὸ δι' αἰθουσαν ὑποδοχῆς προωρισμένον
δωμάτιον νὰ μετατραπῆ εἰς κοιτῶνα ἀσθενοῦς, ἀρ-
κεῖ νὰ ἐκπληρῶνται οἱ ἀνω εἰρημένοι ὅροι· διότι ἐν
τῇ νοσηλείᾳ ἀρρώστου, μετὰ τὴν θεραπευτικὴν, πρῶ-
τίστη συνθήκη αἰσίας ἐκβάσεως εἶνε καὶ ἡ αὐστηρὰ
τήρησις τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς. Μὴ φειδώμεθα
προπάντων καθαρῶ ἀέρος καὶ ἡλίου διὰ τὸν ἀρρώστον·
ἀφοῦ ὁ ὑγιὴς ἔχει τόσην ἀνάγκην τῶν δύο αὐτῶν ἀ-
παραιτήτων τῆς ζωῆς στοιχείων, πόσω μάλλον ὁ δι-

αταραχθεις ἐκεῖνος ὄργανισμός. ὅστις χρήζει ἀναζω-
γονήσεως !

Εἶνε κακὴ, κακίστη ἢ πρόληψις ἐκεῖνη ἢ ἐπικρα-
τοῦσα παρὰ τῆ λαῶ ὅτι τὸ δωμάτιον τοῦ ἀσθενοῦς
δὲν πρέπει νὰ πέρνη ἀέρα· τούναντίον ὑπὲρ πᾶν ἄλ-
λο ὁ ἀσθενὴς βλάπτεται ἐκ τοῦ μεμολυσμένου ἀέρου
καὶ ἔχει ἐπιτακτικωτέραν ἀνάγκην καθαροῦ καὶ ζώ-
ογόνου ἀέρου, ἀφοῦ δὰ τότε κόπτεται καὶ ἡ ὄρεξις
καὶ ἐπομένως σχεδὸν μὲ τὸν ἀέρα τρέφεται ὁ ἄρρω-
στος. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ὁ ἀερισμὸς τοῦ κοιτῶνος
δέον νὰ γίνηται μετὰ τινων προφυλάξεων, τὰς ὁποί-
ας ἀπαιτεῖ ἡ ἰδιάζουσα ὅλως κατάστασις τοῦ κλινή-
ρου. Ἐὰν μὲν τὸ δωμάτιον δὲν συγκοινωνῇ πρὸς ἄλ-
λο παρακείμενον, τότε ὁ ἀερισμὸς γίνεται ἀπ' εὐθεί-
ας διὰ τοῦ παραθύρου αὐτοῦ τοῦ κοιτῶνος μένοντος
ἀνοικτοῦ ἐπὶ ὥρας ἢ ἐπ' ὀλίγον μόνον, κατὰ τὴν θερμο-
τέραν στιγμὴν τῆς ἡμέρας· τὸ θέρος μάλιστα εἰς ἀ-
σθενείας τινὰς δύναται νὰ μείνη καὶ ὅλην τὴν ἡμέ-
ραν τὸ παράθυρον ἀνοικτόν· ἐν γένει πρέπει νὰ προ-
σέχη ἡ οἰκοδέσποινα ὥστε ὁ ἀερισμὸς τοῦ δωματίου
νὰ μὴ γίνηται καθ' ὥρας ψυχρὰς ἢ ὑγρὰς ὅπως αἱ νυ-
κτεριναὶ ἢ αἱ τῆς πρωΐας καὶ ἐσπέρας καὶ μάλιστα
ἐν καιρῷ χειμῶνος. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ρευμάτων,
εἰς τὰ ὁποῖα δύναται τὰ ἐκτεθῆ ὁ ἄρρωστος, συμβου-
λεύομεν τὴν πρὸ τῆς κλίνης τοποθέτησιν τῶν κινη-
τῶν ἀλεξινημῶν (παραβάν). Ἐὰν ὁ καιρὸς εἶνε ψυ-
χρὸς, βεβαίως σκεπάζεται κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀερι-
σμοῦ ὁ ἄρρωστος μὲ ἐν σκέπασμα περισσότερον. Δὲν

πρέπει δὲ νὰ ἀερισθῇ τὸ δωμάτιον ἐν ὥρᾳ σφοδροῦ ἀ-
νέμου ἢ βροχῆς, οὔτε ὅταν ὁ πάσχων κοιμάται ἢ εἶ-
νε ἐν ἐπιδρώσει ἢ ἐντὸς λουτροῦ, οὔτε κατὰ τὴν ἀλ-
λαγὴν ἐνδυμάτων καὶ ἐπιδέσμων, οὔτε ὅταν ἐρχηται
ἔξωθεν μετὰ τοῦ ἀέρου κονιορτὸς ἢ δυσωδία τις.

Ἐὰν ὅμως ὁ κοιτῶν συγκοινωνῇ πρὸς ἄλλο πα-
ρακείμενον δωμάτιον, τότε, ἐν ὥρᾳ χειμῶνος μάλιστα,
εἶνε προτιμότερον νὰ ἀερίζωμεν πρῶτον καλῶς τὸ
δωμάτιον ἐκεῖνο, ἔπειτα κλείοντες τὰ παράθυρα νὰ
τὸ θερμαίνωμεν καὶ ἀκολούθως νὰ ἀφίνωμεν τὴν θύ-
ραν τοῦ κοιτῶνος ἀνοικτὴν οὕτως ὥστε ὁ ἀερισμὸς
νὰ γείνη καὶ ὀμαλότερος καὶ μᾶλλον ἀνεπαίσθητος.

Ἰδίως πρέπει νὰ ἀποφευγῆται πᾶν ὅ,τι μολύνει
ταχέως τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου, ὡς λ. χ. ἡ συσσώ-
ρευσις πολλῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ κοιτῶνι, ἡ καῦσις
μεγάλης θερμάστρας ἢ πολλῶν φῶτων, τὰ λίαν εὖο-
σμα ἄνθη καὶ ἀρώματα ὡς καὶ τὰ βαρύσσμα φάρ-
μακα καὶ ὅλαι αἱ ἀκαθαρσίαι, αἵτινες προέρχονται
ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς καθὼς καὶ πᾶν ὅ,τι ρυπαρὸν καὶ
ἄχρηστον.

Καθαρίζεται δὲ ὁ κοιτῶν ἐπιμελῶς καὶ τακτι-
κῶς ὁσάκις τὸ ἀπαιτῆ ἢ ἀνάγκη, ἀπαξ μὲν καθ' ἐ-
κάστην ὅλον τὸ δωμάτιον, πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας
μέρη τινὰ χρήζοντα καθαρισμοῦ καὶ ἰδίως τὸ ὑπὸ
τὴν κλινὴν μέρος. Τὸ σάρωμα νὰ γίνηται μὲ πολὺ
βεβρεγμένον σάρωθρον ὥστε νὰ μὴ ἐγείρηται κονιορ-
τὸς, ὁ τάπης νὰ τινάσσεται καλῶς ἔξω τοῦ δωμα-
τίου, τὰ ἐπιπλα νὰ σπογγίζωνται διὰ ξηροῦ πανιού.

καλὸν θὰ ἦτο μάλιστα ἀντὶ τοῦ σαρώματος νὰ γίνηται ὁ καθαρισμὸς τοῦ πατώματος διὰ σπόγγου ἢ σπογγαροπάνου μόλις ὑγροῦ, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ ὑγρασία ἐπὶ τῶν σανίδων. Τὰ οὐροδοχεῖα ἀποπλύνονται μετὰ πᾶσαν χρῆσιν διὰ θερμοῦ ὕδατος, ἀπαξ δὲ τῆς ἡμέρας καὶ διὰ τέφρας. Τέλος πᾶν μὴ χρησιμεῖον πλῆον ἢ περιττὸν σκεῦος ἢ ἐνδυμα πρέπει νὰ ἐξάγηται ἀμέσως τοῦ δωματίου, χωρὶς θόρυβον καὶ κονιορτόν.

Ἡ θέρμανσις τοῦ δωματίου γίνεται ἢ διὰ τῆς ἐστίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνάπτονται ξηρὰ ξύλα, ἢ διὰ πηλίνης θερμάστρας· ἢ ἐκ ταύτης θερμότης διαδίδεται ὀμαλώτερον ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ περισσότερον διαρκεῖ καὶ ἠπιωτέρα εἶνε, ἐνῶ διὰ τῆς σιδηρᾶς θερμάστρας ἢ θέρμανσις εἶνε ἀπότομος καὶ ἀνώμαλος. Τὸ πύραυνον (μαγγάλι) εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀκατάλληλον, ἀλλ' ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἄλλος τρόπος, ὡς ἀνάπτηται τοῦλάχιστον καλῶς μέχρι οὗ «χωνεύσουν τὰ κάρβουνα». Ὅσον τὸ δυνατὸν ἡ θερμοκρασία τοῦ κοιτῶνος πρέπει νὰ εἶνε ὀμαλὴ καὶ σταθερά, μέχρι 18° ἢ 19° βαθμῶν ἑκατονταβάθμου (ἢ ὑπὸ τὸ στοιχείον C στήλη τοῦ θερμομέτρου), καὶ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ αἰφνιδίων μεταβολῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς τεχνητῆς θερμάνσεως γίνεται ξηρότερος ὁ ἀήρ τοῦ δωματίου καὶ ἡ ξηρότης αὐτὴ βλάβει πολλάκις τὸν ἀρρώστον, καλὸν εἶνε νὰ τίθεται ἐπὶ τῆς θερμάστρας δοχεῖόν τι ὕδατος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξάτμισις νὰ ἀναπληρῇ τὴν ἀναγκαίαν ὑγρασίαν τοῦ ἀέρος.

Τὸ φῶς εἴτε τὴν ἡμέραν εἴτε τὴν νύκτα πρέπει

νὰ εἶνε μετρίον ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀρρώστου καὶ ἀπλετοῦ φῶς τὸν ἐνοχλεῖ καὶ τὸν διεγείρει, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ σκότος τὸν δυσαρρεστεῖ καὶ τὸν βλάπτει. Εἰς μερικὰς μόνον ἀσθενείας παραγγέλλεται ἀμυδρὸς φωτισμὸς τοῦ κοιτῶνος καὶ τότε χρησιμοποιοῦνται τὰ πυκνὰ παραπετάσματα. Ἐν γένει ὅμως εἶνε εὐχάριστον καὶ ὑγιεινὸν νὰ ἐμβαίη ὁ ἥλιος εἰς τὸν κοιτῶνα, διότι καὶ φαιδρότητα διαχέει καὶ τὸν ἀέρα θερμαίνει καὶ τὴν ὑγρασίαν διαλύει· ἐννοεῖται ὅτι διὰ καταλλήλων προφυλάξεων δύνανται νὰ μὴ πίπτωσιν αἱ ἀκτῖνες ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀρρώστου. Τὴν δὲ νύκτα δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ μείνῃ σκοτεινὸν τὸ δωμάτιον· τὸ φῶς καὶ ὁ ἀγρυπνῶν νοσοκόμος εἶνε μεγάλη παρηγορία τῶν ἀσθενῶν ἐν ἀϋπνίᾳ, ἐνῶ τὸ σκότος καὶ ἡ μόνωσις αὐξάνουσι τὴν ἀθυμίαν καὶ ἀπελπισίαν τοῦ ἀρρώστου· ἄλλως τε δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐπαγρύπνησιν τοῦ ἀρρώστου ἀπαιτεῖται φωτισμὸς, ἔστω καὶ μικρὸς, διὰ κανδηλίου μὲν ὅλην τὴν νύκτα, διὰ κηρίου δὲ εἰς πᾶσαν ἀνάγκην περισσοτέρου φωτός· αἱ λυχνίαι τοῦ πετρελαίου πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ διὰ τὸ πολὺ φῶς καὶ τὴν κακὴν ὀσμὴν, ἣν ἀναδίδουσι. Τὸ λυχνίδιον (κανδήλα) μάλιστα δύναται νὰ εἶνε ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς αὐτῆς φλογὸς διατηροῦσι καὶ θερμὸν ὕδωρ καθ' ὅλην τὴν νύκτα χρησιμώτατον εἰς πολλὰς ἀνάγκας τοῦ ἀσθενοῦς.

Τὰ ἐπιπλα τοῦ κοιτῶνος δὲν πρέπει νὰ εἶνε οὔτε

πολλά οὔτε ὄγκωδῃ διὰ νὰ μὴ καταλαμβάνωσι μα-
ταίως τὸν χώρον καὶ διὰ νὰ μὴ γίνηται στενοχωρία
καὶ ἀνάγκη καθαρισμοῦ· μόνον τὰ ἀκριβῶς ἀπαραί-
τητα ἔπιπλα ἢ σκευὴ πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ
δωματίῳ, ἢτοι ἡ κλίνη τοῦ ἀρρώστου, ἐν ἀνάκλι-
τρον ἢ δευτέρα τις κλίνη διὰ προσωρινὴν κατάκλι-
σιν τοῦ ἀσθενοῦς καθ' ἣν ὥραν διορθοῦται ἡ κλίνη, μικρὰ
τράπεζα ἢ μικρὸν μαρμαροσκεπὲς ἐρμάριον, ἐφ' οὗ
τίθενται τὰ φάρμακα, μία φιάλη πλήρης ὕδατος, ἐν
ἢ δύο ποτήρια, εἰς κυαθίσκος (φλυζάνι) καὶ ἐν κο-
χλιάριον, μερικά καθίσματα, ἐν κινήτων παραπέτα-
σμα (ἀλεξήνεμον), ἐν ποτήριον περιεκαλυμμένον διὰ
κυανοῦ χάρτου, χρήσιμον διὰ νὰ πτύη ἐν αὐτῷ ὁ
ἀρρώστος, ἐν οὐροδοχείον πρόχειρον καὶ καθαρὸν ὑπὸ
τὴν κλίνην, ἐν θερμόμετρον, ἐν ὥρολόγιον καὶ μικρὸς
τάβης πρὸ τῆς κλίνης τοῦ ἀρρώστου καὶ ἕτερος στε-
νὸς κατὰ τὰς κυριωτέρας διευθύνσεις τοῦ δωματίου
ὅπως μὴ ἀκούωνται τὰ βήματα τῶν ἐν αὐτῷ περιπα-
τούντων καὶ τέλος κρεμαστὸν παραπέτασμα πρασίνου
χρώματος, μὴ βαρὺ, πρὸ τῶν παραθύρων.

Οἱ τοῖχοι νὰ ἔχωσιν, εἰ δυνατόν, φαιδρὸν χρωμα-
τισμὸν ἢ νὰ εἶνε περιπεπετασμένοι με χάρτινον στό-
ρεσμα(ταπετζάρισμα) ὠραίων καὶ γλυκέων χρωμάτων
καλαὶ ἐπίσης θὰ ἦσαν καὶ μία ἢ δύο γελοῦσαι εἰ-
κόνες ἀνηρηθέναι ἐπὶ τῶν τοίχων· πᾶσα λεπτομέ-
ρεια ἐξαιρούσα τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀρρώστου δὲν πρέπει
νὰ παραμεληθῆται. Ὀλίγα φυτὰ χλοερὰ καὶ πολὺφυλ-
λα εἶνε ἐπίσης ὠφέλιμα, ἀλλ' ἐν καιρῷ ἡμέρας μό-

νον· τὴν νύκτα ἀφεύκτως νὰ ἐξάγωνται.

Πάν ὅ,τι δὲ ἄλλο χρησιμεύει πρὸς νοσηλείαν καὶ
θεραπείαν ἢ καὶ ἱματισμὸν τοῦ ἀρρώστου φυλάττεται
εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον.

3. Ἡ κλίνη τοῦ ἀσθενοῦς.

Τὸ ἔπιπλον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀκούει τοὺς πρῶ-
τους κλαυθμηρισμούς μας καὶ δέχεται τὴν τελευταί-
αν μας πνοήν, εἶνε τὸ ἀναγκαϊότατον καὶ πρῶτιστον
πάντων ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀρρώστου. Ἐπ' οὐδενὶ λό-
γῳ δὲν πρέπει νὰ κατακλίνηται οὗτος ἐπὶ στρωμνῆς
χαμαὶ κειμένης, διότι καὶ ὁ μεμολυσμένος καὶ κοι-
ορτώδης ἀήρ πάντοτε εἰς τὰ κατώτατα στρώματα
τῆς ἀτμοσφαιρας συσσωρεύεται καὶ ἡ ὑπηρετήσις τοῦ
ἀρρώστου ὅπως καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐξέτασις γίνεται δυσ-
χερεστέρα καὶ μᾶλλον ἐπίπονος. Αἱ σιδηραὶ κλιναι
εἶνε προτιμότεραι τῶν ξυλίνων, διότι εὐκολώτερον κα-
θαρίζονται, καὶ ἡ ὑπόστρωσις διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων
καλλιτέρα τῆς διὰ σανίδων, διότι καὶ ἐντελέστερον
ἀερίζεται ἡ στρωμνὴ κάτωθεν καὶ ἐλαστικωτέρα ἐπο-
μένως ἀνακαυτικωτέρα γίνεται διὰ τὸν ἀρρώστον ἢ
κλίνη. Τοποθετεῖται δὲ ἡ κλίνη, εἰ δυνατόν, οὕτως
ὅστε πανταχόθεν νὰ εἶνε προσιτῆ εἰς τὸν ἐξετάζον-
τα ἱατρὸν καὶ τὴν περιβάλλουσαν νοσοκόμον. Ἡ
στρωμνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶνε σκληρὰ διὰ νὰ μὴ κου-
ράζη τὸν ἀρρώστον, ἀλλ' οὔτε καὶ πολὺ ἀπαλὴ τό-
σον ὅστε νὰ σχηματίζεται εὐκόλως βαθεῖα κοιλότης

ὑπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀρρώστου. Αἱ διὰ τριχῶς ἵππου γε-
μιζόμεναι στρωμαὶ εἶνε κάλλιστα· αἱ διὰ μαλλίου
εἶνε θερμαὶ μὲν καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάλληλοι ἐν και-
ρῷ θέρους, προτιμότεραι ὅμως πάσης ἄλλης τὸν χει-
μῶνα. Τὰ προσκεφάλαια καλὸν ἐπίσης νὰ πληροῦν-
ται διὰ τριχῶς ἵππειας ἢ μαλλίου, μολονότι τοῦτο εἶ-
νε πολὺ θερμὸν ἐν καιρῷ θέρους· τὰ διὰ πτίλων (πού-
πουλα) ὅμως γεμιζόμενα εἶνε καθ' ὄλοκληρίαν ἐπιβλα-
βῆ ὡς θερμαίνοντα παρὰ πολὺ τὴν κεφαλήν· ἐπιτρέ-
πονται δὲ μόνον ἐν χειμῶνι εἰς τοὺς συνειθισμένους
μὲ αὐτά. Καὶ τὰ διὰ καλῶς ἀπεξηραμμένων φύλλων
ἀραβοσίτου, κεκομμένων εἰς λεπτάς λεπτάς λωρίδας,
γεμιζόμενα στρώματα εἶνε ἐπίσης ἀπαλά καὶ ὑγιεινά,
ἀρκεῖ νὰ μὴ ἔχωσι τὴν ἐλαχίστην ὑγρασίαν. Ὡς πρὸς
τὰς σινδόνας, ἢ ἐκλογὴ τῶν λινῶν ἢ βαμβακερῶν
ἢ μαλλίνων εἶνε ζήτημα ἕξως τοῦ ἀρρώστου ἢ ὥρας
τοῦ ἔτους. Ἐπίσης καὶ διὰ τὰ σκεπάσματα, τὸ
εἶδος καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ θερμοῦ
ἢ ψυχροῦ καιροῦ καὶ ἐκ τῆς συνθητικῆς τοῦ ἀρρώστου.
Ἐν γένει ὅμως δὲν πρέπει νὰ σκεπάζωνται ὑπερμέ-
τως καὶ διὰ βαρέων μάλιστα ἐφαπλωμάτων οἱ ἄρ-
ρωστοί, ὅπως συνήθως συμβαίνει, διὰ νὰ μὴ στενο-
χωρῆται ματαίως ἢ ἀναπνοὴ καὶ ἢ ἐλευθέρη κίνησις
τοῦ σώματος. Τὰ ἐλαφρὰ ἀλλὰ θερμὰ μάλλινα σκε-
πάσματα τὸν χειμῶνα εἶνε καταλληλότερα τῶν διὰ
βάμβακος ραπτῶν ἐφαπλωμάτων καὶ δι' ἄλλους λό-
γους, ἀλλὰ καὶ διότι δύνανται τὰ μάλλινα σκεπά-

σματα νὰ πλυθῶσιν ἐν ὥρᾳ θέρους διὰ πολλοὺς ἄρ-
ρώστους καὶ μίᾳ διπλῇ σινδόνῃ ἕρκεϊ.

Τὰ περὶ τὴν κλίνην ἰατραπετάσματα πρέπει νὰ
καταργηθῶσιν, ἐάν που διασώζωνται εἰσέτι, ὡς ἐμ-
ποδίζοντα τὴν ἐλευθέρην κυκλοφορίαν τοῦ ἀέρος ἐπὶ
τοῦ ἀσθενοῦς· τὸ πολὺ ἐν κωνωπεῖον ἐξ ἀραιοῦ ὑ-
φάσματος δύναται νὰ τεθῆ τὸ θέρος.

Ἡ τοποθέτησις τῆς κλίνης πρέπει νὰ γίνῃ οὕτως
ὥστε νὰ μὴ εἶνε οὔτε πλησίον παραθύρου ἢ θερμά-
στρας, οὔτε μεταξὺ παραθύρου καὶ θύρας οὔτε πλη-
σίον τοίχου ἐξωτερικοῦ, ὅστις δηλ. νὰ χωρίζῃ τὴν
οἰκίαν ἀπὸ τὸν δρόμον.

Καὶ λόγῳ καθαριότητος καὶ ὑγιεινῆς προφυλάξε-
ως καλὸν εἶνε νὰ διορθοῦται συχνάκις ἢ κλίνη.
Πρὸς τοῦτο μεταφέρεται ὁ ἀρρώστος μεθ' ὄλων τῶν
ἀπαιτουμένων προφυλάξεων, ἐάν δὲν δύναται νὰ πε-
ριπατήσῃ, ἐπὶ τῶν βραχιόνων ἐνός ἢ δύο ἀνθρώπων,
εἰς ἄλλην κλίνην ἢ ἀνάκλιντρον. Τὸ προτιμότερον
εἶνε νὰ κομίζεται ἢ δευτέρα κλίνη πλησίον τῆς
ἄλλης καὶ ἡρέμα νὰ κυλῆται ὁ ἀρρώστος ἐκ τῆς μιᾶς
εἰς τὴν ἄλλην. Ἀφοῦ δὲ τοποθετηθῆ καλῶς καὶ
σκεπασθῆ ὁ ἀρρώστος, προβαίνει τότε ἢ οἰκοδόσποινα
εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς κλίνης, ἀναστρέφει δηλαδὴ
τὰς στρωματάς καὶ τὰς ἐξομαλύνει ἢ κάλλιον τὰς ἐκ-
βάλλει εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰς
ἀπλώνει ἐπ' ὀλίγον, τινάσσει ἢ μάλλον ἀλλάσσει
τὰς σινδόνας, ἀερίζει καὶ ἠλιάζει τὰ ἐφαπλώματα
καὶ τὰ καλύμματα. Ἐπειτα δὲ στρώνει τὴν κλίνην

πάλιν στερεοῦσα τὴν σινδόνα διὰ καρφίδων εἰς τὰ ἄκρα διὰ τὸ μὴ σχηματίζωνται πτυχαί, θερμαίνει αὐτὴν διὰ θερμῶν πλίνθων τετυλιγμένων ἐντὸς φλανέλλης ἢ κάλλιον διὰ πηλίνων ἢ λευκοσιδηρῶν μικρῶν λαγῆνων, τὰς ὁποίας πληροὶ ζέοντος ὕδατος, πωματίζει ἀσφαλῶς καὶ τυλίσσει ἐντὸς φλανέλλης, καὶ τέλος ἐπαναφέρει τὸν ἄρρωστον ἐπὶ τῆς κλίνης φροντίζουσα ὥστε νὰ μὴ σχηματίζῃ ὑπὸ τὸ σῶμα τοῦ πτυχᾶς τὸ ὑποκάμισον.

Ἰπάρχουσιν ἀσθένεια μακροχρόνιοι καὶ βαρεῖται, καθ' ἃς ἕνεκα διηνεκοῦς κατακλίσεως τοῦ ἀρρώστου ἐπὶ τὰ νῶτα, τὸ δέρμα μερῶν τινῶν τοῦ σώματος συνεχῶς πιεζόμενον ἀρχίζει νὰ πάσχη ἀλλοιωσίν τινα ἣτις ἀπὸ ἀπλῆς ὀδυνῆσος ἐρυθρότητος ἀρχομένη δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς γάγγραιναν τοῦ μέρους ἐκείνου· ἢ πάθησις τότε ἐὰν ἀφεθῇ εἰς τὴν τύχην τῆς γίνεται ἢ λεγομένη ὑπὸ τῶν ἰατρῶν γάγγραινα ἐκ κατακλίσεως καὶ συμβαίνει πρὸ πάντων εἰς μέρη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἀμέσως σχεδὸν ὑπὸ τὸ δέρμα κεῖνται ὅσα ὅπως τὸ ἱερὸν ὄστοῦν, ὀλίγον κατωτέρω τῆς ὀσφύος (μέσης) ὀπισθεν, καὶ τὰ ἰσχία. Ἐπιβάλλεται ἐπομένως εἰς τὴν ἐπιμελῆ νοσοκόμον, καὶ ἂν ἔτι ὁ ἰατρός δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τοῦτο, ἢ ἂν ἕνεκα τῆς βαρείας καταστάσεώς του ὁ ἀσθενὴς δὲν ἀντελήφθῃ τὸ πρᾶγμα, νὰ ζητήσῃ τὴν πρόληψιν τοῦ κακοῦ τούτου εἰς παρομοίαν περίστασιν· τὸ ἐπιτυγχάνει δὲ ἐὰν φροντίζῃ ὥστε ἢ μὲν στρωμνὴ νὰ εἶνε ἀπαλή, λεία, ὀμαλοτάτη καὶ λίαν καθαρὰ, συχνάκις

δὲ νὰ ἀλλάσῃ θέσιν ὁ ἄρρωστος ἐν τῇ κλίνῃ ὥστε νὰ μὴ πιέζωνται πάντοτε τὰ αὐτὰ μέρη καὶ ὅσον τὸ δυνατόν νὰ διέρρηται περισσοτέρας ὥρας κατακεκλιμένος παρὰ καθήμενος, νὰ παρεμβάλλῃ δὲ ὑπὸ τὸ ἱερὸν ὄστοῦν ἰδιαιτέραν ὀθόνην εἰς τέσσαρα ἢ ὀκτὼ δεδιπλωμένην καὶ λινὴν, ἣτις συχνάκις ἀλλασσομένη νὰ εἶνε πάντοτε καθαρὰ, μὴ ὑγρὰ καὶ μὴ θερμὴ, νὰ πλύνῃ δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἅπασις ἢ πολλακίς δι' ὑποψυχροῦ ὕδατος μὲ ὀλίγον ἄζος ἢ ὕδωρ Κολωνίας, ἢ δι' οἴνου μὲ ἀφέψημα κίνας ἢ διὰ καφουρούχου οἰνοπνεύματος ἢ καὶ δι' ὀποῦ λεμονίων. Ἐννοεῖται ὅτι ὅταν τὰ ὑποπτα σημεῖα ἐντείνωνται, ὀφείλει ἡ νοσοκόμος νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἰατρὸν. Ἐν γένει πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοιαύτης ἐπιπλοκῆς καὶ ταχύτεραν αὐτῆς ἴασιν συντελεῖ ἢ ὑπὸ τὴν ὄσφυν τοῦ ἀρρώστου ὑπόστρωσις ἐλαφείου δέρματος ἔχοντος τὸ τρίχωμα ἐστραμμένον πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς ἢ ἢ τοποθετήσις ὑπὸ τὰ παθόντα μέρη κοίλων στεφχνῶν πεπληρωμένων δι' ὕδατος ἢ ἀέρος, ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας εὐρίσκει τις εἰς τὰ φαρμακεῖα.

4 Ἐνδύματα τοῦ ἀρρώστου καὶ καθαρισμός.

Ἐν τῇ κλίνῃ εὐρισκόμενος ὁ ἄρρωστος δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ φέρῃ πολλὰ καὶ βαρέα ἐνδύματα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀσπρόρουχά του καὶ φλανέλλαν, ἐὰν συνειθίζῃ. Πρέπει δὲ νὰ ἀλλάσῃ συχνάκις τὰ κατὰ σάρκα φορούμενα, διότι ἐν καιρῷ ἀσθενείας, καθὼς καὶ

ἐν υγιείᾳ, εἶνε κακὸν νὰ μείνη ἐπὶ τῶν πόρων τοῦ δέρματος ὁ ρύπος καὶ ἡ ἐλαφρὰ ἐκ τῆς ἐφιδρώσεως ὑγρασία, ἃς ἀπορροφῶσι τὰ ἐνδύματα. Ἰδίως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ μείνωσιν ἐπὶ τοῦ σώματος διάβροχα ὑπὸ ἰδρώτος ἐνδύματα, ἀφοῦ, ἐννοεῖται, παρέλθη ἡ περίοδος τῆς ἐφιδρώσεως. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἀσπρορρούχων γίνεται μετὰ τινων προφυλάξεων ὅπως μὴ ἐκτεθῆ εἰς ψύξιν ὁ ἄρρωστος· ἀπαιτεῖται πρὸ παντὸς ταχύτης καὶ ἐπιδεξιότης εἰς τὰς χεῖρας τῆς νοσοκόμου. Κλείεται καλῶς τὸ δωμάτιον καὶ θερμαίνεται κάπως περισσύτερον. Ἐξάγονται δὲ τὰ ἐνδύματα εἴτε ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἴτε ἀπὸ τῶν ποδῶν, ἐὰν φέρωσιν ἀκαθαρσίαν τινὰ ἢ ὑγρασίαν. Τὰ καθαρὰ πρὸς ἀλλαγὴν ἐνδύματα θερμαίνονται εἴτε διὰ θερμῆς περιτυλιγμένης πλίνθου ἢ σιδηρόνουνται διὰ θερμοῦ σιδήρου ἢ καὶ ἠλιαζόνται ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν εἰς θερμὸν ἥλιον· ἐν γένει δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν οὐδ' ἔχνος ὑγρασίας. Κακίστη εἶνε ἡ συνήθεια τοῦ νὰ τίθενται ὑπὸ τὸ στρώμα τοῦ ἀρρώστου τὰ ἐνδύματα διὰ νὰ θερμανθῶσι, διότι τότε ἀπορροφῶσι τὰς νοσηρὰς ἀναθυμιάσεις τῆς κλίνης ἢ καὶ ὑγραίνονται ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀρρώστου καὶ ἀποκτῶσιν οὕτω κακὴν ὁσμὴν. Ἐννοεῖται ὅτι πρὶν ἢ ἐνδυθῆ τὰ καθαρὰ ἐνδύματα ὁ ἀρρωστος πρέπει νὰ καθαρισθῆ ἀπὸ πᾶν ρυπαρὸν ὑγρὸν, τὸ ὅποιον τυχερῶς ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ ἀρρωστος εἶνε λίαν ἐξηντλημένος καὶ δὲ δύναται νὰ ὑποστῆ τὴν κόπωσιν τῆς ἀλλαγῆς τῶ

ἐνδυμάτων, τὸ ὑποκάμισον σχίζεται ὅλον ἐμπροσθεν καὶ ἔπειτα κομβύεται καθὼς καὶ ὅταν πάσχη ὁ βραχίων ἢ ἡ χεῖρ, σχίζεται ἡ χεῖρς ὅλη τοῦ ὑποκαμίσου καὶ ἔπειτα συγκλείεται διὰ ταινιῶν.

Προσοχὴ ἰδίως ὥστε νὰ μὴ σφίγγωσιν ἢ στενωχωρῶσι τὸν ἀσθενῆ τὰ ἐνδύματά του οὔτε νὰ ἐνοχλῶσιν αὐτὸν διὰ τῆς τραχύτητος τοῦ υφάσματος.

Τὰ ἀσπρόρροχα (λευχεύματα) τοῦ ἀρρώστου πρέπει νὰ πλύνωνται χωριστὰ καὶ ὅταν ἡ νόσος εἶνε μολυσματικὴ, εἶνε φρόνιμον πρὶν τεθῶσιν εἰς τὴν πογάδαν, νὰ ἀπολυμανθῶσι διὰ θείου (θειάφι). Πρὸς τοῦτο θέτετε ἐντὸς ἀποθήκης ἢ μὴ κατοικουμένου δωματίου ἐν πύραυλον μὲ ἀνημμένους ἀνθρακας, τοποθετεῖτε ὑπεράνωθεν ράβδους ξυλίας δίκην ἐσχάρας, τὰς ὁποίας στηρίζετε κατὰ τὰ ἄκρα ἐπὶ τριπόδων ἢ καθεδρῶν, ἀποθέτετε ἐπὶ τῶν ράβδων τὰ πρὸς ἀπολύμανσιν λευχεύματα, τὰ σκεπάζετε μὲ παλαιὸν τι σκέπασμα (κουβέρταν), τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα πίπτουν γύρωθεν χαμαί, ἀνασηκόνετε ὀλίγον τὴν γωνίαν τοῦ σκεπάσματος, ρίπτετε ἐπὶ τοῦ πυρὸς δρᾶκα κόνεως θείου, ἀφίνετε τὸν καπνὸν τοῦ θείου νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, ἔπειτα ἀναστρέφετε τὰ λευχεύματα καὶ ἐπαναλαμβάνετε καὶ δευτέραν φοράν τὸ αὐτό. Προσέχετε μόνον μὴ ἐκτεθῆτε ἀποτόμως εἰς τοὺς ἀτμοὺς τοῦ θείου, διότι φέρουν σφοδρὰν βῆχα καὶ πνιγμονήν.

Πρὸς τήρησιν τῆς καθαριότητος ἐν τῇ κλίνῃ ἀξιόλογος προφύλαξις εἶναι καὶ τὸ νὰ τίθεται ὑπὸ τὴν

θινδύνα θόννη τις αδιάβροχος (μουσαμάς) και μάλι-
στα όσάκις ή νόσος γίνεται βχυτέρα ή πρόκειται
περι άρρώστου πάσχοντος αίμορραγίας ή πυόρροικν ή
άκουσίους κενώσεις· πλην δε τούτου παρεμβάλλεται
και πρόσθετον λινοῦν θόνιον^ϛ υπό τὰ ρυπαινόμενα μέ-
ρη του σώματος δεδιπλωμένον εις τέσσαρα, στεγνω-
θέν δε καλώς και ύποθερμανθέν προηγουμένως· τὸ
πρόσθετον τουτο ύπόστρωμα αλλάσσεται συχνάκις
καθ' όσον παρουσιάζεται ανάγκη, ενώ συγχρόνως κα-
θαρίζεται επιμελώς και ή ρυπανθεϊσα επιφάνεια του
άρρώστου και άποσπογγίζεται.

Η περι τὸ σῶμα καθαριότης του άρρώστου εἶνε
έκ τῶν ὧν οὐκ άνευ δια πολλοὺς λόγους· ὁ άσθενής
πρέπει νὰ πλύνη καθ' εκάστην χειρας και πρόσωπον
και στόμα· εάν δε αδυνατή νὰ πράξη τουτο μόνος,
ὀφείλει ή περιποιουμένη αυτὸν νὰ πλύνη δια σπόγγ-
ου άπαλου και χλιαροῦ ὕδατος και ἔπειτα νὰ απο-
μάξη επιμελῶς τὰ πλυθέντα μέρη δια ξηρᾶς και θερ-
μῆς θόννης· Ὁμοίως φροντίζει ή νοσοκόμος νὰ σπογγ-
γίζει συχνάκις και τὰ υπό ιδρωτος διαβρεχόμενα και
ρυπαινόμενα μέρη του σώματος· Η κόμη επίσης δέον
νὰ κτενίζεται επιμελῶς δια νὰ μὴ συμπιληθῶσιν αι
 τρίχες και καταστῶσιν ὕστερον^ϛ αδιαπέραστοι υπό
του κτενίου και δια νὰ μὴ αναπτυχθῆ ή παρασιτι-
κή ζωή εν μέσω του ρύπου.

Εἶνε σήμεραν αποδεδειγμένον ὅτι αι πλειῶσται νό-
σοι γεννῶνται εκ τῆς επενεργείας παικιλομόρφων και
παικιλωνύμων μικροσκοπικῶν ὀργανισμῶν, φυτικῶν ή

ζωικῶν, τοὺς ὁποίους δὲν βλέπομεν μὲν ἀλλ' οἱ ὅποιοι
βρίθουσι περίξ ἡμῶν και ζητοῦσιν εὐκαιρίαν ὅπως
εἰσδύσωσιν εις τὸ σῶμα ἡμῶν και μάς προσβάλωσι.
Τὰς περισσοτέρας λοιπὸν στρατιάς τῶν μικροβίων
τούτων περιέχει ὁ ἀκάθαρτος και κοινορτώδης ἀήρ,
αι ἀκάθαρτοι τροφίαι, τὸ μεμολυσμένον ὕδωρ και ὁ
ρύπος ὁ ἐπικαθήμενος του δερματος. Τὸ νὰ τηρηται
λοιπὸν ὁ άρρωστος εντὸς μεμολυσμένου ἀέρος, ἐπι
ρυπαρᾶς στρωμνῆς και ἀκάθαρτος εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς νὰ
υποβάλληται καθ' εκάστην στιγμὴν εις νέας ἀφορ-
μὰς άσθeneίαις. Δι' αὐτὸ ή καθαριότης εἶνε εκ τῶν
πρωτίστων παραγόντων τῆς ὑγείας και στοιχειῶδες
θεραπευτικὸν μέσον ἐπὶ άσθeneίαις.

5. Τὰ πρὸ τῆς ἐπισκέψεως του ἱατροῦ.

Πᾶσα οικοδέσποινα κηδομένη τῆς ζωῆς τῶν οι-
κειῶν της ὀφείλει, ἅμα ὡς μέλος τι τῆς οικογενείας
άσθeneήση, νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἱατρὸν. Εἶνε ἀληθές
ὅτι ὑπάρχουσιν ἀδιαθεσίαι τινες ἑλαφραί, αἵτινες δι'
ὀλίγης διαίτης, προφυλάξεως και ἀναπαύσεως ἐκλεί-
πουσιν εντὸς ὀλίγου χρόνου, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου και
πόσαι βαρεῖται και κινδυνῶδεις άσθeneίαι δὲν ἔχουσιν
ὡς προανακρούσματα τοιαύτης ἀδιαθεσίας, τὰς ὁ-
ποίας τὸ κοινὸν ὄμμα θεωρεῖ ἑλαφράς και ἀσημάν-
τους, ἀλλ' υπό τὰς ὁποίας ή ἐπιστήμη διαβλέπει τὸν
ἐμφωλεύοντα κίνδυνον ! Ἀπλῆ κεφαλαγγίξ εἶνε και
έν εκ τῶν πρώτων σημείων τῆς μηνιγγίτιδος, ἀλλὰ

πόσους δὲν κατευοοῦσι πρὸς τὸν ἄδην! — Λέγοντες δὲ ταῦτα δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως ὅτι μὲ τὴν πρώτην ἐλαφρὰν κακουχίαν, μὲ τὸν πρῶτον τυχόντα κεφαλῶ-
πονον πρέπει ἀμέσως νὰ προσκαληθῆται καὶ ὁ ἰατρός, ἀλλ' ὅτι ἅμα ὡς παρατηρηθῶσιν ὑποπτα καὶ ἀνη-
συχαστικά συμπτώματα, καὶ τοιαῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ὑπόκειται συνήθως ὡς ἐκ τῆς ιδιοσυγκρασίας ἢ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ ὁ προσβληθεὶς, εἶνε ἔργον φρο-
νήσεως, εὐσυνειδησίας καὶ ἀσφαλείας νὰ προσκληθῆ ἢ εὐεργετικὴ ἀντίληψις τῆς ἐπιστήμης, ἀφοῦ μάλιστα εἰς μάτην ἀπέβησαν τὰ πρόχειρα καὶ ἐκ πείρας πρῶ-
τα θεραπευτικὰ μέσα τῆς οἰκοδεσποίνης. Πρέπει κα-
λῶς νὰ ἐννοηθῆ εἰς τὴν ἰδικὴν μας πρὸ πάντων κοι-
ωνίαν, ὅτι ἡ ἀσθένεια ἐγκαταλείπομένη ἐν ἀρχῇ εἰς τὸ ἔλεος τῆς τύχης ἢ τῆς ἀμαθείας δύναται νὰ κα-
ταντήσῃ ἐντὸς ὀλίγου εἰς σημεῖον τοιοῦτον ὥστε ὁ ἰατρός, κατόπιν ἐορτῆς προσκαλούμενος, νὰ μὴ δύνα-
ται πλέον παρὰ νὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖρας πρὸ τῶν προόδων τοῦ κακοῦ. Καὶ τότε, ὅτε πλέον ἡ νόσος, ἢ ἐλλείψει ἐπιστημονικῆς ἀντιπράξεως, ἢ ἐξετέλεσεν ἤδη ἀνεπανορθώτους καταστροφάς, ἢ ἀποτυχία τῆς θερα-
πείας ἐπιρρίπτεται κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ἰατροῦ, ὅστις πολὺ ἀργὰ προσκληθεὶς εἶνε συνήθως ἀνεύθυνος.

Ἰδίως ἐπὶ μακρὸν ἔτι ὁ ρύπος τῆς ἀμαθείας παρ' ἡμῖν θὰ ὑποθάλη τὴν λέπραν τῶν ἀγυρτῶν-ἐμπει-
ρικῶν ἰατρῶν. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι τὸ κοινὸν ἀποδίδει θαυμασίας ἐπιτυχίας εἰς πολλοὺς τῶν ἐξ ἐμπειρίας ἢ πατροπαράδοτων συνταγῶν θεραπευόντων ὠρισμένως

τινας νόσους, ἐπιτυχίας, αἰτινες μεθ' ὅλων τὸ βεβια-
σμένον καὶ μὴ αὐθεντικὸν τῆς στατιστικῆς των, ἔχονται πολλάκις καὶ ἰκανῆς ὑποστάσεως, ὅπως δὲν ἀμφισβῆλλον καὶ ὅτι πολλαὶ τοιαῦται ἐμπειρίαι βασίζονται ἐπὶ ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς ἢ ἐπὶ ἀκριβοῦς καὶ λελογισμένης παρατηρήσεως, διότι ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη εἶνε μεθοδικὴ ταξινομήσις καὶ συστηματοποίησις τῶν διδαγμάτων, ὅσα ἐκαρπώθη-
σαν οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς πείρας τῶν αἰώνων· ἀλλ' ἀπέναντι ὀλίγων ἀληθῶν ἐπιτυχιῶν, πόσας ἀρὰ γε καταστροφὰς καὶ προμελετημένας ἰαματικὰς ἀναιρέ-
σεις δὲν ἔχομεν νὰ ἀναγράψωμεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἀγαθῆς ταύτης φάλαγγος τῶν ἰατρῶν τῶν τριῶ-
δων! πόσοι ἀληθεῖς ἀνθρωποκτονίαι δὲν διαπράτ-
τονται καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῆς τιτλοφορουμένης ἀμα-
θείας καὶ ἀγυρτείας κατὰ δυστυχῶν ἀνθρώπων, ὧν τὸ μόνον πταῖσμα ἦτο ἡ ὑπερβολικὴ εὐπιστία καὶ ἄγνοια! καὶ συνήθως συμβαίνει τοῦτο τὸ ἀστεῖον μὲ τούς ἐμπειρικούς, ὅτι ἀποσιωπῶνται παρὰ τῷ λαῷ σωρὸς ὅλος ἀποτυχιῶν διὰ νὰ διασκαλισθῆ μία ἐκ συμπτώσεως ἐπιτυχία, ἐνῶ τούναντίον οἱ δυστυχεῖς ἐπιστήμονες μόλις προσκόψωσιν εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀποτυχίαν γίνονται ὁ σκοπὸς τῶν βελῶν πάσης κα-
κεντρεχείας· ὅπερ δὲ ἔτι χειρότερον, ἢ ἐπιστήμη προσκαλουμένη παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς μετὰ τὰς καταστροφάς, ἢς προὔξενησε προηγουμένως ἢ ἀγυρτεία, ἀναλαμβάνει ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀκρί-
των ὅλην τὴν εὐθύνην τῶν παλαιῶν ἀμαρτιῶν.

Παρεξέβημεν ἴσως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλ' ὁ σκοπὸς μας ἦτο νὰ στερεώσωμεν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὰς ἀμφιφόρους πεποιθήσεις τῆς ἀγαθῆς οἰκοδοσποίνης καὶ νὰ πείσωμεν αὐτὴν ὅτι διαπράττει τὴν ἐσχάτην ἀστοργίαν ἐμπιστευομένη τὸν προσφιλεῖ της ἄρρωστον εἰς τὰς φροντίδας τοῦ τυχόντος πρακτικοῦ ἢ γραϊδίου ἢ δίδουσα πίστιν ἀβασκανίστως εἰς τὰς περὶ θαυμασίων θεραπειῶν ἐκ μέρους τοιούτων ἰατρῶν διαδιδομένης φαντασιοπληξίας. Τὸ πολὺ μίαν μεθοδικὴν ἐντριβὴν ἢ ἐν καλὸν ἔμπλαστρον δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτούς, οὐδέποτε ὅμως καὶ τὴν δι' ἐσωτερικῶν φαρμάκων θεραπείαν βαρεῖας τινὸς νόσου ἢ τὴν θεραπείαν σοβαροῦ τινος τραύματος δι' ἀλοιφῶν ὑπόπτου προελεύσεως· ὑπάρχει μίᾳ ἐπὶ ταῖς ἐκκτὸν πιθανότης νὰ ὑγιανθῇ ἡ ἀσθένεια ἐκείνη ἢ νὰ ἰαθῇ τὸ τραῦμα ἐκεῖνο, ἀλλ' ὑπάρχουσιν 99 ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν βεβαιότητες ὅτι ἡ μὲν νόσος θὰ καταλήξῃ εἰς ἀπόγνωσιν, ἡ δὲ πληγὴ εἰς σήψιν ἢ γάγγραιναν. Εἶναι αἶσχος εἰς τὸν αἰῶνά μας νὰ ζητῶμεν συνδρομὴν ἀπὸ τὰ μεσαιωνικὰ ἰατροσόφια, ὅπως εἶνε παρρηλογοισμὸς νὰ προτιμῶμεν τὴν καπνίζουσαν καὶ σκοτεινὴν φλόγα τῆς δαδὸς ἀπὸ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς.

Ἄσως, ἐννοεῖται, ἡ οἰκοδέσποινα νὰ θέσῃ εἰς πρᾶξιν ὅλα τὰ ὑγιεινὰ καὶ διαιτητικὰ μέσα πρὸς περίθαλψιν, πρὶν ἢ προσκαλέσῃ τὸν ἰατρόν. Κατακλίνει ἀμέσως τὸν ἄρρωστον, καθ' οὓς κανόνας προανεφέραμεν, ἐπιμελεῖται περὶ τῆς θερμάνσεως καὶ

τοῦ καθαρισμοῦ αὐτοῦ, περιορίζει ὀλίγον τὰς στερεὰς καὶ βαρεῖας τροφάς, κανονίζει τὴν δίαιταν καὶ ἀναμένει νὰ διασκεδασθῇ ἡ νόσος. Ἐὰν ὅμως πάντα ταῦτα μὴ ἀρκέσωσι πρὸς βελτίωσιν, πρέπει νὰ κληθῇ ἀμέσως ὁ ἰατρός, διότι εἶνε καιρὸς πλέον.

Ἐὰν ὁ ἄρρωστος ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας ἢ τῆς καταστάσεώς του, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ πληροφρήσῃ τὸν ἰατρόν, ὅταν ἔλθῃ, περὶ τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν συμπτωμάτων τῆς ἀσθενείας του, ὀφείλει ἡ περιποιημένη τὸν ἀσθενῆ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ γείνη χρήσιμος εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἰατροῦ, νὰ παρατηρήσῃ ἀκριβῶς καὶ μετὰ προσοχῆς ὅλα τὰ ἔκτακτα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ὁ ἄρρωστος καὶ ὅλα τὰ συμπτώματα, ὅσα ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις τῆς ἡ μανθάνει ἀπὸ τὸν ἄρρωστον, ὅστις πολὺ λάκκις σκοπίμως ἀποκρύπτει ἀπὸ τὸν ἰατρόν μερικὰς λεπτομερείας, πολὺ σπουδαίας ἐνίοτε. Δύναται ἐπὶ τέλος καὶ ἰδιαιτέρως νὰ λάβῃ τὸν ἰατρόν καὶ νὰ τῷ ἐκθέσῃ ὅσα ὁ ἄρρωστος ἐντρέπεται ἢ λησμονεῖ ἢ ἀηδιάζει νὰ τῷ εἴπῃ. Δι' αὐτὸ μίᾳ μικρᾷ σημειώσιν περὶ ὅλων τούτων εἰμπορεῖ νὰ γείνη χρησιμωτάτη εἰς τὸν ἰατρόν. Καλὸν εἶνε ἐπίσης νὰ ἔχῃ ἡ οἰκοδέσποινα κατ' οἶκον καὶ ἓν ἰατρικὸν θερμόμετρον, δι' οὗ νὰ θερμομετρήῃ τὸν ἄρρωστον δις τοὐλάχιστον τῆς ἡμέρας, πρῶτ' καὶ ἑσπέρας, καὶ νὰ κρατῇ σημειώσιν τῶν βαθμῶν τῆς θερμοκρασίας (τῆς ὑπὸ τὴν μασχάλην). Τὸ μέτρον τοῦτο εἶνε ὠφελιμώτατον καὶ ἐκθύμως τὸ συνιστῶμεν εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνίδας οἰ-

κοδεσποίνας¹ διότι καὶ τὴν νοσοκόμον ὀδηγεῖ περὶ τῆς βαρύτητος τῆς νόσου καὶ τὸν ἰατρὸν διαφωτίζει ὡς πρὸς τὴν διάγνωσιν. Τὰ πτύελα τοῦ ἀρρώστου, ἐὰν πρόκηται περὶ νοσήματος τῶν πνευμόνων, πρέπει νὰ φυλαχθῶσιν ἐντὸς ποτηρίου διὰ νὰ τὰ ἴδῃ ὁ ἰατρός· ἐπίσης καὶ μέρος τῶν οὐρῶν ἢ καὶ τῶν κοπράνων πολλάκις ἢ τῶν ἐμεσμάτων ἐντὸς τοῦ καταλλήλου δοχείου, φυλαττομένου οὐχὶ βεβιαίως ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος. Εἰς ἄλλο βιβλίον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Γυναίκος θὰ ἐκθέσωμεν τι πρέπει νὰ πράξῃ ἡ οἰκοδεσποίνα δι' ὅλα αὐτὰ ἐν καιρῷ ἐπιδημίας ἢ ὅταν πρόκειται περὶ μεταδοτικοῦ νοσήματος.

6. Ἐν ὧρα ἐπισκέψεως καὶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἰατροῦ.

Ὁ ἰατρός, ὅστις προσκαλεῖται πρὸς θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς, πρέπει νὰ χαιρῇ καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκοδεσποίνης τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπόληψιν. Καὶ μόνη ἢ πεποιθήσις, τὴν ὁποίαν τρέφει ὁ ἀρρώστος πρὸς τὸν ἰατρὸν του, δύναται πολλάκις νὰ συγκρατήσῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀφοβίαν του καὶ νὰ συντελέσῃ κάπως εἰς αἰσίαν ἔκβασιν τῆς νόσου. Διὰ νὰ μὴ

1. Εἶνε δὲ καὶ εὐθηρὸν (4 -- 5 δρ.). Ἡ στήλη τοῦ ἰατρικοῦ θερμομέτρου μετρεῖ ὀλίγους μόνον βαθμούς, ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου 35ο μέχρι τοῦ μεγίστου 43ο. Ἡ κανονικὴ θερμοκρασία τοῦ ὑγιοῦς ἐνήλικος ἀνθρώπου εἶνε 37ο ἕως 37ο καὶ 5 δέκατα. Τοποθετεῖται δὲ εἰς τὸ κοίλον τῆς ματχάλης τὸ κάτω ἄκρον τοῦ θερμομέτρου, τὸ περιέχον τὸν ὑδράργυρον.

ἐμφιλοχωρήσουν δὲ ὑπόνοιαι εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρρώστου, καὶ γνωρίζετε πόσον καχύποπτοι εἶνε οἱ ἀρρώστοι, δὲν πρέπει νὰ ἀντιληφθῇ οὗτος ὅτι ἡ νοσοκόμος συνεβουλεύθη ἰδιαιτέρως ἢ χαμηλοφώνως τὸν ἰατρὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου. Ἐννοεῖται ὅτι ἐὰν ἔχη τι ἰδιαιτέρον καὶ σοβαρὸν νὰ ἀνακοινώσῃ ὁ ἰατρός εἰς τὴν οἰκογένειαν, θὰ εὕρῃ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν.

Ἄφου δώσῃ, ὡς εἶπομεν, ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ ἔκθεσιν εἰς τὸν ἰατρὸν περὶ ὧσων παρετήρησεν εἰς τὸν ἀρρώστον, ἢ οἰκοδεσποίνα θὰ βοηθήσῃ τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν εξέτασιν παρέχουσα αὐτῷ ταχέως ὅ,τι χρήσιμον πρὸς εξέτασιν ζητήσῃ, καθαρὸν χεῖρόμακτρον ἢ σκευὸς τι ἢ ἄλλο ὑποστηρίζουσα ἐν ἀνάγκῃ ἢ συγκρατοῦσα τὸν ἀρρώστον, πείθουσα αὐτόν, ἐὰν δυστροπῆ, καὶ παρουσιάζουσα τέλος εἰς τὸν ἰατρὸν τὰ κατὰ μέρος φυλαχθέντα, περὶ ὧν εἶπομεν. Μετὰ τὴν εξέτασιν θὰ ὑπάρχωσιν ἔτοιμα λεκάνη καὶ ὕδωρ καὶ σάπων διὰ νὰ νιφθῇ ὁ ἰατρός, καθὼς καὶ τὰ πρὸς γραφὴν χρειώδη διὰ νὰ γράψῃ τὴν συνταγὴν, πολλάκις δὲ καὶ διὰ νὰ κρατήσῃ σημείωσιν τῶν παραγγελιῶν του ἢ οἰκοδεσποίνα.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἰδίως ἐφιστῶμεν πολὺ τὴν προσοχὴν τῆς οἰκοδεσποίνης. Εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ἀκριβέστατα τὴν χρῆσιν τῶν διαταχθέντων φαρμάκων· ἐὰν δὲν τὴν βοηθῇ ἢ μνήμη ἢ ἐὰν ἐδόθησαν πολλὰ ὁμοῦ φάρμακα, ἔργον φρονήσεως εἶνε νὰ κρατῇ σημείωσιν τῆς ὥρας καὶ τῆς δόσεως ἐκά-

στου. Πολλά δυστυχήματα συνέβησαν από τοιαύτη λάθη, τὰ ὁποῖα εὐθύνουσι τὴν ἀπροσεξίαν τῆς νοσοκόμου ἢ τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ ἀσθενοῦς, ἀλλ' οὐδέποτε τὸν ἰατρόν. Τί σᾶς πταίει λ. χ. ὁ ἰατρός ὅταν εἶπῃ νὰ δίδετε εἰς τὸν ἄρρωστον μιὰ κουταλιά τοῦ γλυκοῦ κάθε δύο ὥρας καὶ σεῖς τῷ δίδετε δύο κουταλιές τῆς σούπας κάθε μίαν ὥραν ; ἢ ὅταν φάρμακόν τι προωρισμένον δι' ἐξωτερικὴν χρῆσιν τὴν δώσητε ἐσωτερικῶς ; Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἢ νοήμων καὶ ἐγγράμματος οἰκοδέσποινα οὐδέποτε ὑποπίπτει εἰς τοιαῦτα χονδροειδῆ λάθη, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε καλῶς εἶνε νὰ διπλασιάζηται ἡ προσοχὴ προκειμένου περὶ φαρμάκων. Ὡς πρὸς τὴν δίαιταν, καὶ ἂν ἀκόμη ἰατρός λησμονήσῃ λεπτομερείας, ὀφείλει ἡ οἰκοδέσποινα νὰ ἐρωτήσῃ καὶ μάθῃ πᾶν ὅ,τι ἀμφιβάλλει. Συστολὴ ἢ ἐπίδειξις δῆθεν γνώσεων καὶ πείρας δεχρειαίετται εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἰατροῦ θὰ σπεύσῃ ἡ οἰκοδέσποινα νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς διαταγὰς καὶ παραγγελίας τοῦ ἰατροῦ καὶ νὰ κανονίσῃ τὴν δίαιτάν τῆς διαίτης τοῦ ἀσθενοῦς συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς ὁδηγίας, τὴν δὲ συνταγὴν θὰ στείλῃ ἀμέσως εἰς τὸ φαρμακεῖον πρὸς ἐκτέλεσιν.

7. Ἡ διαίτα τοῦ ἀρρώστου.

Παρήλθεν ἀνεπιστρεπτὴ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ ἡν ἐθεωρεῖτο ἕγκλημα καθοσιώσεως νὰ δοθῇ ποτὶ

εἰς τὸν ἄρρωστον στερεὰ τροφή καὶ ὑγρὰ ἀκόμη πλὴν τῆς πτισάνης, ἢ ψυχρὸν ὕδωρ. Εἶνε ὀλίγοι σήμερον αἱ ἀσθένειαί, καθ' ἃς ὑποχρεοῦται ὁ ἄρρωστος νὰ νηστεύῃ κυριολεκτικῶς, διότι ἀπεδείχθη ὅτι διὰ νὰ ἀναπληρώσωμεν τὴν κατανάλωσιν καὶ φθοράν, τὴν ὁποῖαν κάμνει εἰς τὸ σῶμά μας ἡ ἀσθένεια, μόνον τὰς τροφὰς ἔχομεν. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν τρώγει ὁ ἄρρωστος ὅπως καὶ ὅσον ὁ ὑγιής, διότι ἄλλως τε καὶ ἡ ὄρεξις λείπει καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπροσεξίας περὶ τὴν τροφήν δὲν τῷ εἶνε πολὺ εὐχάριστα. Ἐν γένει πᾶσα κατάχρησις στομαχικῆ, ἥτις καὶ τὸν ὑγιᾶ ἔτι δύναται νὰ βλάψῃ, ἀποβαίνει ὀλεθρία διὰ τὸν ἄρρωστον, ὅστις πρέπει νὰ τρώγῃ ἀνὰ ὀλίγον καὶ συχνάκις διὰ νὰ γινήται ἀνετώτερον ἢ πέψις. Δι' αὐτὸ καθήκον τῆς οἰκοδεσποίνης εἶνε καὶ νὰ ἐπιτηρῇ μὴ τυχόν ὁ ἄρρωστος εἶτε ἐξ ἀκρισίας εἶτε ἐκ λαίμαργίας διαπραχῆν κρυφίως τοιοῦτόν τι σφάλμα, εἰς τὸ ὁποῖον πολλάκις δύναται νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ ἄλλος τις ἐκ τῶν οἰκείων. Ἐὰν δὲ τυχόν εὖρῃ τὸν ἄρρωστον κοιμώμενον καθ' ἡν ὥραν τῷ φέροι τὸ φαγητόν, δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ τὸν ἐξυπνίσῃ διὰ νὰ φάγῃ, διότι πολλάκις ὁ ὕπνος τῷ εἶνε πολὺ ὠφελιμώτερος τῆς τροφῆς. Περιμένει δὲ τότε ἡσύχως τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἀρρώστου φυλάττουσα τὸ φαγητόν του θερμὸν ἀφοῦ τὸ σκεπάσῃ καὶ θέσῃ τὸ πινάκιον ἄνωθεν ἀγγεῖοῦ περιέχοντος ζέον ὕδωρ. Ἄλλοτε πάλιν, εἰς τινὰς ἀσθενείας, κατὰ

παραγγελίαν τοῦ ἱατροῦ, ἀνάγκη νὰ δίδηται κρῦον τὸ φαγητόν.

Ὅταν πρόκειται νὰ τῷ φέρῃ φαγητόν, ἡ προσεκτικὴ νοσοκόμος φροντίζει ὅπως μὴ διὰ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν ἐνδυμάτων ἢ τῶν χειρῶν τῆς κινήσῃ τὴν ἀηθίαν τοῦ ἀρρώστου, περιποιεῖται δὲ καὶ αὐτὸν ἀκόμη νίπτουσα τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖράς του. Ἀφοῦ δὲ τὸν προφυλάξῃ διὰ καταλλήλου σκεπάσματος, τὸν βιάλλει νὰ ἀνακαθήσῃ ἐπὶ τῆς κλίνης, ὑποστηρίζουσα αὐτὸν διὰ προσκεφαλαίων ἢ καὶ διὰ τῶν χειρῶν τῆς, στρώνει πρὸ αὐτοῦ καθαρὸν χειρῶμακτρον καὶ ἐπὶ δίσκου θέτει τὸ πινακίον. Ἐὰν δὲ αἱ δυνάμεις τοῦ ἀσθενοῦς δὲν τῷ ἐπιτρέπωσι νὰ ἀνασηκωθῇ, τότε ἡ οἰκοδέσποινα ἀναλαμβάνει νὰ τὸν ταγίσῃ ὡς παιδίον, ὑψοῦσα μόνον ὀλίγον διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν κεφαλὴν του.

Οὔτε νὰ τὸν βιάξῃ διὰ νὰ φάγῃ πρέπει πάντοτε, διότι συνήθως ἢ πρὸς τὸ φαγεῖν ἀποστροφὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, οὔτε ὅμως νὰ τὸν ἀφίηται πάλιν νὰ ξενηστικῶνεται, καὶ μάλιστα ὅταν παραγγείλῃ ὁ ἱατρός. Συνήθως δὲν πρέπει νὰ δίδηται τροφή ὅταν προσεγγίξῃ ἢ ὥρα τοῦ παροξυσμοῦ τῆς νόσου ἢ εὐθὺς μετ' αὐτόν, οὔτε ὅταν πρόκειται νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἀρρώστον ἐμετικόν τι ἢ καθαρτικὸν φάρμακον ἢ εὐθὺς μετ' αὐτά, οὔτε ὀλίγην ὥραν πρὸ τοῦ λουτροῦ.

Τὸ εἶδος καὶ ἡ ποσότης τῆς τροφῆς ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς βαρῦ-

τητος τῆς νόσου. Συνήθως ὅμως τὰ κυριώτερα εἰς τοὺς ἀρρώστους διδόμενα τροφίμα εἶνε τὰ ἐξῆς:

Ροφήματα ἀπλᾶ, ἄνευ ζωμοῦ κρέατος, με ὄρουζαν ἢ φιδέν κλπ. μόνον.

Ζωμὸς κρέατος ὄρνιθος ἢ μύσχου ἢ βρός, ἀπλοῦς ἢ ὡς ρόφημα με σειμίδαλι, φιδέν, ὄρουζαν, φάρον καὶ τὰ ταιαῦτα. Ὁ ἀπλοῦς ζωμὸς δὲν εἶνε μὲν τόσον θρεπτικὸς ὅσον τὸ ρόφημα ἢ τὸ γάλα, ἀλλ' ἔχει ταναωτικὴν τινα ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν νεύρων, προσέτι δὲ ὑποβοηθεῖ τὴν πέψιν ἄλλης τροφῆς στερεωτέρας, διδόμενος ὀλίγην ὥραν πρότερον. Ἐννοεῖται ὅτι ὅσον ἁπλῶς καὶ ἂν εἶνε ὁ ζωμὸς, δύναται νὰ κόψῃ τὴν ἄρεξιν καὶ νὰ βλάψῃ ὅταν δίδηται ἀφθόνως καὶ συχνά. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἰδιαιτέρως εἶδη ζωμοῦ δυνατοῦ, ὅστις δίδεται εἰς ἀσθενεῖς — 1ον Βόειον κρέας ἀλιπέδες καὶ ἄνευ ὀστέων ὅσον ἡμίσεια ὀκτὸ κόπτεται λεπτότατα καὶ τίθεται ἐπὶ τοῦ πυρός με 230 δράμια ψυχροῦ ὕδατος, εἰς τὸ ὅποιον ἔμεινε προηγουμένως ἐπὶ μίαν ὥραν. Ἀφοῦ πάρῃ βράσιν τίθεται τὸ κρέας ἐντὸς δυνατοῦ πανίου καὶ ἀποστραγγίζεται ὁ ζωμὸς. Αὐτὸ εἶνε τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀγγλων beef tea (τέϊον βωδινού).—2ον Ἄλλ' εἶσι ἰσχυρότερος ζωμὸς γίνεται ὡς ἐξῆς: θέτετε 125 δράμια βοείου ἄνευ λίπους καὶ ὀστέων λεπτοκομμένου ἐντὸς φιάλης, τῆς ὁποίας τὸ στόμιον κλείεται καλῶς ἢ φιάλη τίθεται ἐντὸς πηλίνου ἢ χαλκοῦ ἀγγείου περιέχοντος ὕδωρ καὶ τὸ ἀγγεῖον μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ φιάλης ἐπὶ μετρίου πυρός. Μετὰ τρεῖς ὥρας

ἀνιίγεται ἢ φιάλη, ἀφαιρεῖται ὁ ἀφρός καὶ κοπανιζέται τὸ κρέας καλῶς ἐντὸς ἰγδίου· ἔπειτα δὲ φέρεται πάλιν εἰς τὸ πῦρ κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς καὶ πούτερον τρόπον ἐπὶ δύο ἔτι ὥρας· ὕστερον διυλίζεται καὶ ἀλατίζεται. Ὁ ζωμός αὐτὸς δίδεται κατὰ κοχλιαρίζεις βαρῆως πάσχοντας ἀσθενεῖς ἢ κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν.

Τὸ λίπος τοῦ ζωμοῦ εἶνε δύσπεπτον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς στομάχους καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀφαιρῆται· γίνεται δὲ τοῦτο εἴτε ἂν χύσωμεν τὸν ζωμὸν εἰς πλατὺ καὶ ἀβαθές πινάκιον καὶ ἀποφυσήσωμεν τὸ ἐπιπλέον λίπος ἢ ἂν τὸ ἀφαιρέσωμεν διὰ κοχλιαρίου ἢ ἂν ἀπλώσωμεν ἐπὶ τοῦ ζωμοῦ στυπόχαρτον καθαρὸν, ἢ τέλος ἂν ἀφήσωμεν τὸν ζωμὸν νὰ κρυώσῃ καὶ ἀφαιρέσωμεν τὸ ἐπιπλέον παγωμένον λίπος.

Ὁ καλὸς ζωμός πρέπει νὰ παρασκευάζεται καθ' ἑκάστην, ἐν καιρῷ θέρους μάλιστα καὶ δις καθ' ἑκάστην καὶ νὰ φυλάττηται εἰς ψυχρὸν τόπον, ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου ἐσκεπασμένου.

Ὅταν δὲν ὑπάρχη πρόχειρον κρέας καὶ εἶνε κατεπεύγουσα ἀνάγκη ζωμοῦ, χρησιμώτατον εἶνε τὸ εἰς τὰ φαρμακεία πωλούμενον ἐκχύλισμα κρέατος τοῦ Liebig· διαλυόμενον πρῶτον ἐν χλιερῷ ὕδατι καὶ τιθέμενον ὕστερον ἐπὶ ὀλίγην ὥραν εἰς τὸ πῦρ, ἀποτελεῖ τάχιστα, προστιθεμένου καὶ ὀλίγου ἔλατος, ζωμὸν καλὸν καὶ εὐχάριστον, μὲ τὸν ὅποιον δυναμέσθαι καὶ ροφήματα νὰ παρασκευάσωμεν.

Τὸ γάλα εἶνε θρεπτικὴ καὶ εὐπεπτος τροφή,

ἀρμόζουσα συνήθως εἰς στομάχους ἀσθενῶν, καὶ τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ καταστήσῃ μᾶλλον εὐληπτον δι' ὀλίγου σακχάρου μὲν ἢ ἔλατος διὰ νὰ γείνη ἔτι εὐπεπτότερον, δι' ὀλίγης σόδας δέ, ἐὰν φέρῃ ὀξυρρεγμίας εἰς τὸν στόμαχον, καὶ δι' ὀλίγου ἀσβεστίου ὕδατος ἢ δυνατοῦ καφέ καὶ τείου, ἐὰν φέρῃ διάρροιαν. Ὑπάρχουσι ἄνθρωποι μὴ ἀνεχόμενοι κατ' οὐδένα τρόπον τὸ γάλα· ἐν γένει ὅμως ὅταν γείνη ἀρχὴ ἀπὸ μικρῶν δόσεων, συνειθίζουσιν εὐκόλως οἱ ἀρρωστοὶ εἰς τὸ γάλα καὶ τὸ χωνεύουσι. Πρέπει δὲ νὰ εἶνε νεωστὶ ἡμελγμένον ἢ πρὸ ὀλίγων ὡρῶν τοῦλάχιστον, διότι ἄλλως φέρει δυσπεψίαν καὶ διάρροιαν. Ἀραιοῦμεν δὲ αὐτὸ κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἱατροῦ διὰ πηγαίου ἢ μεταλλικοῦ τινος ὕδατος ἢ ἀφαιροῦμεν τὸ ἀνθόγαλα.¹

Τὰ ὡὰ εἶνε ἐπίσης καλὴ καὶ θρεπτικὴ τροφή, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶνε πολὺ βρασμένα καὶ ἐπομένως δύσπεπτα. Ὁ καλλίτερος τρόπος πρὸς ἐψῆσιν ὡσὺ δι' ἀσθενῆ εἶνε ὁ ἐξῆς· θραύεται μετὰ προσοχῆς τὸ ὡὸν διὰ νὰ μὴ διαρρηχθῇ ὁ κρόκος καὶ τίθεται ἐντὸς κυθήσκου (φλυτζανίου), οὗτος δὲ ἐντὸς ἀγγείου περιέχοντος ζέον ὕδωρ ἐπὶ 3—5 λεπτά τῆς ὥρας. Ὑστερον ἀλατίζεται καὶ προσφέρεται εἰς τὸν ἀρρωστον.

1. Περὶ τῶν μεθόδων τῆς διατηρήσεως τοῦ γάλακτος ὡς καὶ περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ Ἑ λ θ ε τ ι κ ο ὕ γ α λ α κ τ ο ς ἢ ἀ κ ὰ μ ο ρ ε ι λό γ ο ν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Π Ὠ ς δια τ η ρ ο ὕ ν τ α ι τ ἄ τ ρ ὶ φ ι μ α» βιβλίον τῆς Βιολογικῆς τῆς γυναικός.

Ὁ κρέας τοῦ ὠοῦ δίδεται προσέτι καὶ ἐντὸς ζω-
μοῦ ἢ γάλακτος ἢ καφέ, ἀφοῦ πρεπόντως ταραχθῆ
προηγουμένως.

Τὸ κρέας εἶνε κατὰλληλοτάτη τροφή δι' ἀρρώ-
στους πολὺ ἐξησθενημένους ἢ ἐν ἀνακρωσει, οἵτινες
ἔχουσιν ὑγιᾶ τὰ πεπτικὰ ὄργανα. Ἄριστον εἶνε τὸ
βόειον, ἀλλ' ἀπαιτεῖ καὶ περισσοτέραν πεπτικὴν δύ-
ναμιν, ἔπειτα τὸ μόσχειον, τὸ ἀγνικὸν καὶ τὸ ὀρνί-
θειον. Ὡς βραστόν τὸ κρέας, μόνον ἐὰν βρασθῆ ρι-
πτόμενον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς βράζον ὕδωρ ὅχι πολὺ
καὶ ἐπὶ ὀλίγην ὥραν, εἶναι θρεπτικόν. Συνήθως θρε-
πτικώτερον καὶ νοστιμώτερον εἶνε τὸ ἐψητὸν ἐπὶ ἐ-
σχάρας ἢ κλιδάνου ἢ ἐντὸς κασσαρόλας, διότι διατη-
ρεῖ ὅλα αὐτοῦ τὰ θρεπτικὰ στοιχεῖα. Τὰ ἀγγλικὰ
μπιφτέκ ἰδίως εἶνε ἐξαισία. Ἄξιουσάτατον προσέτι
εἶνε καὶ τὸ περίκομμα (κηνᾶς) κρέατος ἐψηθόμενον
κατὰ βόλους ἐπὶ ἐσχάρας ὀλίγον καὶ σχεδὸν ὠμόν.
Ἐν γένει τὸ πάχος τοῦ κρέατος εἶνε δύσπεπτον
καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ προτιμᾶται τὸ ψαχνόν
διὰ τοῦτο τὰ παχέα κρέατα χοίρων, χηνῶν, ἢ ἀγρι-
μαίων εἶνε ἀκατάλληλα δι' ἀρρώστους ὅπως καὶ τα-
ταριχευτὰ κρέατα. Καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, προτι-
μώτερον μέρος εἶνε τὸ ἔχον ὀλιγώτερον λίπος, ὡς τὸ
ψαχνὸν τῆς ράχως (φιλέτον) ἢ τὸ ψαχνὸν τοῦ στῆ-
θους τῶν ὀρνίθων.

Ἐκ τῶν ἰχθύων, ἐὰν ἐπιτρέψῃ ὁ ἰατρός, ἅτε προ-
τιμῶνται οἱ μᾶλλον ἀπαχεῖς, ὡς βραστοὶ καὶ μηδὲ
ποτε τηγανητοί.

Ὁ ἄρτος ὁ κλωῶς παρεσκευασμένος καὶ εἰς μι-
κρὰν ποσότητα εἶνε εὐπεπτος καὶ θρεπτικός, εἶνε δὲ
χρήσιμος πρὸς καλὴν μάσσησιν τοῦ κρέατος. Ὁμοίως
εὐχρηστος εἶνε καὶ ἡ ὄρυζα, ὁ φάρος, ὁ σάγος, τὸ
ἀραρούτιον, ἢ ταπιόκα κλπ.

Ὁπῶραι, αἱ ὠριμοὶ καὶ ἐκλεκταί, καλῶς καθα-
ρίζονται ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ, δύνανται νὰ δοθῶσιν, ἐὰν
ἐγκρίνη ὁ ἰατρός· αἱ ἴνες καὶ τὰ τραχέα μέρη πρέ-
πει νὰ ἀποπτύονται. Εὐπεπτότεροι ἀκόμη εἶνε αἱ
ἐντὸς κλιδάνου ἢ τέφρας ἐψημένοι καὶ σακχαρόπα-
στοὶ ὀπῶραι ἢ αἱ σακχαρόπηκτοι (κομπόσται).

Ὡς πρὸς τὰ ποτὰ τοῦ ἀρρώστου, δὲν ἀπαιτεῖ-
ται συνήθως τόση αὐστηρότης τοῦ καθαροῦ καὶ ὑπο-
ψύχρου ὕδατος δύναται νὰ γίνηται ἀφοβώτερα χρῆ-
σις καὶ νὰ μὴ ἐξαναγκάζηται ὁ ἀρρώστος εἰς τὴν ἀ-
νηδὶαν τῶν χλιαρῶν καὶ ἀνόστων ἐκείνων ἀποβρασμά-
των, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπότιζον ἄλλοτε τοὺς ἀσθενεῖς.
Περὶ τῶν λεπτομερειῶν ὁ ἰατρός μόνος εἶνε ἀρμόδιος
νὰ ὀδηγήσῃ τὴν οἰκοδέσποιναν, διότι εἶνε ὁμολογου-
μένως νόσοι, εἰς τὰς ὁποίας βλάπτουν τὰ πολὺ ψυ-
χρὰ, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἔτι περισσύτεραι περιστά-
σεις, καθ' ἃς τὰ ψυχρὰ εἶνε σωτήρια, ὅπως εἰς σφο-
δρὰς τινὰς αἱμοπτυσίας ἢ ἄλλας μεγάλας αἱμορραγί-
ας, ἀπαγορεύεται μὲν ἀπολύτως πᾶν θερμὸν ἢ χλια-
ρὸν ποτὸν, παραγγέλλονται δὲ τὰ παγερὰ καὶ ὁ πά-
χος τρωγόμενος κατὰ τεμάχια.

Εἰς τὰς συνήθεις περιστάσεις τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ

είνε τῆς θερμοκρασίας τοῦ κοιτῶνος καὶ καθαρόν, φυλκττόμενον ἐντὸς ὑκλίνης φιάλης ἐσκεπασμένης καὶ ἀλλασσόμενον πολλάκις τῆς ἡμέρας. Τὸ πηγάζιον (βρυσίσιον) εἶνε τὸ ἀριστον· τὸ φρεάτειον (πηγαδίσιον) ἔνεκα τῶν πολλῶν ἀλάτων, τὰ ὁποῖα περιέχει, εἶνε ἀκατάλληλον, βλαβερώτατον δὲ προσέτι καὶ δι' ἄλλον λόγον ἀκόμη σπουδαιότερον· εἰς τὰς πόλεις ἰδίως, ὅπου ὁ συνικισμὸς εἶνε τόσοσ πυκνός, οὐδέποτε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ πίνωσιν ὕδωρ οὐ μόνον οἱ ἀσθενεῖς ἀλλὰ καὶ οἱ ὑγιεῖς ἀπὸ φρεάτος, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου οἱ βόθροι τῶν πέριξ οἰκιῶν δὲν ἀπέχουσι τοῦλάχιστον 45 πήχεις. — Κατάλληλα εἶνε καὶ μερικὰ μεταλλικὰ λεγόμενα ὕδατα καὶ ἰδίως τὰ ἀεριούχα ὡς τὸ Σελτερικὸν ὕδωρ, τὸ αὐτοφυὲς ἢ τεχνητόν, ὅπερ εἶνε λίαν εὐχάριστον ποτὸν εἰς ἀσθενεῖς καὶ μάλιστα τοὺς ἔχοντας τάσιν πρὸς ἔμετον. Χορηγοῦνται δὲ τὰ ὕδατα ταῦτα, ἀπλῆ ἢ γλυκαζόμενα διὰ σκισχάρου ἢ σιροπίου τινὸς ἐκ διαφόρων ὑποζίνων καρπῶν, ὡς τὰ σιρόπια τῶν μούρων, τῶν βυσσίνων, τῶν βατομούρων. Ἡ λεμονάς εἶνε ἐπίσης εὐχάριστον ἀναψυκτικὸν εἰς τοὺς πάσχοντας, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶνε μῆτε πολὺ γλυκεῖα, μῆτε πολὺ ὀξίνη. Ὁμοίως καὶ ἡ ἐκ γλυκέων ἀμυγδάλων σεμάδα.

Ἄλλοτε πάλιν ἀντὶ τῶν ἀναψυκτικῶν τούτων δίδονται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τὰ μαλακτικὰ λεγόμενα ἢ βλενωδῆ ποτά, τῶν ὁποῖων συνηθέστερα εἶνε τὸ ψωμόμερον (ὕδωρ, ἐν τῷ ὁποίῳ μωσχεύεται θερμὴ φρυγανιά), τὸ κριθαρόμερον ἢ ρυζόμερον (ἀπόδοκμα κοιτῆ-

ἢ ἀρούρης) ἢ τὸ ἀπόδοκμα τῆς ἀγρόστευος (ἀγρικίδας), τὸ κομμωδες ὕδωρ (τεμάχια τινὰ κόμμειος ἀρχαικοῦ ρίπτονται ἐν φιάλῃ ὕδατος καὶ ἀνκνινοῦνται ἐκ διαλειμμάτων ἕως οὗ διακλυθῶσι)· τὰ μαλακτικὰ ταῦτα ποτὰ δίδονται συνήθως εἰς πάσχοντας ἐκ κατάρρων βρογχικῶν ἢ ἐντερικῶν.

Τονωτικὰ ποτὰ εἶνε ὁ ζωμός καὶ ὁ οἶνος. Ὁ οἶνος πρέπει νὰ εἶνε καλός, παλαιός ὀλίγον, μαῦρος καὶ συνήθως κεκραμένος μὲ ὕδωρ, δίδεται δὲ μόνον ὅπου καὶ ὅταν διατάξῃ ὁ ἰατρός, διότι ὁ οἶνος ὡς οἶνοπνευματοῦχον ποτὸν ἔχει καὶ διεγερτικὴν ἐνέργειαν, ἣτις δύναται νὰ βλάβῃ πολλάκις.

8. Πῶς δίδονται τὰ φάρμακα.

Δύο τάξεις φαρμάκων ἔχομεν· τὰ ἐσωτερικὰ φάρμακα, ἐκεῖνα δηλαδή, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται ἀπὸ τοῦ στόματος διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν στόμαχον καὶ τὰ ἔντερα καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀπορροφηθῶσι καὶ ἐνεργήσωσι, καὶ τὰ ἐξωτερικὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζονται ἐξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος ἢ ἐπὶ τῆς λεπτῆς βλεννογόνου μεμβράνης, ἣτις ἐπικαλύπτει κοιλότητάς τινας τοῦ σώματος ἔσθθεν, ὡς τὸ πτόμα, τοὺς μῦθνας, τὸ κάτω μέρος τῶν βλεφάρων κλπ. Ἡ οἰκοδέσποινα ὀφείλει νὰ προσέχη πρὸς πάλιν εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν φαρμάκων, διότι ἐὰν μὲν φάρμακόν τι παραγγελθὲν δι' ἐσωτερικὴν χρῆσιν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ,

ἐφαρμοσθῆ κατὰ λάθος ἐξωτερικῶς, κάμμιαν ἴσως ἐνέργειαν δὲν θὰ φέρῃ ἐξ ὕσων ἀναμένει ὁ ἰατρός, ἐὰν δὲ τοῦναντίον ἐξωτερικόν τι φάρμακον δοθῆ ἔσω-
 τερικῶς δύναται νὰ προξενήσῃ σοβαρώτατα συμπτώ-
 ματα ἢ καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀρρώστου νὰ ἐμβάλλῃ εἰς
 κίνδυνον.

Φροντίζουσι συνήθως οἱ φαρμακοποιοὶ νὰ ἐπικολ-
 λῶσιν ἔξωθεν τοῦ δοχείου τῶν ἐξωτερικῶν φαρμάκων
 τὴν ἐπιγραφὴν «*χρῆσις ἐξωτερικὴ*», ἀλλὰ πρὸς
 ἔτι περισσοτέραν ἀσφάλειαν καλὸν εἶνε ἢ νοσοκόμος
 νὰ φυλάττῃ τὰ πρὸς ἐξωτερικὴν χρῆσιν φάρμακα εἰς
 ἰδιαιτέρον μέρος καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης,
 ἐφ' ἧς κεῖνται τὰ ἄλλα ἔσωτερικὰ φάρμακα.

Ἡ ἀκοιθῆς καὶ ἐπιμελῆς χρῆσις τῶν φαρμάκων
 εἰς τὸν ἀσθενῆ, κατὰ τὰς ὥρας καὶ τὰς δόσεις, τὰς
 ὁποίας ὥρισεν ὁ ἰατρός, εἶνε ἐν τῶν σπουδαιοτάτων
 καθηκόντων τῆς νοσοκόμου, ἥτις, ὡς ἀνωτέρω εἶπο-
 μεν, δύναται καὶ πρέπει νὰ διευκολύνῃ τὴν μνήμη
 τῆς καὶ διὰ λεπτομερείας γραπτῆς σημειώσεως τῶν
 παραγγελιῶν τοῦ ἰατροῦ καὶ ἰδίως ὅταν πρηγγέληται
 σὰν πολλὰ συγχρόνως φάρμακα. Ἡ ἀκρίβεια ὡς πρὸς
 τὰς ὥρας καὶ τὸ ποσὸν τῶν δόσεων εἶνε μέτρον σπαν-
 δαιότατον, διότι ἡ παράβασις αὐτῆς δύναται νὰ βλά-
 ψῃ πολὺ τὸν ἀρρώστον. Τὸ ὠρολόγιον πρέπει νὰ εἶναι
 ὁ διηγετικὸς σύμβουλος τῆς νοσοκόμου.

Ἐφέλιμοι προφυλάξεις ὡς πρὸς τὰ φάρμακα εἶναι
 καὶ αἱ ἑξῆς: α) Τὰ φάρμακα δὲν πρέπει νὰ μένωσι
 πλησίον τοῦ πυρός ἢ ἐκτεθειμένα εἰς τὸν ἥλιον, διότι

δυνατὸν νὰ ἀποσυντεθῶσι. β.) Αἱ φιάλαι αἱ περιέ-
 χουσι τὰ ὑγρά φάρμακα πρέπει νὰ ἀναταράσσων-
 ται καλῶς πρὸ πάσης χρήσεως καὶ νὰ ἐπιπωματί-
 ζωνται καλῶς εὐθὺς μετ' αὐτὴν καὶ γ.) Ὅλα τὰ
 εἰς χρῆσιν τῶν φαρμάκων χρησιμεύοντα σκεύη, ὡς
 κοχλιάρια, κυathίσκοι, ποτήρια κλπ. πρέπει νὰ κα-
 θαρίζωνται ἐπιμελῶς μετὰ τὴν χρῆσιν ἐκάστου ἐξ
 αὐτῶν.

Δίδονται δὲ τὰ ὑγρά φάρμακα, ἄλλα μὲν κατὰ
 σταγόνας, ἄλλα δὲ κατὰ κοχλιάρια, ἄλλα δὲ κα-
 τὰ κυathίσκους (φλυζάνια) ἢ ποτήρια μικρὰ ἢ
 μεγάλα

Εἰς τὰ φάρμακα τὰ διδόμενα κατὰ σταγόνας,
 ὁ ἰατρός ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν σταγόνων, αἵτινες
 πρέπει νὰ δίδωνται κατὰ τὰ χρονικὰ διαστήματα,
 τὰ ὅποια ἐπίσης παραγγέλλει. Ἡ νοσοκόμος πρέπει
 νὰ μετρῇ ἀκριβέστατα τὰς σταγόνας, εἴτε διὰ τοῦ
 πρὸς τοῦτο καταλλήλου ἐργαλείου τοῦ καλουμένου
 σταγονομέτρου, εἴτε καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ φια-
 λιδίου, τοῦ ὁποίου ἀποσύρεται ὀλίγον τὸ πῶμα, οὕ-
 τως ὥστε νὰ ἐκρέῃ στάγδην τὸ ὑγρὸν. Αἱ σταγόνες
 δίδονται ἐντὸς ὀλίγου ὕδατος ἀπλοῦ ἢ ἐγλυκασημένου
 διὰ σακχάρου, ἢ ἐντὸς βλενωδούς τινός ποτοῦ ἢ
 καὶ ἐπὶ τεμαχίου σακχάρου, διὰ νὰ ἀραιωθῇ ἡ δρι-
 μύτης ἢ διὰ νὰ καλυφθῇ ἡ κακὴ αὐτῶν ὀσμὴ ἢ γεῦ-
 σις· τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ὑγροῦ τούτου, τὸ ὁ-
 ποῖον ἐν τῇ ἱατρικῇ καλεῖται εἰλημα, τὸ ὀρίζει ὁ
 ἰατρός· δὲν πρέπει δὲ ποτὲ νὰ ἀριθμῶνται ἀπ' εὐ-

θείας ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ τούτου αἱ σταγόνας, ἀλλὰ πρῶτον ἐντὸς κυκθίσκου κενοῦ καὶ ἔπειτα νὰ προστίθεται τὸ ἀναγκαζόν ὑγρὸν. Καλὴν εἶνε προσέτι τὰ κατὰ σταγόνας φάρμακα νὰ μὴ σταλάζωνται πλησίον φλογός, διότι μερικὰ εἶνε εὐφλεκτα, νὰ δίδονται ἀμέσως ἀνευ χρονοτριβῆς, διότι πολλάκις εἶνε πτητικὰ καὶ νὰ μὴ στάζωσιν ἐπὶ ἐνδύματων ἢ ἐπιπλῶν, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν καίουσιν ἢ φθείρουσιν τὸν χρωματισμὸν τῶν ὑφασμάτων.

Ἔτερον σήνηθες μέτρον πρὸς χορηγίαν ὑγρῶν φαρμάκων εἶνε τὸ κοχλιάριον, τοῦ ὁποίου δύο εἶδη διακρίνονται, τὸ μικρὸν (τοῦ γλυκοῦ ἢ τοῦ καφέ), ἕπερ χωρεῖ μίαν φαρμακευτικὴν δραχμὴν ὑγροῦ, καὶ τὸ μέγα κοχλιάριον (τῆς τραπέζης ἢ τῆς σούπας), τὸ ὅποτον χωρεῖ 4 μικρὰ κοχλιάρια ἢτοι 4 δραχμάς φαρμακευτικὰς (= ἡρίσειν οὐγγιάν).

Ὅσάκις πρόκειται νὰ δώσῃ ὑγρὸν τι φάρμακον διὰ κοχλιαρίου, ἢ οἰκοδέσποινα ἐκπωματίζει τὴν φιάλην, κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὸ κοχλιάριον ἀσφαλῶς, περὶ τὸ μέσον τῆς λαβῆς καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν φιάλην, ἐκ τῆς ὁποίας γεμίζει ἡσύχως τὸ κοχλιάριον, χωρὶς νὰ τὸ ὑπερεκχειλίσῃ· τότε δὲ ἀφίνει τὴν φιάλην καὶ ὑφόνουσα τὴν κεφαλήν τοῦ ἀρρώστου διὰ τῆς ἐλευθέρως χειρὸς τῶ προσφέρει τὸ φάρμακον, εἰτάγουσα τὸ κοχλιάριον καλῶς εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἐκκενοῦσα αὐτὸ βραδέως. — Εἰς μικρὰ καὶ ἀτίθασσα παιδιά, τὸ πρᾶγμα εἶνε κάπως δύσκολον· ἀφοῦ προσπαθῆσῃ ἢ οἰκοδέσποινα διὰ γλυ-

κῶν λόγων καὶ θωπειῶν νὰ πείσῃ τὸ παιδίον διὰ νὰ λάβῃ τὸ φάρμακον, καταφεύγει ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν βίαν· λαμβάνει δηλ. εἰς τὸ παιδίον εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ κρατεῖ τὰς χεῖράς του, ἄλλος δὲ διὰ τῆς δεξιᾶς μὲν χειρὸς κρατεῖ ἀσφαλῶς τὸ κοχλιάριον, διὰ τῶν δακτύλων δὲ τῆς ἀριστερᾶς συμπιέζει ὀλίγον τοὺς ρῶθωνας τοῦ παιδίου, τὸ ὅποιον ἀνοίγει τότε τὸ στόμα του διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ· ἢ νοσοκόμος εἰσάγει εὐθὺς τότε τὸ κοχλιάριον εἰς τὸ στόμα καὶ τὸ κενὸν εἰ βραδέως, προσέχουσα μὴ τὸ ἀποπτύσῃ τὸ παιδίον ἢ μὴ λερώσῃ τὰ ἐνδύματά του.

Ὁ κυκθίσκος (φλυζάνι) εἶνε ἴσος μὲ 4 κοχλιάρια τῆς τραπέζης, τὰ δὲ ποτήρια, εἶνε μικρὰ μὲν τὰ τοῦ οἴνου, ἴσα περίπου πρὸς κυκθίσκον, μεγάλα δὲ τὰ τοῦ ὕδατος, χωροῦντα 4 ἢ 5 κυκθίσκους.

Ὅταν ὁ ἰατρός παραγγείλῃ νὰ δοθῇ ὑγρὸν τι φάρμακον εἰς δύο ἢ τρεῖς ἴσας δόσεις, διὰ νὰ μερίσῃ καλῶς τὰς δόσεις ἢ οἰκοδέσποινα, δὲν ἔχει ἄλλο νὰ πράξῃ παρὰ νὰ μοιράσῃ ἐξίσου τὸ ὑγρὸν εἰς δύο ἢ τρία ποτήρια ὅμοια.

Τὰ ὡς κόνεις διδόμενα φάρμακα εἶνε τὰ λεγόμενα ξηρία (σκονάκια). Ἡ κόνις τίθεται ἐντὸς κοχλιαρίου ἢ μικροῦ κυκθίσκου καὶ ἔπειτα δι' ἄλλου κοχλιαρίου προστίθεται ὀλίγον ὕδωρ καὶ ἀναμιγνύεται καλῶς. Ἐὰν μετὰ τὴν λήψιν τοῦ ξηρίου μείνῃ ποσὸν τι κόνεως ἐν τῷ κοχλιαρίῳ, ἀνυδαίνεται πάλιν μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ δίδεται εἰς τὸν ἀρρώστον διὰ νὰ εἶνε πλήρης ἢ δόσις.

Ἡρία τινὰ ἔχοντα γεῦσιν ἢ ὀσμὴν κακὴν δίδονται ἐντὸς μικρῶν φύλλων ἀζύμου (ὄστια) ἢ ἐντὸς τῶν μικρῶν ἐκείνων καψῶν (cachets), τῶν ὁποίων ἔπειτα συκολλῶνται ἀνὰ δύο τὰ χεῖλη. Ἐν γένει ἢ περιτύλιξις αὐτῆ τοῦ φαρμάκου πρέπει νὰ γείνη ἐντὸς οὐσίας διαλυτῆς εἰς τὸν στόμαχον, διότι ἄλλως κατέρχεται ἄπεπτον καὶ ἐπομένως ἀδρανὲς τὸ φάρμακον, ὅπως συμβαίνει πολλάκις μὲ τὴν κινίνη, ὅταν τυλιχθῇ ἐντὸς σιγαροχάρτου. Εἰς μικρὰ παιδιά δίδονται τὰ ξηρία ἐντὸς σιροπίου ἢ γάλακτος ἢ ζωμοῦ ἢ καφέ· ἀλλ' εἰς τοὺς μεγάλους ὁ τρόπος οὗτος δὲν εἶνε καλός, διότι ἀηδιάζουν κατόπιν τὰ πρὸς τροφήν αὐτῶν χρήσιμα ἐκείνα ποτά.

Τὰ καταπότια συνήθως λαμβάνονται εὐκόλως, ὅταν ρίψῃ ὁ ἄρρωστος τὸ καταπότιον εἰς τὸ βάθος τοῦ στόματος ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ πῆρ εὐθὺς ἔπειτα ὀλίγον ὕδωρ προσοχὴ μόνον μὴ μείνῃ πολλὴν ὡραν εἰς τὸ στόμα καὶ διαλυθῇ ἢ νὰ μὴ μασσηθῇ.

Φάρμακά τινὰ διὰ τὴν ἀηδίαν ἢ πικράν των γεῦσιν ἢ τὴν κακὴν ὀσμὴν εἶνε δύσληπτα, δυσκόλως δηλ. τὰ ἀνέχονται καὶ τὰ λαμβάνουσιν οἱ ἄρρωστοι. Τὸ κίκινον ἔλαιον (ριτσινόλαδον) λ. χ. εἶνε ἡ φρικτῶν εὐκόλως σιχαίνοντων, οὐχὶ καὶ πολὺ εὐλόγως, διότι δὲν διαφέρει σχεδὸν ἀπὸ τὸ κοινὸν ἀμυγαλέλαιον ὡς πρὸς τὴν ὀσμὴν καὶ τὴν γεῦσιν λαμβάνεται εὐκολώτερον ἐὰν διαλυθῇ ἐντὸς ὀλίγου θερμοῦ ἐγγύματος φιλύρας (τίλιο) ἢ ἀκτῆς (ζαμπούκο) μὲ ὀλίγον θυθάνερου καὶ σάκχαρον ἢ ἂν ἀναμιχθῇ

μὲ καφέν· ἄλλοι πλύνουσι τὸ στόμα καὶ τὰ χεῖλη πρότερον δι' ὕξους ἢ ρουμίου ἢ ρακῆς καὶ μετὰ τὴν λήψιν ἐκπλύνουσι πάλιν ὁμοίως τὸ στόμα, ἢ μασσοῦσιν ὀλίγον μαλακὸν ἄρτον καὶ ἀποπτύουσιν αὐτὸν εὐθὺς, ἐπιπλύνουσι δὲ τέλος τὸ στόμα διὰ καθαροῦ ἐγγύματος φιλύρας.

Τὸ ἔλαιον τοῦ ὀνίσκου λαμβάνεται εὐκολώτερον μὲ ὀλίγον θερμὸν γάλα ἢ καφέν· εἰς τὰ παιδιά δίδεται καὶ μετὰ τινος σιροπίου ἢ ἐντὸς ζωμοῦ. — Τὰ δύσσομα φάρμακα λαμβάνονται μὲ κλειστοὺς τοὺς βῶθωνας τῆς ρινὸς μεταξύ δύο δακτύλων.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτιστον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον πρὸς εὐκόλον λήψιν ἐνός φαρμάκου εἶνε κυρίως ἡ ἀπόφασις καὶ ἡ θέλησις τοῦ ἀρρώστου, ὅστις πρέπει νὰ πεισθῇ ὅτι εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ λάβῃ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ.

9. Καταπλάσματα, σιναλισμοὶ καὶ ἀνατρίψεις.

Τὰ καταπλάσματα εἶνε ὠφελιμώτατα πρὸς πράυνσιν φλεγμονῶν τινῶν καὶ πόνων καὶ πρὸς ταχυτέραν ὠρίμανσιν ἀποστημάτων. Τὰ κοινότερα εἶνε τὰ ἐκ λινოსπόρου νεωστὶ ἠλεσμένου κατασκευαζόμενα ὡς ἐξῆς :

Λαμβάνετε τὸ ἀνάλογον ποσὸν τοῦ ἐκ λινოსπόρου ἀλεύρου καὶ τὸ ἀναταράσσετε μετὰ ζέοντος ὕδατος, ἕως οὗ σχηματισθῇ ζύμη μαλακὴ καὶ κάπως ὑγρὰ· τὴν ζύμην αὐτὴν ἀπλόνετε διὰ κοχλια-

ριου επί παλαιού και πολλάκις πλυμένου πανιού, τὸ ὕποϊον νὰ ἔχη μέγεθος πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου θὰ θέσητε τὸ καταπλάσμα· ὕστερον ἀναδιπλοῦτε τὸ πανίον ὥστε νὰ σκεπασθῇ καλῶς ἡ ζύμη πανταχόθεν καὶ ἐπιθέτετε τὸ κατάπλασμα.

Ἐπι καλλίτερος τρόπος εἶνε καὶ ὁ ἐξῆς :

Λάβετε σακκίδιον ἐκ φλανέλλης, μεγέθους ὅσον ὁ τόπος, ὅπου θὰ καταπλάσητε, γεμίσατέ το μὲ τὸ κατάπλασμα, ὅσον τὸ δυνατόν θερμότερον, καὶ παρεμβάλετε μεταξὺ τοῦ σάκκου ἐκείνου καὶ τοῦ δέρματος ἕτερον τεμάχιον φλανέλλης. Ὑπεράνω τοῦ καταπλάσματος θέσατε καὶ ἐν τεμάχιον φλανέλλης ἢ ὑφάσματος θερμοῦ διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ ὀγγήγορα. Οὕτω δύνασθε νὰ μεταχειρισθῆτε τὸ κατάπλασμα καὶ ζέον, χωρὶς φόβου μήπως κατῆ ὁ ἄρρωστος, ἢ δὲ θερμότης ἢ ὁποῖα θὰ ἀναδίδηται βαθμηδὸν διὰ μέσου τῆς φλανέλλης θὰ δίδῃ αἰσθησιν ἀνακουφίσεως, τὴν ὁποῖαν δι' ἄλλων μέσων δὲν ἐπιτυγχάνετε. Ἰδίως τὸ μέσον τοῦτο εἶνε ἐξαίρετον διὰ τὰ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐφαρμοζόμενα κατάπλάσματα.

Καταπλάσματα γίνονται καὶ ἐκ πιτύρων ἢ ψιχῶς ἄρτου ἢ πάσης ἄλλης οὐσίας, ἥτις νὰ δύναται νὰ μαλαχθῇ μετὰ τοῦ ὕδατος εἰς ζύμην καὶ νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ τινα ὥραν τὴν ὑγρὰν θερμότητα, ὡς λόγου χάριν ἐκ καρπῶν τινῶν σαρκωδῶν, ἢτοι σύκων ξηρῶν, γεωμήλων ἢ κολοκύνθης. Ἀντὶ δὲ ὕδατος μεταχειριζόμεθα καὶ γάλα, μάλιστα διὰ τὰ ἐξ ἄρτου κατάπλάσματα, ἢ μαλακτικόν τι ἀφέψημα ἀνθέων

μαλάχης ἢ φιλύρας ἢ καὶ ἀνχμιγνύομεν καὶ ποσὸν τι ἐλαίου ἢ ἄλλης λιπαρᾶς οὐσίας, ἢ καὶ μέλιτος. Ἄλλοτε πάλιν ἀνχμιγνύονται φύλλα τινὰ ἢ ἄνθη ἢ κόνις, ὡς φύλλα ὑσχυάμου ἢ ἄνθη γκμκιμῆλων ἢ ἀκτῆς καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰς ἄλλης δὲ παθήσεις ραντίζεται ἢ ἐπιφάνεια τοῦ καταπλάσματος ἢ μέλλουσα νὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέρους διὰ φαρμάκου τινὸς ὡς βάμματος ὀπίου (λαυδάνου), ἢ ἀρωματικοῦ οἴνου, ἢ μολυβδόχου ὕδατος κλπ.

Τοῦ καταπλάσματος ἢ ἀναγκαῖα θερμότης διαφέρει κατὰ τὰς περιστάσεις, ἀλλ' οὐδέποτε πρέπει νὰ καίῃ, δι' αὐτὸ δὲ ἡ νοσοκόμος τὸ ἐξετάζει προηγουμένως μήπως εἶνε ὑπερβολικῶς θερμὸν καὶ τότε τὸ ἀφίνει νὰ κρυώσῃ ὀλίγον· διὰ νὰ διατηρῆται θερμὸν φυλάττεται μετὰξὺ δύο θερμῶν πινακίων καὶ διὰ νὰ θερμανθῇ ἐκ νέου κρατεῖται ἄνωθεν τῶν ἀτμῶν ζέοντος ὕδατος. Ἀλλάσσονται δὲ τὰ κατάπλάσματα διὰ νὰ μὴ κρυώνωσιν ἐπὶ τοῦ ἄρρώστου· ἐπὶ τῆς κοιλίας τὸ κατάπλασμα, καταλλήλως σκεπάζομενον διὰ θερμῆς φλανέλλης, ἄνωθεν, δύναται καὶ πρέπει νὰ διατηρῆται ἐπὶ δύο ὥρας· ἢ δὲ ἀλλαγὴ νὰ γίνηται μὲ προσοχὴν καὶ ταχύτητα, διὰ νὰ μὴ ἐκτεθῇ θερμὸν καθὼς εἶνε τὸ μέρος ἐκεῖνο εἰς ψύξιν. Πολλάκις διὰ νὰ μὴ μετακινῶνται τὰ κατάπλάσματα, πρέπει νὰ στερεῶνται διὰ καρφοβελονῶν ἐπὶ τῶν κατὰ σάρκα ἐνδυμάτων τοῦ ἄρρώστου ἢ διὰ χαλαροῦ τινος ἐπιδέσμου.

Οἱ σιναπισμοὶ εἶνε κατάπλάσματα ἐρεθιστικά

τοῦ δέρματος χρησιμεύοντα διὰ νὰ σύρωσιν (ἐπισπῶσι) πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος τὰς κατὰ βῆθος ὑπεραιμίας καὶ τοὺς ἐρεθισμοὺς καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν ἢ νὰ μετριάξωσιν οὕτω τὴν φλεγμονήν. Κατασκευάζονται δὲ ἐξ ἀλεύρου μέλανος σινάπεως μετ' ἴσου ποσοῦ κοινοῦ ἀλεύρου ἀναμιγνυομένων μετὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ μαλασομένων εἰς ὑγρὰν ζύμην ἀπλοῦται κατόπιν λεπτόν ἐκ τῆς ζύμης ταύτης στρώμα ἐπὶ ράκος ὑφάσματος λεπτοῦ καὶ ἀραιοῦ εἰς σχῆμα παλάμης χειρὸς συνήθως. Ἀναδιπλοῦνται κατόπιν τὰ ἄκρα τοῦ πανίου καὶ τίθεται ὁ συναπισμός ἐπὶ τοῦ τόπου, τὸν ὅποσον ὤρισεν ὁ ἰατρός, στερεοῦμενος διὰ καταλλήλου ἐπιδέσμου. Ὅσον ὀλιγώτερον κοινὸν ἄλευρον ἀναμιγνύομεν μετὰ τοῦ σινάπεως τόσον ἰσχυρότερος γίνεται ὁ συναπισμός, δι' αὐτὸ καὶ ἰσχυρότατος εἶνε ὁ ἐκ σινάπεως μόνου καὶ θερμοῦ ὕδατος παρεσκευασμένος. Ἐσφαλμένη εἶνε ἡ ἰδέα ὅτι ὁ συναπισμός ἐνεργεῖ ταχύτερον καὶ ἰσχυρότερον ἐὰν ἀντὶ ὕδατος ἀναμιχθῇ μετ' ὄξους· τούναντίον τὸ ὄξος κόπτει τὴν δύναμιν τοῦ σινάπεως. Ἐπίσης καὶ ἄσκοπον καὶ ὀχληρὸν εἶνε τὸ νὰ τίθεται ὁ συναπισμός ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ δέρματος δηλ. χωρὶς ἀραιὸν τι ὑφάσμα νὰ παρεμβληθῇ μεταξὺ. Πολλάκις ἀντὶ τιοῦτου συναπισμοῦ κάμνομεν ἐν ἀπλοῦν κατάπλασμα μὲ λινόσπορον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπάσσομεν κόνιν σινάπεως. Τὸ σίναπι πρέπει νὰ εἶνε, εἰ δυνατόν, προσφάτως ἀλεσμένον, διότι ἐκ τῆς πολυκαιρίας χάνει τὴν δύναμίν του. Οἱ ἔτοιμοι

συναπισμοὶ Rigollet παρουσιάζουσι μέγιστον πλεονέκτημα ὡς πρὸς τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν καθαριότητα, διότι εἶνε προχειρότατοι, διὰ κατεπειγουσαν ἀνάγκην ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἢ ἐν ὁδοπορίᾳ καὶ ἀπλῶς βρέχονται ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα ἐντὸς πινακίου ὕδατος πρὶν ἢ ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἐχουσι δὲ πολὺ σφοδρὰν ἐνέργειαν καὶ δι' αὐτό, ὡσάντις πρὸκειται περὶ γυναικῶν καὶ παιδίων ἢ ἄγαν εὐαίσθητων, εἶνε καλὸν πρὶν ἐπιτεθῶσι νὰ ἐπικαλύπτωνται μὲ ἀραιὸν ὑφάσμα ἢ μουσελίην. Τὸ ἴδιον φύλλον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πολλάκις.

Οἱ συναπισμοὶ ἐφαρμύζονται εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος, κατὰ τὴν παρουσιαζομένην ἀνάγκην, τυνηθέστερον ὅμως εἰς τὸ πέλμα τῶν ποδῶν, εἰς τὰς κνήμας, τὸ ἔνδον μέρος τῶν μηρῶν, τοὺς βραχίονας, τὸν τράχηλον, ἐνίοτε καὶ τὸ στήθος ἢ τὴν ὀσφύν (μέσθην) ὀπισθεν. Φέρουσι δὲ τὴν ἐπιζητούμενην ἐρυθρότητα καὶ τὸν ἐρεθισμόν τοῦ δέρματος εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς μέρη ἔχοντα σκληρὸν καὶ παχὺ τὸ δέρμα μετὰ 10 ἕως 15 λεπτὰ τῆς ὥρας, εἰς γυναικῶν δὲ καὶ παιδιά πολὺ ταχύτερον. Ἡ ὥρα τῆς ἐπιθέσεως πρέπει νὰ σημειωθῇ ἀκριβῶς καὶ ἅμα ὡς φανερώσῃ ὁ ἄρρωστος ὅτι αἰσθάνεται ζῶηράν καὶ σφόδρητον καύσιν, πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ συναπισμός· εἰ δ' ἄλλως, ἐὰν μείνῃ πλέον τῶν 15 ἢ 20 ἢ τὸ πολὺ 25 λεπτῶν τῆς ὥρας ἐπὶ τόπου, ὁ συναπισμός δύναται νὰ προξενήσῃ σοβαρὰν φλεγμονήν καὶ γάγγραιαν, ἐὰν μάλιστα ὁ ἄρρωστος δὲν αἰσθανθῇ τὸ

πράγμα και ὁ σιναπισμός λησμονηθῆ εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν. Ἀφοῦ ἀφαιρηθῆ ὁ σιναπισμός πλύνεται τὸ δέρμα μὲ σπόγγον ἀπαλὸν βεβρεγμένον εἰς χλιαρὸ ὕδωρ ἢ γάλα καὶ ἀποσπογγίζεται.

Τὰς δὲ ἀνατρίψεις ἐνεργεῖ ἡ νοσοκόμος διὰ τῆς μνῆς χειρὸς ἢ διὰ τεμαχίου φλανέλλης, μὲ τὸ ὅποιο τυλίσσει τὴν ἀνατρίβουσαν χεῖρα. Γίνονται δὲ ἡ σπογγία, ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος, ἢ μὲ ὑγρὸν τι φάρμακον χεόμενον ἐπὶ τῆς χειρὸς ἢ τῆς φλανέλλης, ὅταν πρόκηται ν' ἀνατριβῆ μέρος τι τοῦ σώματος· τὸ φάρμακον τοῦτο εἶνε συνήθως οἶνοπνευματώδες (πλοῦν ρούμιον, οἶνόπνευμα καφουράς, κλπ.), διὰ τὴν θερμανθῆ ὅμως δὲν πρέπει νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ πῦρ διότι ἀναφλέγεται, ἀλλ' ἢ πρέπει νὰ πυρωθῆ ἡ φλανέλλα, ἢ νὰ θερμανθῆ τὸ ὑγρὸν ἐντὸς κυαθίσκου, τὸ ὅποιον κρατοῦμεν ἐντὸς ἀγγείου περιέχοντος ζέον ὕδωρ. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν γίνεται ἐλαφρὰ καὶ βραδὴ ἡ ἀνάτριψις, βαθμηδὸν ὅμως αὐξάνεται καὶ ἡ πίεσις τῆς χειρὸς καὶ ἡ ταχύτης τῆς κινήσεως. Πρέπει νὰ προσέχη ἡ ἀνατρίβουσα μήπως κρυώσῃ τὸν ἄρρωστον καὶ δι' αὐτὸ ἀποκαλύπτει διαδοχικῶς μόνον τὸ ἀνατριβόμενον μέρος τοῦ σώματος.

Αἱ ἐλαφραὶ τρίψεις ἐλαίου ἢ χρίσματος ἢ ἀλοιφῆς ἐπὶ μικροῦ μέρους τοῦ σώματος, οὕτως ὥστε νὰ ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τοῦ δέρματος τὸ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον φάρμακον, καλοῦνται ἐντριβαί. Ὁ ἰατρός πλὴν ὅριζει καὶ τὴν ὥραν καὶ διάρκειαν ἐκάστης ἐντριβῆς καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἀλοιφῆς ἢ ἐλαίου τὸ ὅποιο

χρησιάζεται διὰ μίαν τοιαύτην καὶ τὸν τόπον τοῦ σώματος, ὅστις πρέπει νὰ ἐντριβῆ· ἀπαιτεῖται δὲ ἀκριβεία καὶ προσοχή, διότι πολλάκις τοιαῦτα ἐξωτερικὰ φάρμακα περιέχουσι δραστικώτατα καὶ ἐπικίνδυνα φάρμακα. Πλύνεται πρῶτον καλῶς τὸ μέρος ἐκεῖνο διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ σπόγγου, ἔπειτα σπογγίζεται καὶ στεγνώνει ἐντελῶς καὶ τότε ἐντριβεται διὰ τῶν δακτύλων ἡσυχῶς καὶ ἐλαφρῶς τὸ φάρμακον ἕως οὗ κατὰ μέγα μέρος ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τοῦ δέρματος· δηλ. δύναται, κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ διαρκέσῃ ἡ ἐντριβῆ ἀπὸ πέντε λεπτῶν μέχρις ἡμισείας ὥρας. Ἐπὶ ἄλλοτερον καλύπτεται τὸ ἐντριβέν μέρος διὰ φλανέλλης καὶ περιδέεται καταλλήλως διὰ νὰ μὴ ρυπανθῶσι τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀρρώστου.

Ἐπάρχουσι φάρμακά τινα ἐρεθιστικά, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ ἐντριβῶνται διὰ τῶν δακτύλων, διότι ἐρεθίζουν τὸ δέρμα τῆς νοσοκόμου ἢ δύνανται νὰ ἀπορροφηθῶσι καὶ νὰ βλάψωσι αὐτήν· τότε χρησιμοποιεῖται κἀνὲν παλαιὸν χειροκτίον ἐκ δέρματος, μὲ τὸ ὅποιον περικαλύπτεται ἡ ἐντριβουσα χεῖρ.

Ἄλλων πάλιν παραγγέλλεται μόνον ἀπλῆ ἐπιχρίσις, χωρὶς οὐδεμίαν τριβῆν, ὅπως λ.χ. συνηθέστατα διατάσσονται αἱ ἐπιχρίσεις βάμματος ἰωδίου, δι' αὐτὰ ἀπαιτεῖται γραφίς (πινέλο) ἐκ τριχῶν ἢ καὶ ἐξ ἐνὸς ἀπλοῦ πτεροῦ ὄρνιθος ἢ τέλος ἐκ δέσμης νημάτων μοτοῦ (ζαντοῦ), ἢ ὅποια πραχίρως περιδέεται εἰς τὸ ἄκρον ξυλαρίου.

10. Ψυχρά καὶ θερμὰ ἐπιθέματα.

Τὰ ψυχρὰ εἶνε ἐν τῶν ἀρίστων μέσων, τὰ ὅποια ἔχομεν κατὰ τῶν φλεγμονῶν. Ὡς ἀντιφλογιστικά, τὰ ψυχρὰ ἐπιθέματα κατέχουσι σήμερον τὴν πρώτην τάξιν· ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν ἐξαρτᾶται πολὺ καὶ ἀπὸ τὴν καλὴν αὐτῶν ἐκτέλεσιν, διότι ἄλλως ἢ κακῆ χρῆσις αὐτῶν βλάβπει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ καὶ φέρει τὰ ἐναντία τῶν ὄσων περιμένομεν. — Γίνονται δὲ ἢ διὰ ψυχροῦ ὕδατος ἢ διὰ πάγου. Καὶ εἰς μὲν τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἐμβυθίζεται τεμάχιον παλαιοῦ καὶ λεπτοῦ πανίου λινοῦ, διπλωμένον εἰς μέγεθος ἀνάλογον πρὸς τὸ πάσχον μέρος, ἀποθλίβεται ὀλίγον καὶ τίθεται ἐπὶ τοῦ μέρους καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἄλλου πρὶν ἐντελῶς θερμανθῆ. Ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ τῶν ψυχρῶν ἐπιθεμάτων συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀντιφλογιστικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀλλάσσωνται κατὰ πέντε ἢ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας. Διὰ νὰ μὴ βραχῆ δὲ ἡ κλίνη ὑφαπλόνεται πρόσθετος σινδῶν διπλωμένη εἰς τέσσαρα ἢ κηρωτὴ ὀθόνη (μουσαμάς). Χρειαζόνται πλησίον τῆς κλίνης δύο ἀγγεῖα, τὸ μὲν νὰ περιέχῃ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, εἰς τὸ ὅποιον ἐμβάπτονται τὰ ἐπιθέματα πρὸς ψύχρανσιν, ἔτερον δὲ κενόν, εἰς τὸ ὅποιον ἀποστραγγίζονται ταῦτα καὶ ρίπτονται καὶ τὰ θερμὰ, διὰ νὰ μὴ θερμαίνωσι τὸ ὕδωρ ριπτόμενα ἀμέσως εἰς αὐτό. Ἐν καιρῷ θέρους διὰ νὰ γείνη ψυχρότερον τὸ ὕδωρ, ρίπτονται ἐντὸς καὶ τεμάχια πάγου. Πολλάκις εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ προστίθενται καὶ φάρμακά τινα ἀντιφλο-

γιστικά, ὡς τὸ μολυβδοῦχον ὕδωρ κλπ.

Τὰ διὰ πάγου ἐπιθέματα ἐφαρμόζονται κάλλιστα διὰ κύστεων (φουσκας) χοιρειῶν ἢ ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως, τὰς ὁποίας γεμίζομεν, κατὰ τὸ ἐν μόνον τρίτον, μὲ μικρὰ τεμάχια πάγου, καὶ κλείομεν καλῶς τὸ στόμιον διὰ νὰ μὴ τρέχῃ ὕδωρ περιιδέοντες μὲ μαλλίνην κλωστήν (διὰ νὰ λύηται εὐκολώτερον). Ὅταν ὁ πάγος τῆς κύστεως ἀναλύσῃ, τὴν ἀλλάσσομεν ἀμέσως μὲ ἄλλην προετοιμασθεῖσαν. Ἐφαρμόζεται δὲ ἡ κύστις ἐνίοτε οὐχὶ ἐπὶ γυμνοῦ τοῦ δέρματος, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπλωθῆ πρότερον ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέρους λινοῦν πανίον. Διὰ νὰ μὴ μετακινήται δὲ καὶ κυλήται ἡ κύστις τοῦ πάγου στερεοῦται πολλάκις διὰ σχοινίου ἀπὸ ἡμιστεφάνων, τὰ ὅποια τοποθετοῦνται πρὸς τοῦτο ἐπὶ τῆς κλίνης, ἢ ἀπὸ μιᾶς ξυλίνης ράβδου, ἣτις τοποθετεῖται ὑπεράνω τῆς κλίνης στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων τῆς κλίνης.

Εἰς περιστάσεις, καθ' ἃς θέλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν θερμότητα ἐντονωτέραν ἀπὸ τὴν θερμότητα τῶν καταπλασμάτων ἢ καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὸ βῆρος αὐτῶν, μεταχειριζόμεθα τὰ ξηρὰ θερμὰ ἐπιθέματα ἢ πυριάματα. Συνήθως τὰ πυριάματα γίνονται ἢ διὰ διπλωμένου τεμαχίου φλανέλλης, τὴν ὁποίαν θερμαίνομεν καλῶς πλησίον τοῦ πυρός καὶ φέρομεν ταχέως εἰς τὸ πάσχον μέρος, ἢ διὰ κεράμου καλῶς πυρωθείσης καὶ τετυλιγμένης μὲ φλανέλλαν, ἢ διὰ φι-

11. Σικύαι, έκδόρια, βδέλλαι.

άλης πληρουμένης με θερμὸν ὕδωρ, καλῶς πωριζομένης διὰ φελλοῦ καὶ τυλισσομένης με φλανέλλαν, ἢ τέλος καὶ διὰ σακκιδίων, τὰ ὁποῖα γεμίζονται μέχρι τοῦ μέσου με ἄμμον ἢ πίτυρα ἢ ἄνη ἀκτῆς ἢ χαμαιμήλων, πιέζονται διὰ νὰ ὀμαλυνθῶσι καὶ θερμαίνονται καλῶς.

Τὰ δὲ ὑγρὰ θερμὰ ἐπιθέματα ἢ ἐμβρέγματα γίνονται ὅπως καὶ τὰ ψυχρά, ἀλλ' ἀντὶ ψυχροῦ ὕδατος λαμβάνομεν θερμὸν. Ράκος φλανέλλης ἢ λινοῦ διπλωμένον ἐμβάπτομεν εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ ἕως ὅτου θερμανθῆ καλῶς· ἔπειτα ἀποστραγγίζεται καὶ φέρεται εἰς τὸ πάσχον μέρος. Εἰς πληγωμένα καὶ εὐαίσθητα μέρη προτιμότερον εἶνε τὸ λινοῦν, ἐπὶ τῆς κοιλίης δὲ ἢ περὶ τὸ τραχήλου καλλιτέρα εἶνε ἡ φλανέλλα. Δυνατὸν μάλιστα καὶ σπύγγον νὰ ἐμβάψωμεν εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ νὰ ἐπιθέσωμεν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ παιδίων, τὰ ὁποῖα κινδυνεύουν νὰ ἀποπνιγῶσι διὰ πάθησίν τινα τοῦ λαιμοῦ. Τὰ θερμὰ ἐμβρέγματα πρέπει νὰ ἀλλάσσονται συχνὰ διὰ νὰ μὴ ψυχραίνωνται· διατηροῦνται μάλιστα θερμὰ καὶ ἂν ἐπισκεπάζωνται με ξηρὰν καὶ θερμὴν φλανέλλαν ἢ με λεπτὴν κηρωτὴν διὰ νὰ ἐμποδιζῆται ἡ ἐξάτμισις. Πολλάκις ἀντὶ ἀπλοῦ ὕδατος μεταχειρίζομεθα ἄλλο ὑγρὸν οὐζόμενον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, ὡς ἐγγυμα χαμαιμήλων ἢ ἀφέψημα μαλακτικὸν διὰ μαλάχης ἢ ναρκωτικὸν διὰ κωδιῶν (ἀφίονι) κ.λ.π.

Αἱ σικύαι (βεντουζαί) εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ προχειρότερα οἰκιακὰ μέσα, τοῦ ὁποῖου μάλιστα καὶ κατάχρησις γίνεται ἐνίοτε, μολονότι κατὰ βάθος καὶ αὐτὴ δὲν δύναται νὰ φέρῃ σπουδαίαν τινὰ βλάβην. Δύο εἰδῶν εἶνε αἱ σικύαι, κοῦφαι καὶ αἱματηραὶ (κορταὶ ἢ χαρακταί). Αἱ μὲν κοῦφαι σκοπὸν ἔχουσι νὰ ἐφελκύωσιν αἷμα ἀπὸ τῶν κατὰ βάθος μερῶν τοῦ σώματος πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, φοινίσσουσι δηλ. (κοκκινίζουσι) τὸ δέρμα ὅπως οἱ συνακτισμοί, αἱ δὲ αἱματηραὶ ἀφαιροῦσι καὶ αἷμα ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου· δι' αὐτὸ τὰς τελευταίας ταύτας μόνον κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἱατροῦ πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα, διότι σήμερον εἰς τὴν ἱατρικὴν θεωρεῖται ἐγκλημα ἡ ἔνευ σοβαροῦ λόγου καὶ σπουδαίας ἀνάγκης ἀφαιρέσις αἵματος, ὅπως ἐγένετο ἄλλοτε με τὰς διὰ ψύλλου πήδημα φλεβοτομίας.

Τίποτε εὐκολότερον ἀπὸ τοῦ νὰ πάρῃς κοῦφιε βεντοῖζερ. Λαμβάνεις ποτήριον ὑάλινον ἢ μάλλον εἶδος ὑαλίνου μικροῦ κώδωνος, τοῦ ὁποῖου τὸ στόμιον νὰ εἶναι στενότερον τοῦ λοιποῦ μέρους, ἐπικολλῆς ἐντὸς αὐτοῦ τεμάχιον λεπτοῦ χάρτου ἢ ἐξαπμένου στουπείου ἢ βάμβακος, ἀνάπτεις διὰ κηρίου τὸ χαρτὶν καὶ ἀμέσως, με πολλὴν ταχύτητα, ἀναστρέφεις τὸ στόμιον τοῦ ποτηρίου ἐπὶ τοῦ δέρματος πιέζουσα ὀλίγον· τότε τὸ μὲν ἀναφλεχθὲν σβέννυται ἐλλείψει ἀέρος, τὸ δὲ κενόν, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται

ἐντὸς τοῦ ποτηρίου ἀναγκάζει τὴν ἐξωτερικὴν ἐπι-
 τοῦ περίξ δέρματος ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν νὰ ὑψώ-
 σῃ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου τὸ δέριμα καὶ τὰ ὑπ' αὐτό,
 καὶ νὰ συρρεύσῃ τὸ αἷμα ζωηρῶς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖ-
 νο· τὴν συμφορῆσιν αὐτὴν τοῦ αἵματος τὴν ἐννοσού-
 μεν ἀπὸ τὸ ροδόχρουν καὶ βαθύερυθρον χρῶμα, τὸ ὁ-
 ποῖον λαμβάνει ἢ ἐξόγκωσις ἐκεῖνη. Τὸν ἐντὸς τοῦ
 ποτηρίου ἀέρα δυνάμεθα καὶ ἀπλῶς νὰ θερμάνωμεν
 διὰ φλογὸς λυχνίας καιομένης δι' οἶνοπνεύματος, εἰ-
 σάγοντες τὴν φλόγα ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς ἐντὸς τοῦ
 κοίλου τοῦ ποτηρίου καὶ ἐφαρμύζοντες ἀστραπικῶς
 τὸ ποτήριον ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἄμα δὲ παύσῃ νὰ
 ἀνασηκῶνται τὸ δέριμα, τότε ἀποκολλᾶται ἡ σικύα
 ἐὰν πιεσθῇ διὰ τοῦ δακτύλου τὸ δέριμα εἰς ἓν μέρος
 παρὰ τὰ χεῖλη τῆς σικύας καὶ ἐλκυσθῇ τὸ ποτήριον
 πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος. Ἐπειδὴ συνήθως παραγγέ-
 λονται πολλὰ σικύαι, πρέπει νὰ ἔχη ἡ νοσοκόμος
 πολλὰ ποτήρια διὰ νὰ προσκολληθῶσιν ἀμέσως ἢ μία
 μετὰ τὴν ἄλλην αἰ σικύαι.

Ἡ αἱματηρὰ σικύα γίνεται ὅπως καὶ ἡ κούφη
 ἀλλ' ἀφοῦ ἀφαιρεθῇ τὸ ποτήριον, κάμνεις ἐπὶ τοῦ
 πρησμένου καὶ ἐρυθροῦ τόπου λεπτὰς καὶ ἀβαθεῖς
 ἐγχαράξεις, ὕστερον δ' ἐφαρμύζεις εὐθὺς καὶ δευτέ-
 ραν φορὰν τὸ ποτήριον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τότε
 ἀναβλύζει ἐκ τῶν ἀμυχῶν τὸ αἷμα καὶ συλλέγε-
 ται ἐντὸς τοῦ ποτηρίου. Αἱ ἐγχαράξεις τοῦ δέρμα-
 τος γίνονται ἄλλοτε μὲν βαθύτεραι, ἄλλοτε δὲ ἐπι-
 πολαιότεραι καθ' ὅσον εἶνε ἀνάγκη, νὰ ἀφαιρεθῇ πε-

ρισσότερον ἢ ὀλιγώτερον αἷμα, ἀλλ' οὐδέποτε πρέ-
 πει νὰ προχωρήσῃσι κατὰ βάθος πλέον τοῦ πάχους
 τοῦ δέρματος. Αἱ ἐγχαράξεις γίνονται διὰ νυστερίου
 ἢ ξυραφίου καλῶς καθαρισμένου πρότερον καὶ βυθι-
 ζομένου ἐντὸς βράζοντος ὕδατος,¹ ὑπάρχει ὅμως σή-
 μερον καὶ ἰδιαιτέρον ἐπὶ τούτῳ ἐργαλεῖον, ὃ καλού-
 μενος σικυοτόμος, εἶδος θήκης τετραγώνου ἐκ τῆς
 ὑποίας αἴφνης δι' ἐνὸς ἐλατηρίου ἀναπηδῶσι πολ-
 λαὶ ὁμοῦ λεπίδες κοπτεραὶ, αἵτινες χαράσσουσι τὸ
 δέριμα. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο εἶνε τὸ μόνον,
 τὸ ὅποῖον θὰ προτιμῆσῃ τις διὰ τὰς ἐγχαράξεις
 ὅταν τὸ εὖρη πρόχειρον.— Ἀφοῦ δὲ ἀφαιρεθῶσιν αἰ
 πλήρεις αἵματος σικύαι πλύνεται τὸ μέρος διὰ κα-
 θαροῦ βάμβακος (τοῦ φαρμακείου) καὶ ψυχροῦ ὕδατος
 καὶ καλύπτεται μὲ λεπτὸν καὶ καθαρὸν πανίον· ἢ
 αἰμορραγία σταματᾷ ἀφ' ἐκυτῆς σχεδὸν πάντοτε.

Σικύαι προσβάλλονται μόνον ἐπὶ σαρκαδῶν καὶ
 λειῶν τύπων τοῦ σώματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ εἶνε
 δυνατόν νὰ προσαρμωσθῇ τὸ ποτήριον· εἰς ὀστεώδη
 τινὰ μέρη οὐδὲ τὸ μικρότερον ποτήριον δύναται νὰ
 ἐφαρμωσθῇ. Εἰς τὰς γυναῖκας οὐδέποτε πρέπει νὰ
 τίθῃται σικύα ἐπὶ τοῦ μαστοῦ, διότι ἡ σπογγώδης
 σὰρξ τοῦ μέρους αὐτοῦ ἔλκεται σφυδρότατα ὑπὸ τῆς

1. Πρὸς μεγαλύτεραν μάλιστα ἀσφάλειαν, διὰ νὰ μὴ
 γείνῃσι βαθύτεραι τοῦ θέοντος αἰ ἀμυχαί, περιτυλίσσεται ἡ
 λεπίς τοῦ κοπτεροῦ ἐργαλείου διὰ τεμαχίου κολλητικῆς ἐμ-
 πλάστρου (τσερότου) καὶ ἀφίεται εἰς τὸ ἄκρον τόσον μόνον
 μέρος ἀκαλύπτου, ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ γείνῃσι αἰ ἀμυχαί.

σικύας και δυσκολώτατα ύστερον αφαιρεΐται τὸ πο-
τήριον.

Πλὴν τῶν συνήθων υάλινων σικυῶν ὑπάρχουν
και ἄλλαι ἐξ ἔλαστικῆς κόμμεως, ἐκ τῶν ὁποίων
ἀφαιρεΐται ὁ ἀήρ διὰ πίεσεως, ὡς και ἕτεραι πάλιν
υάλιναι με ἔμβολον ἀντλίας, τὸ ὁποῖον συρόμενον
ἀραιώνει τὸν ἐντὸς τοῦ δοχείου ἀέρα και φέρει τὴν
ἐπιζητουμένην ἔλξιν τοῦ δερματος και τοῦ αἵματος.

Τὸ ἐκδόριον (βεζικάντι) εἶνε ἔμπλαστρον περιε-
χον ἐρεθιστικὴν τινα οὐσίαν, συνήθως κληθρὶδες,
ἥτις ἐρεθίζει εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸ δέμα ὥστε
γεννᾷ ἐπ' αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ἀπλὴν ὑπεραιμίαν, ἔπως
ὁ σιναπισμός, ἀλλὰ και φλεγμονὴν δυνατὴν, ἣ ὁποία
καταλήγει εἰς τὸ νὰ σχηματισθῆ ἐκεῖ φλύκταινα και
νὰ συσσωρευθῆ ὀρθὸς πολὺς ὑπὸ τὸ δέμα. Τὰ ἐκδό-
ρια παραγγέλλει πάντοτε ὁ ἱατρὸς· εἰκὴ και ὡς ἔ-
τυχε δὲν πρέπει νὰ τίθενται κατὰ συμβουλήν τοῦ
ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου· ὁ ἱατρὸς ἐπίσης ὀρίζει τὸ σχῆμα
και τὸ μέγεθος τοῦ ἐκδορίου και τὸ μέρος τοῦ σώμα-
τος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἐπιτεθῆ. —

Πρὶν τεθῆ τὸ ἐκδόριον, πλύνεται τὸ μέρος ἐκεῖνο
τοῦ σώματος δι' ὕξους ἢ διὰ χλιαροῦ ὕδατος και
σάπωνος και ἀποσπογγίζεται διὰ θερμοῦ χειρομά-
κτρον· ἐὰν καλύπτεται ὑπὸ τριχῶν τὸ δέμα ἐκεῖ,
ξυρίζονται αὐται προηγουμένως. Προσέχει δὲ ἡ νο-
σοκόμος ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο
ἐκδοραὶ (γδαρσίματα) ἢ πρὸςφατα δῆγματα βδελ-
λῶν ἢ ἀμυχαὶ σικυῶν, ἐν ἀνάγκῃ ὡς σκεπάζει

αὐτὰ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐκδορίου διὰ μικρῶν
τεμχίων κολλητικῆς ἐμπλάστρου (ἢ ἀγγλικῆς τα-
φεται). Ἐπειτα ἐπιτίθεται τὸ ἐκδόριον και διὰ νὰ
μὴ πιέζεται και πονῆ περισσότερον, σκεπάζεται ἀ-
νωθεν με ὀλίγον ἀραιὸν βάμβυκα και ἀνωθεν αὐτοῦ
κολλῶνται σταυροειδῶς μερικαὶ ταινίαι διαχύλου
(τσερότου) ἐκατέρωθεν ἐπὶ τοῦ δερματος· ἔπειτα ἐν
διπλωμένον πανίον και στερεοῦνται τὸ ὅλον δι' ἐπι-
δέστρου χαλαροῦ.

Τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον πρέπει
νὰ μὲνη ἐπὶ τοῦ δερματος, διαφέρει ἀναλόγως πολ-
λῶν περιστάσεων· ἐν γένει ἡ φλύκταινα σχηματίζε-
ται εἰς τὰ παιδιὰ ἐντὸς 5 ἢ 6 ὡρῶν, εἰς μεγάλους
δὲ ἐντὸς 6 ἕως 12 ὡρῶν. Ἡ νοσοκόμος ὀφείλει, ἄμα
πρὸςέληθ ὁ ὑπολογισθῆς χρόνος, νὰ ἀνασηκώτῃ μίαν
γωνίαν τοῦ ἐκδορίου και νὰ βεβαιωθῆ ἂν ἔγεινε φλύ-
κταινα, και ἂν ἔγεινε πράγματι, ἀφαιρεῖ ἑλαφρᾶ
και με προσοχὴν τὸ ἐκδόριον ἀποκολλῶσα τὴν πε-
ριφέρειαν πρῶτον και ὕστερον τὸ μέσον. Ἐν θερμὸν
κατάπλασμα ἐπὶ τοῦ ἐκδορίου ἐπιταχύνει τὴν ἐνέρ-
γειν αὐτοῦ, γίνεται δὲ και ἡ πομφόλυξ (φούτιξ
τοῦ δερματος) μεγαλειτέρη και ὀλιγώτερον πονεῖ·
πολλάκις και ἀφοῦ ἀφαιρεθῆ τὸ ἐκδόριον, ἐὰν δὲν
ὑπάρχη ἀκόμη φλύκταινα, ἐν θερμὸν κατάπλασμα
δύναται νὰ συντελέσῃ ὥστε νὰ ἀνεγερθῆ ἡ ἐπιδερ-
μὶς. — Ἀφοῦ δὲ ἀφαιρεθῆ τὸ ἐκδόριον, διατρυπᾷ ἡ
νοσοκόμος τὴν φλύκταιναν με αἰχμηρὸν ψαλίδιον,
πρὸς τὸ κατώτερον μέρος, διὰ νὰ ἐκχυθῆ ὁ ὀρός,

τὸν ὁποῖον συλλέγει μετὰ προσοχῆς δι' ἀπαλοῦ σπόγγου ἢ διὰ κυκθίσκου καὶ διὰ νὰ μὴ λερώσῃ τὰ ἐνδύματα καὶ διὰ νὰ μὴ ἐρεθίσῃ ἄλλοῦ που τὸ δέμα καὶ φέρῃ ἐξανθήματα. Τὰ παριτερώ πλέον θὰ καλονίσῃ ὁ ἰατρός ἀναλόγως τῆς ὑπαρχούσης ἀνάγκης· καὶ ἐὰν μὲν δὲν θὰ δουλευθῇ τὸ βεζικάντι, ὅπως συνήθως λέγεται, σκεπάζεται τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀφοῦ ἐκρέυσῃ τὸ ὑγρὸν καὶ χωρὶς διύλου νὰ ἀφαιρηθῇ ἢ ἐπίδερμὶς, μὲ μεγάλα ἀπλᾶ φύλλα ἀλειμμένα μὲ νωπὸν ἄνκλον βούτυρον ἢ μὲ τεμάχιον λινοῦ πανίου ἀλειμμένον μὲ ἀπλὴν ἀλοιφήν καὶ ὑπεράνω ὀλίγον βάμβακα καὶ ἓνα ἐπίδεσμον. Ἐὰν δὲ πρόκειται νὰ παραταθῇ ἐπὶ τινος ἡμέρας ὁ ἐκ τοῦ ἐκδορίου ἐρεθισμὸς καὶ νὰ γείνη ἐμπύησις, δηλ. μὲ ἄλλους λόγους ἐὰν πρόκειται νὰ δουλευθῇ τὸ βεζικάντι, τότε ἀφαιρεῖται ἢ ἀνασηκωθείσῃ ἐπίδερμὶς διὰ ψαλιδίου κατὰ τὴν περιφέρειαν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἀπογυμνωθείσης ἐκείνης ἐπιφανείας ἐπιτίθεται λινοῦν πανίον ἀλειμμένον μὲ ἐρεθιστικὴν τινα (ἐπισπαστικὴν) ἀλοιφήν, παραγγελλομένην ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ, ἢ μὲ ἀπλὴν ἀλοιφήν, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, τὸ δὲ πανίον στερεοῦται διὰ ταινιῶν κολλητικῶ ἐμπλάστρου. Ἡ ἀλοιφή ἀλλάσσεται δις τῆς ἡμέρας, ὅτε καὶ πλύνεται ἢ τυροροῦσα ἐπιφάνεια μὲ χλιαρὸν ὕδωρ καὶ ἀπαλὸν βάμβακα καθαρὸν ἢ σπόγγον· ἐὰν δὲ τυχὸν ξηρανθῇ ὁ ἐπίδεσμος καὶ κολλήσῃ, δὲν ἀποκολλάται ἄλλως παρὰ ἀφοῦ πρότερον ὑγρανθῇ καλῶς μὲ χλιαρὸν ὕδωρ. Ἐὰν δὲ ἡ ἐρεθιστικὴ ἀλοι-

φῇ φέρῃ πόνον καὶ κνησμὸν καὶ ἀφαιρῇ τὸν ὕπνον τοῦ ἀρρώστου, τότε τὴν μὲν νύκτα καλύπτεται ἢ ἐπιφάνεια τοῦ ἐκδορίου μὲ ἀπλὴν ἀλοιφήν, τὴν δὲ ἡμέραν μόνον μὲ ἐρεθιστικὴν. Ἐκτός τούτου ἐὰν παρατηρήσῃ ἡ νοσοκόμος κατὶ ἕκτακτον εἰς τὴν πληγὴν τοῦ ἐκδορίου, ὡς π. χ. ἐρυθρότητα τοῦ πέριξ δέρματος ἢ ἀλλοίωσιν τῆς ὄψεως τῆς πληγῆς, ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τὸν ἰατρὸν κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπίσκεψιν.

Διὰ νὰ μὴ πειράξῃ δὲ τὰ οὖροποιητικὰ ὄργανα ἢ ἐνέργεια τῆς κενθριδός, τοῦ δηλητηριώδους αὐτοῦ στοιχείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔγκειται ἡ δύνμησις τοῦ ἐκδορίου, ἐπιπάσσουν μερικὴ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐκδορίου, πρὶν τὸ ἐπιθέσωσι, μὲ κόκκιν κηφουράς ἢ τὴν ἐπικαλύπτουσι μὲ φύλλον μεταξίνου χάρτου λαδιμένου (ἄλλ' εἶνε ἀβέβαια μέσα αὐτά)· ὕπως δὴ ποτε ὅμως κελὸν εἶνε τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ πῆρ ἀφθονὸν γάλα ὁ ἀσθενὴς ἢ καί, ἐν τυχὸν παρουσιασθῇ διαταραχὴ τις εἰς τὴν οὕρησιν, νὰ τῷ δοθῇ πρὸς πόσιν πτισάνη ἐκ λινοσπόρου ἢ ἀφέψημα ἀγρώστεως (ἀγριάδας).

Αἱ βδέλλαι εἶνε ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰσέτι μέσων πρὸς ἀφαίμαξιν καὶ συχνάκις παραγγέλλονται πρὸς διάφορα πάθη. Ἡ ἱατρικὴ βδέλλα ἔχει κοιλίαν χαλυβδόφαιον μὲ κηλίδας· τὸ ὀξὺ ἄκρον αὐτῆς εἶνε ἡ κεφαλὴ· προτιμότεραι εἶναι αἱ μεσαῖαι μεγέθους. Τὸν ἀριθμὸν τῶν βδελλῶν καὶ τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προσβληθῶσιν, ὀρίζει ὁ ἰατρός· ἀλλ' οὐ-

δέποτε εἰς τὰ παιδία τίθενται περισσότεραι τῶν πέντε μικρῶν· δὲν πρέπει νὰ τίθενται εἰς τὰ πλάγια μέρη τοῦ λαιμοῦ (ὅπου διέρχονται μεγάλα ἀγγεῖα), εἰς τοὺς μαστοὺς (ὅπου εἶνε λίαν εὐαίσθητον τὸ δέρμα), εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ στῆθους τῶν κορασίων (διότι ἀφίνουν οὐλὰς ἀνεξάντητος).— Βδέλλαι δανεικαὶ παρὰ τοῦ τυχόντος δυνατὸν νὰ μεταδώσωσι κολλητικὸν τι πάθος καὶ δι' αὐτὸ πάντοτε αἱ βδέλλαι πρέπει νὰ προέρχωνται ἀπὸ φαρμακείου ἢ γνωστοῦ κουρείου. Πρὶν ἐπιτεθῶσι, πρέπει νὰ μεινωσι μίαν ὥραν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, καὶ τὴν στιγμὴν τῆς χρήσεως νὰ σπογγισθῶσι διὰ στεγνοῦ πανίου καθαρίζεται τὸ μέρος τῆς σωματικῆς μὲ χλιαρὸν ὕδωρ καὶ σάπωνα καὶ ἀποπλύνεται μὲ καθαρὸν ὕδωρ, ἀποσπογγίζεται δὲ καὶ τριβεται ἑλκρωδῶς ἕως οὗ κοκκίνιση ὀλίγον τὸ δέρμα.

Διὰ νὰ προσκολληθῶσι μάλιστα εὐκολώτερον αἱ βδέλλαι, ἐπιχρίεται τὸ δέρμα μὲ γάλα ἢ μὲ σακχαροῦχος ὕδωρ. Ἀκολουθῶς τίθενται αἱ βδέλλαι ἐντὸς μικροῦ ποτηρίου ὑκλίνου καὶ ἀνατρέπεται τὸ ποτήριον ἐπὶ τοῦ δερματος πιεζόμενον ἑλαφρῶς διὰ νὰ μὴ ἐκφύγη καμμίαι βδέλλα· τὸ ποτήριον σκεπάζεται ὑπὸ τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀρρώστου ἢ μὲ θήλιον διὰ νὰ μὴ ταράξη ἢ θέα των τὰ παιδία ἢ τὰς εὐαίσθητους γυναῖκας. Ὅτι προσκολληθήσων αἱ βδέλλαι διακρίνεται ἀπὸ τοὺς λεπτοὺς νυγμούς, τοὺς ὁποίους προξενοῦν εἰς τὸν ἀρρωστον καὶ ἀπὸ τὸ κάθιστον ἐπὶ τοῦ δερματος σχῆμα, ὅπερ λαμβάνει τὸ πρῶ-

θιον μέρος τῆς βδέλλας, ἕνα ἀρχίσῃ νὰ ἀπομυζῆ. Ἐὰν δὲ πρόκειται εἰς πολλὰ συγχρόνως μέρη νὰ ἐπιτεθῶσι βδέλλαι, τότε μεταχειρίζεται ἡ νοσοκόμος περισσότερα ποτήρια. Ὅταν πάλιν μία μόνον ἢ ὀλίγα βδέλλαι πρόκειται νὰ προσκολληθῶσιν εἰς ὠριμμένον σημεῖον, τότε συλλαμβάνεται ἐκάστη διὰ καθαρῶ πανίου μεταξὺ τῶν δακτύλων καὶ κρατεῖται τὸ πρόσθιον μέρος αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὠρισμένου τόπου ἕως οὗ προσκολληθῆ. Ὑπάρχουν μικροὶ κωνοειδεῖς ὑάλινοι σωλῆνες χρησιμώτατοι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἢ κατασκευάζονται τοιοῦτοι ἐκ καθαρῶ καὶ ἁθίτου παιγνιοχάρτου· ἐντὸς τοιούτου σωλῆνος τίθεται μία βδέλλα μὲ τὸ πρόσθιον μέρος ἐστραμμένον πρὸς τὴν στενοτέραν ὀπὴν τοῦ σωλῆνος καὶ ἀπὸ τῆς εὐρυτέρας εἰσάγεται ὁ μέγας δάκτυλος καὶ κρατεῖται ἡ βδέλλα διὰ νὰ μὴ ἀναστρέψῃ πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὅττω δὲ ὁ σωλῆν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ δερματος καὶ ὅταν προσκολληθῆ ἡ βδέλλα, ἀποσύρεται ἡσύχως ὁ σωλῆν.—Καθόσον ἀπομυζῶσιν αἷμα, αἱ βδέλλαι ἐξογαλοῦνται βαθμηδὸν καὶ ἕνα χορτάσωσιν ἀποπίπτουσαι ἐντὸς πινυκίου μὲ στάκτην ἢ μὲ πίτυρα διὰ νὰ ἐξεμεύσων τὸ αἷμα καὶ ἔπειτα ἐμβάλλωνται ἐντὸς πηλίνου ἢ ὑαλίνου σκεύους ἡμιγεμιμένου μὲ πηγαῖον γλυκὺ ὕδωρ διὰ νὰ φυλαχθῶσιν καὶ ἐκτίθενται εἰς τὸ φῶς. Ὅταν συλλέγωνται αἱ ἀποπίπτουσαι βδέλλαι πρέπει νὰ μετρῶνται ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ τυχὸν παραπέσῃ καμμίαι ἐντὸς τῆς κλίνης ἢ ὑπὸ τὰ ἐνδύματα. Διὰ νὰ χορτάσῃ ἡ βδέλλα ἀ-

παιτεῖται περίπου μία ὥρα· μερικαὶ ὅμως ἀργοῦν νὰ ἀποπέσωσι καὶ τότε ἀποσπῶνται εὐκόλως ἐὰν ἐπι-
σπασθῶσι μὲ ὀλίγον ἄλλας μαγειρικὸν λεπτοτριμμέ-
νον διὰ τῆς βίας ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἀποκολλῶνται.

Ἐὰν ἀποπέσωσιν αἱ βδέλλαι, συνήθως ἡ αἱμορ-
ραγία μετ' ὀλίγον παύει μόνη· ἀλλ' ἐὰν διατάξῃ ὁ
ἰατρός νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ αἷμα νὰ ρέῃ ἐπὶ ἀρκετὴν
ὥραν, τότε πλύνονται ἡπίως αἱ πληγαὶ μὲ σπόγγον
καθαρώτατον βεβρεγμένον διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ
σκεπάζονται ἔπειτα μὲ χλιαρὸν καὶ μιλκλὸν κατὰ-
πλασμα ἐκ λινωσπόρου.

Ἐὰν ἡ αἱμορραγία σταματήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς, τότε
εἶνε ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ περὶ τούτου δραστηρίως ἡ
νοσοκόμος καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται περὶ μικρῶν
παιδίων, διότι καὶ θάνατος ἀκόμη συνέβη ἀπὸ πα-
ραμεληθεῖσαν αἱμόρροϊαν ἐκ μιᾶς μόνης βδέλλης.
Πρόχειρα μετὰ πρὸς παῦσιν τῆς αἱμορραγίας εἶνε ἡ
πίεσις τοῦ δῆγματος διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ τοῦ ὑ-
πακειμένου ὅσπου ἐπὶ 5 ἕως 15 λεπτὰ τῆς ὥρας,
ἢ ἡ ἄρσις πτυχῆς τινος τοῦ δέρματος μεταξὺ δύο
δακτύλων καὶ ἡ πίεσις, ἢ πλύσις τοῦ δῆγματος
διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ἢ ἐπίθεσις τεμαχίου ἴσκας ἢ κε-
κχυμένου πανίου καὶ ἡ συγκράτησις αὐτῶν δι' ἐπίδε-
σμου, ἢ ἐπίθεσις κίνεως στυπτηρίας (στύψις), ἀραβικοῦ
κόμμεως, ταννίνης ἢ ἡ ἐπάλειψις δι' ὀλίγου αἱμοστα-
τικοῦ ὕδατος τοῦ Pagliari· ἢ τέλος, ἐὰν δὲν ἰσχύσω-
σὲν ἄλλα αὐτὰ τὰ μέσα, καυτηριάζεται ἡ πληγὴ διὰ νι-

τρικοῦ ἀργύρου (πέτρα τῆς κολάσεως). Ἐὰν ἐντὸς ἡμι-
σεῖας ὥρας δὲν κατορθωθῇ νὰ στηθῇ ἡ αἱμορραγία,
καθῆκον ἔχει ἡ οἰκοδεσποῖνα νὰ προσκαλέσῃ ἀ-
μέσως τὸν ἰατρὸν. Ἀφοῦ σταματήσῃ ἡ αἱμορραγία
σκεπάζεται τὸ μέρος μὲ καθαρὸν βάμβακα (τοῦ φαρ-
μακείου) καὶ μὲ ἐπίδεσμον, προσέχει δὲ ἡ νοσοκόμος
μὴ τυχὸν παρ' ἐλπίδα ἐπαναρχίση ἡ αἱμορραγία ἐν
ἀγνοίᾳ αὐτῆς ἢ τοῦ ἀρρώστου καὶ μάλιστα τὴν νύ-
κτα, ἢ μὴ τυχὸν παρατηρήσῃ τίποτε ἔκτακτον εἰς
τὰς πληγὰς καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τότε τὸν ἰατρὸν, διότι
πολλάκις αἱ πληγαὶ τῶν βδελλῶν ἐπιπλέκονται μὲ
πολλὰς ἐνοχλήσεις καὶ παθήσεις, οἷαι ὁ κνησμός
(καθ' οὗ ὠφελεῖ ἡ πλύσις διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ ἡ
ἐπίχρισις διὰ βουτύρου κακίου ἢ γλυκερίνης), πόνοι
σφοδροὶ (καθ' ὧν ὠφελοῦσι νικητικὰ ἐπιβρέγματα
μὲ ἀφέψημα κωδιῶν ἢ ὕδατος λαυδανούχου), ἡ ἐμπύη-
σις καὶ ὁ σχηματισμὸς δοθιήνων (βύζουνας), καθ' ὧν
ὠφελοῦσι τὰ καταπλάσματα καὶ τὰ ἐπιβρέγματα
μὲ θερμὴν διάλυσιν βορικοῦ ὀξέος· πολλάκις καὶ ἐρυ-
σίπελας (ἀνεμοπύρωμα) δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς
αὐτῆς αἰτίας καὶ δι' αὐτό, εἰς πᾶν ὑποπτον σημεῖον
πρέπει νὰ εἰδοποιῆται ὁ ἰατρός.¹

1. Περὶ τῶν ἰδιαίτερον νοσηλευτικῶν φροντίδων δι' ἐκά-
στην ἀσθένειαν, περὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὰς πρώτας βοή-
θειας τῆς οἰκοδεσποίνης δι' ἔκτακτά τινα δυστυχήματα, περὶ
λουτρῶν ὑπὸ ὑγιεινῆν καὶ ἱαματικῆν ἑποψίν, περὶ τῶν προ-
φυλακτικῶν μέτρων ἐν καιρῷ ἐπιδημιῶν, περὶ τῶν ἀφορών-

ΤΟ ΟΙΚΙΑΚΟΝ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ

Πᾶσα οἰκία καλῶς διοργανωμένη πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ μικρὸν τῆς φαρμακείου, μάλιστα δὲ ὅταν ἡ οἰκογένεια διαμενῇ ἐν τῇ ἐξοχῇ, ὅπου δὲν εὐρίσκονται φαρμακεία. Ὡς ἄνθρωπος, δύναται τις νὰ πάθῃ κατὰ ἀπρόοπτον, νὰ προσβληθῇ ἀπὸ κάμμιαν ἀπροσδόκητον πάθησιν καὶ τότε θὰ εἶνε εὐτυχῆς ἂν εὕρῃ κατ' οἶκον πρόχειρόν τι βοήθημα, κατάλληλόν τι ἰατρικὸν διὰ νὰ ἀνακουφισθῇ μὲν ἀμέσως, προλάβῃ δὲ πολυτάκις τὸ κακὸν καὶ ἀναμείνῃ μὲ περισσοτέραν ἀνεσιν τὸν ἰατρὸν. Ὡς φαρμακεῖον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἐν ἀπλοῦν μικρὸν ἐρμάριον μὲ δύο ἢ τρεῖς θέσεις, ὅπου νὰ φυλάττωνται ἐπιμελῶς τυλιγμένα ἢ πωματισμένα τὰ ξηρὰ ἢ ὑγρὰ φάρμακα, μὲ τὰς καταλλήλους ἐπιγραφὰς ἐπικολλημένας διὰ νὰ ἀποφεύγωνται τὰ λάθη.

Πρὶν ἀπαριθμήσωμεν τὰ φάρμακα, μὲ τὰ ὅποια πρέπει νὰ εἶνε ἐφωδιασμένον τὸ οἰκιακὸν φαρμακεῖον, ἅς ἐξηγήσωμεν μερικους φαρμακευτικούς ὄρους, τοὺς ὁποίους ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ἡ οἰκοδέσποινα.

των εἰς τὴν πλῆσιν καὶ ἐπίδεσιν τραυμάτων θὰ πραγματευθῶμεν εἰς ἄλλα ἰδιαιτέρα βιβλία τῆς «Βιβλιοθήκης τῆς Γυναικός».

Σταθμὰ (μέτρα βάρους) εἶνε δύο εἰδῶν εἰς τὴν φαρμακοποιίαν τὸ γαλλικὸν δεκαδικὸν σύστημα καὶ τὸ παλαιὸν σύστημα, τὸ ἐν χρήσει ἀκόμη παρ' ἡμῖν. Κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα ἀρχικὴ μόνος εἶνε τὸ σιτάριον (ἢ κόκκος), ἴσον περίπου πρὸς τὸ βᾶρος ἐνὸς κόκκου σίτου ἢ κριθῆς· 60 σιτάρια κάμνουν 1 δραχμὴν φαρμακευτικὴν, 8 δραχμαὶ μίαν οὐγγίαν καὶ 12 οὐγγίαι μίαν λίτραν παλαιάν. Κατὰ δὲ τὸ γαλλικὸν σύστημα, τὸ καὶ ἀκριβέστερον, ἔχομεν ὡς βάσιν τὸ γραμμάριον (gramme), τοῦ ὁποίου τὸ ἐν ἑκατοστὸν εἶνε τὸ ἑκατοστόγραμμον (centigramme). Ἐξ ἑκατοστόγραμμου εἶνε ἴσα πρὸς ἐν σιτάριον, ἐπιμένως τὸ γραμμάριον εἶνε ἴσον μὲ 16 σιτάρια, ἡ δὲ παλαιὰ δραχμὴ μὲ 4 γραμμάρια, ἡ οὐγγία ἴση μὲ 30 γραμμάρια· 1000 γραμμάρια κάμνουν ἐν χιλιόγραμμον ἢ, ὅταν πρόκειται περὶ χωρητικότητος ὑγρῶν, ἐν γαλλικὸν λίτρον.

Ἡ οἰκοδέσποινα πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὸ φαρμακεῖόν τῆς ἕνα μικρὸν ζυγὸν (ζυγαριά) καὶ τὰ ἀπαιτούμενα σταθμὰ διὰ νὰ ζυγίσῃ ἀκριβῶς τὰ φάρμακα· ἀλλὰ πολλάκις εἰς μερικὰ ἀβλαβῆ φάρμακα, δὲν χρειάζεται καὶ πολὺ μεγάλη ἀκρίβεια, δι' αὐτὸ δὲ μετροῦνται τότε τὰ μὲν ὑγρὰ μὲ κοχλιάρια (ὅπως ἐλέχθη κάπου ἀνωτέρω), τὰ δὲ ἄνθη καὶ φύλλα καὶ ρίζαι μὲ δραγμαῖδας (πρέζας), καὶ μὲ δράκας (φούχτας).—Πρόχειρα μέτρα βάρους εἶνε καὶ τὸ χαλκοῦν πεντάλεπτον (=5 γραμμάρια), τὸ δεκάλεπτον (=10 γραμμάρια), τὸ δίλεπτον (=2 γραμμ.) καὶ τὸ μο-

νόλεπτον (=1 γραμ.). 100 δεκάγραι αποτελούν ἐν χιλιόγραμμον.

Ἐγχυμα γίνεται ὅταν ριζωμένον ποσόν τι ἀνθέων, φύλλων ἢ ριζῶν φυτῶν εἰς βράζον ὕδωρ, ἀποσφραγισθῶν τὸ δοχεῖον ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἀφήσωμεν νὰ μείνῃ ἐντὸς τὸ φυτὸν ἐπὶ πέντε ἕως 10 λεπτά· ἐγχύματα κάμνομεν ἀπὸ ἀρωματικῶν φυτῶν, οἶνον τέτοιον φιλλύραν (τίλιο), μελισσόχορτον, ἡδύσμον, ἀνηθον κλπ. Πολλάκις ἐπιχύνομεν τὸ βραστὸν ὕδωρ ἐπὶ τὸ φυτὸν ἐντὸς ἀγγείου μεταλλίνου ἢ ἐκ λευκαργίλλου, καὶ σκεπάζομεν καλῶς διὰ νὰ μείνῃ οὕτως ἐπὶ ὀλίγον· ἄλλοτε πάλιν, διὰ μερικὰ ἐγχύματα, τίθενται τὰ φυτὰ ἐντὸς τρυπητοῦ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπιχύνεται τὸ ζέον ὕδωρ.

Τὸ ἀφέψημα (ντεκότο) διαφέρει ἐγχύματος καὶ ὅτι ἀφίνομεν τὸ φυτὸν νὰ βράσῃ ὀλίγην ἢ πολλήν ὥραν μὲ ἀρκετὸν ὕδωρ. Ἀφεψήματα γίνονται μὲ φλοιοὺς κίνας, μὲ ρίζαν ἀλθαίας καὶ εἴ τι ἄλλο. Διυλίζονται ἀκολούθως θερμὰ ἔτι καὶ δίδονται συνήθως ψυχρὰ ἢ καὶ χλιαρὰ.

Ἐμβρεγμα γίνεται ἐὰν ἀφήσωμεν νὰ μωσχεύσῃ τὸ φυτὸν ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος ἢ οἴνου ἢ οἰνοπνεύματος ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἢ ἡμέρας· ὁ οἶνος τῆς κίνας γίνεται δι' ἐμβροχῆς.

Διάλυσις γίνεται ἐὰν ἀναλυθῇ στερεόν τι ἐν τῷ ὑγροῦ, ὡς τὸ σάκχαρον ἢ τὸ ἀραβικὸν κόμμα ἐν τῷ ὕδατι· αἱ διαλύσεις γίνονται διὰ θερμῆς ἢ διὰ ψυχροῦ ὑγροῦ.

Κατὰ ἓνα ἐκ τῶν ἀνωτέρω τρόπων κατασκευάζονται καὶ αἱ πιτσάναι, τὰ συνήθη δηλαδὴ ποτὰ τῶν ἀσθενῶν, τῶν ὁποίων τὴν κατάχρησιν ἐγίνετο ἄλλοτε καὶ τὰ ὅποια καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς πολλὰς περιστάσεις εἶνε χρήσιμα.

Τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς καταρτισμὸν τοῦ οἰκιακοῦ φαρμακείου φάρμακα εἶνε κυρίως ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων γίνεται συνήθης καὶ συχὴ χρῆσις καὶ ταῦτα εἶνε εἰς μικρὰν ποσότητα, διότι ἡ πολυκαιρία καὶ ἡ ἀχρηστία φθείρει τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ καθιστᾷ οὐ μόνον ἀχρηστα ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῆ. Πολλὰ φάρμακα προτιμότερον εἶνε νὰ προμηθεύηται ἢ οἰκοδόμοινα νωπὰ ἐκ τοῦ φαρμακείου, ὡσάντις παρουσιασθῇ ἀνάγκη καὶ διατάξῃ ὁ ἰατρός, καὶ μάλιστα ὅταν διαμένῃ εἰς πόλιν καὶ ἔχη πρόχειρον τὸ φαρμακεῖον κατὰ πᾶσαν ὥραν ἡμέρας καὶ νυκτός.

Ἀξιόσυστατος εἶνε καὶ ἡ προφύλαξις τοῦ νὰ κλειδωνῶνται τὰ φάρμακα διὰ κλειδὸς ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἔρμαριου ἢ κιβωτίου καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ συμβῶσι δυστυχήματα εἰς παιδιὰ ἢ εἰς ἀπείρους.

Ἴδου καὶ τὰ πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν φάρμακα μὲ ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς χρήσεώς των.

Μάννα.—Γλυκὸς ὅπως τοῦ δένδρου μελίας. Ἡπιον καθαρτικὸν διὰ βρέφη καὶ λεχωῖδας· δίδεται εἰς βρέφη κατὰ δραχ. 1 ἕως 2, εἰς παιδιὰ οὕγγ. 1/2—1 καὶ εἰς μεγάλους οὕγγ. 2—3 (διαλύεται εἰς χλιαρὸν ὕδωρ ἢ γάλα).

Γλυκύριζα. — Πρὸς κατάρρους φάρυγγος, λάρυγγος καὶ βρόγχων. Ἀφέψημα ἐκ 1—2 οὔγγ. ἐν 1 λίτρῳ ὕδατος πίνεται κατὰ κυάθισκους. Ὅπως γλυκυρίζης ἀπεξηραμμένος εἶνε καὶ τὸ κοινῶς γνωστὸν μιάμπαλι ἢ γιάμπολι τὸ μασσώμενον πρὸς βήχας καὶ βρογχίτιδας.

Ἀγρώσις ς ρίζα (ἀγριάδα). — Ἠπιον δροσιστικὸν καὶ διουρητικὸν πρὸς πυρετοὺς καὶ φλεγμονὰς πεπτικῶν καὶ οὐροποιητικῶν ὀργάνων. Δίδεται ὡς ἀφέψημα κατὰ κυάθισκους ἢ ποτήρια.

Ἄμυλον (κόλλα). — Διαλύεται εἰς ὕδωρ καὶ δίδεται πρὸς ἐντερικοὺς κατάρρους καὶ διαρροίας. Τοιοῦτο γαλάκτωμα βρασθὲν ὀλίγον γίνεται καὶ κλύσματα εἰς διχρροίας βρεφῶν καὶ δυσεντερίας ἐνηλίκων, μόνον ἢ μὲ λεύκωμα ὡοῦ. Ἐξωτερικῶς ἐπιπάσσειται ὡς κόνης πρὸς διάφορα πάθη τοῦ δέρματος, παρατρίμματα καὶ λειχήνας καὶ ἐκζέματα κλπ.

Γεώμυλα. — Πόλτος τριπτῶν γεωμήλων ὠμῶν καταπλάσσεται πρὸς ἐγκύματα καὶ εἶνε θαυμασίως ἀντιφλογιστικὸς.

Ὄρυζα. — Ὡς φάρμακον καὶ ὡς τροφή πρὸς κατάρρους στομάχου καὶ ἐντέρων. Ἀφέψημα ὀρυζῆς γίνεται καὶ κλύσμα ἀντιδιαρροϊκὸν καὶ ἐλαφρῶς θρεπτικόν.

Κόμμι ἀραβικόν. — Τὸ διάλυμα δίδεται κατὰ διχρροϊῶν.

Ἀλθαίας ρίζα καὶ φύλλα. — Ὡς ἀφέψημα ἐξ $\frac{1}{2}$ —1 οὔγγ. εἰς 6—8 οὔγγ. ὕδατος δίδεται ὡς μα-

λακτικὸν πρὸς φλεγμονὰς καὶ κατάρρους βρόγχων, ἐντέρων καὶ οὐροποιητικῶν ὀργάνων. Ὅμοίως καὶ τὰ ἄνθη τῆς μαλάχης (μολοχάνθη).

Κυδωνίων σπέρματα. — Ἀφέψημα κυδωνοσπόρων εἶνε ὠφελιμώτατον πρὸς κατάρρους φάρυγγος καὶ λάρυγγος. Ὅμοίως καὶ ἀφέψημα ξηρῶν σύκων εἶνε μαλακτικόν. Μαλακτικὰ καὶ σκεπαστικά ἐπίσης εἶνε καὶ τὸ ἀφέψημα τοῦ σαλέπεως, τοῦ Ἰρλανδικοῦ φύκου (lichen d' Irlande, ντενίζ καταίφι).

Λινόςπερμα. — Ἐσωτερικῶς πίνεται ὡς ἔμβρεγμα ἐν ψυχρῷ ὕδατι ἢ καὶ ὡς ἔγχυμα ἐξ $\frac{1}{2}$ —1 οὔγγ. ἐντὸς λίτρῳ ὕδατος πρὸς κατάρρους φάρυγγος καὶ λάρυγγος καὶ οὐροποιητικῶν ὀργάνων. Ἐξωτερικῶς ὡς καταπλάσματα τὸ ἄλευρον τοῦ λινοσπόρου.

Ζωϊκὴ κόλλα (gluten animal). — Ὁφείλει εἰς λουτρά πρὸς ἐξανθήματα μὲ κνησμούς. Σκεπαστικὸν πρὸς ἐγκύματα. Θρεπτικὸν ὡς ρόφημα πρὸς χρονοίς διχρροίας καὶ δυσεντερίας. Ὁ ζωμὸς τῶν ποδῶν τῶν ἀρνίων, ὅστις περιέχει πολλήν τοιαύτην κόλλαν, εἶνε ὠφελιμώτατος ὁμοῦ μὲ γάλα πρὸς παιδιὰ ραχιτικά καὶ χοιραδικά.

Ἐλαιον γλυκεῶν ἀμυγδάλων. — Ἐπαλείφεται εἰς τόπους γυμνωθέντας ἐκ τῆς ἐπίδερμίδος, ἐγκύματα, ἔλκη ἠρηθισμένα. Δίδεται καὶ ἔσω πρὸς δυσεντερίας καὶ λκρυγγίτιδας καὶ νεφρίτιδας· γίνεται δὲ καὶ εἰς κλύσματα πρὸς δυσεντερίας καὶ δυσκοιλιότητας. — Ἐξ αὐτοῦ κατασκευάζεται καὶ τὸ κόλλδ-κρήμ, ἢ ἀπαλυντικὴ ἐκεῖνη ἀλοιφή ἢ χοήσιμος πρὸς ραγάδας καὶ ἐκδορὰς χειλέων καὶ ἄλλων μερῶν.

Λινέλαιον. — Ἴσα μέρη λινελαίου καὶ ἀσβεστίου ὕδατος διαυγοῦς ἀναμειγμένα ἀποτελοῦν τὸ τιτάνιον χρίσμα, ἐξαιρετὸν πρὸς ἐγκαύματα.

Λυκοπόδιον. — Πρόχειρον στεγνωτικὸν καὶ σκεπαστικὸν τοῦ δέρματος πρὸς συγκαύματα καὶ ὑγρὰ ἐξανθήματα.

Γλυκερίνη. — Ἐξωτερικῶς ἐπιχρίεται ὅπου τὸ δῆμα εἶνε τραχὺ καὶ σκληρὸν ἢ πρὸς χρόνια δερματικὰ πάθη, λειχήνας καὶ πιτυριάσεις καὶ κνήφας, εἰς ξηρότητας ρινὸς καὶ ὠτων, ὅπου καὶ ἐνσταλάζεται, πρὸς πυρκαύματα δυσπεπούλωτα· παραγγέλλεται καὶ εἰς κλύσματα πρὸς χρόνιας δυσεντερίας.

Λανολίνη. — Εξαιρετὸν μαλακτικὸν τοῦ δέρματος· λίαν εὐχρηστος εἰς ἀλοιφάς, διότι ἀπορροφᾶται εὐκολώτατα.

Κουασσίας ξύλον. — Εὐχρηστότατον στομαχικὸν καὶ τονωτικὸν, ὅπου εἶνε ἀτελής καὶ βραδεῖα καὶ ἄτονος ἢ πέψις· ὡς ἔγχυμα ψυχρὸν ἢ θερμὸν ἐν ὕδατι ἢ οἴνῳ ἐκ δραχμῶν 1—2 ἐντὸς 6 οὔγγ. ὕδατος διὰ μίαν ἡμέραν. Δηλητηριάζει τὰς μυίας.

Ἄρωματικός κάλαμος. — Φλοιοὶ πορτοκαλλίων. — Ἄψινθίου πόα. — Εὐστόμαχα καὶ τονωτικὰ καὶ ἐλαφρῶς διεγερτικά. Δίδονται εἰς ἔγχυμα ἐκ δραχμῶν 2—4 ἐντὸς 6 οὔγγ. ὕδατος κατὰ κοχλιάρια.

Δειψίνη (ταννίνη). — Κόνις στυπτική, τῆς ὁποίας διάλυμα ἐκ δραχ. 1 ἐν λίτρῳ ὕδατος ὠφελεῖ ἐξαιρετὰ εἰς γαργαρισμοὺς πρὸς ἀμυγδαλίτιδας καὶ

φαρυγγίτιδας χρονίας, πρὸς χαλάρωσιν τῶν οὐλῶν καὶ διάσεισιν τῶν ὀδόντων.

Ἐλελίσφακος (φασκομηλιά). — Θερμὸν ἔγχυμα φέρει ἰδρωτὰ καὶ εἶνε κάπως στυπτικὸν πρὸς χρόνιας διαρροίας.

Καφές. — Ὤφελει θαυμασίως πρὸς ἀτονίας στομάχου καὶ ἐντέρων καὶ τὰς ἐπιρροεῖας πρὸς διάρροιαν. Πρὸς πυρώσεις, ὀξυρεγμίας, ναυτίας καὶ ἐμέτους. Πρὸς ὀξείας κατάρρους ἐντέρων καὶ κωλικοπόνους ἀπὸ βύξιν καὶ ὑγρασιν τῶν ποδῶν ἐξαιρετος εἶνε ὁ καφές με κωνιάκ. Πρὸς νευρικὰς κεφαλαλγίας ἰδίως εἰς νευρικοὺς καὶ ὑστερικοὺς. Διαλύει τοὺς καπνοὺς τῆς μέθης καὶ χρησιμεύει ὡς διαιτητικὸν ποτὸν καὶ διεγερτικὸν πρὸς ἀδυνατοὺς καὶ ἀναρρωνυμένους. Ἐστὶν καλὸν ἀντίδοτον κατὰ τῆς δηλητηριάσεως ἐξ οἴπου.

Τέϊον. — Ἐχει τὰς αὐτὰς περίπου ιδιότητας, οἷα καὶ ὁ καφές, ἀρμόζει δὲ περισσότερο εἰς εὐτραφεῖς καὶ πολισάρκους.

Κακκὸν καὶ σοκολάτα. — Ὤφελει ἐξηντημένους ὀργανισμοὺς καὶ εἶνε θρεπτικὸν καὶ στυπτικὸν.

Ροῖδια ὄριμα καὶ Κυδῶνια. — Στυπτικὰ καὶ σακχαρώδη.

Φύλλα καρυῆς καὶ κελύφη ἀώρων καρπῶν. — Δίδονται ὡς ἀφέψημα εἰς χοιραδικοὺς ἐσωτερικῶς. Ἐξωτερικῶς στυπτικά.

Φλοιοὶ κίνας. — Τὸ κάλλιστον εἶδος εἶνε οἱ ἐπιθροὶ φλοιοί· ἀφέψημα ἐκ 2—4 δραχμῶν ἐντὸς 8

ούγγ. ὕδατος (ἕως οὗ μείνουν μετὰ τὴν βράσιν 6 ούγγ.) εἶνε ἐξαιρετον τονωτικὸν καὶ ἀντιπυρετικόν· δὲν πρέπει ὅμως νὰ δίδηται εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ στόμαχος καὶ τὰ ἔντερα πάσχωσι διότι δύναται νὰ βλάψῃ. Ὁφελιμώτατος εἶνε καὶ ὁ αἶνος τῆς κίνης ὁ πωλούμενος εἰς τὰ φαρμακεία. Κόνις κίνης εἶνε ἐξαιρετον ὀδοντότριμμα καὶ καλὴ ἀντισηπτικὴ παιπάλη, ὕπως καὶ ὁ καφές, πρὸς ἔλκη.

Κινίνη θεική.—Ἔως 25 σιτάρια εἰς ἐνήλικας διδομένη 5—6 ὥρας πρὶν ἐπέλθῃ ὁ παροξυσμός, εἶνε τὸ μόνον ἀντιπυρετικόν, τὸ ὁποῖον ἔχομεν κατὰ τῶν πυρετῶν καὶ ἰδίως κατὰ τῶν διαλειπόντων ἐλειογενῶν. Δίδεται ἀνά 5 σιτ. καθ' ὥραν ἢ ἡμίωρον, ἐντὸς καψῶν (ὅστιες) καὶ οὐχὶ ἐντὸς πιγαροχάρτου, μὲ κενὸν τὸν στόμαχον, εἰ δυνατόν· εὐκολώτερον λημβάνεται ὡς καταπότια (μὲ ὀλίγον σιρόπιον ζυμούμενα κατ' αἶλον), ἀλλ' εὐκολώτερον ἀπορροφᾶται ὡς διάλυσις ἐντὸς ὕδατος. Εἰς ἡμικρανίας καὶ νευρικὰς κεφαλαλγίας καλὸν εἶνε νὰ δοκιμᾶζῆται πρῶτον ἢ κινίνη.

Ὁξικός μόλυβδος ὑγρός (acétate de plomb).
 Ἐν κοχλιάριον αὐταῦ ἐντὸς 150 δραμιῶν ὕδατος ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον Γουιάρδειον ὕδωρ, συχνότατα χρήσιμον εἰς ψυχρὰ ἐπιβρέγματα ἐπὶ κτυπημάτων, μολώπων, ἐγκυμαμάτων, τραυμάτων, προλαμβάνει τὴν φλεγμονὴν καὶ καταπραΰνει τὴν ὑπεραιμίαν.

Βισμούθιον.—Ὁφελεῖ κατὰ τῆς διαρροίας· ἀλλ-

λὰ ὑπάρχουν ἐκ πολλῶν αἰτίων διάρροιαὶ καὶ ἐπομένως πάντοτε δὲν ἐνεργεῖ· πιθανόν δὲ καὶ νὰ βλάψῃ ἂν δὲν εἶνε καθαρὸν. 2—5 ξηρία ἐκ 10 σιταρίων ἕκαστον, ἀροῦν πολλάκις.

Στυπτηρία (στύψις).—Εἶνε στυπτικὸν καὶ αἰμοστατικόν, εἰς διάλυσιν ἢ καὶ κόνιν, ἐξωτερικῶς.

Φαινικὸν ὀξύ.—Διάλυσις 2 1/2 τοῖς 0[0. Μία φιάλη τοιαύτης διαλύσεως εἶνε χρησιμωτάτη εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ πλύσεις καὶ ἐπιδέσεις τραυμάτων, ὡς ἀντισηπτικόν.

Ζωσίκρεας (κρεζότον).—Ὀλίγα σταγόνες ἐπὶ βάμβακος καυτηριάζουσι τερηδονισμένον (κούφιον) καὶ πονοῦντα ὀδόντα καὶ παύουσι τοὺς πόνους ἐνίστε. Προσοχὴ μὴ ἐγγίσῃ που τοῦ δέρματος, διότι κατακαίει.

Ἰωδιοφόρμιον.—Κόνις κινίνη δυσώδης, ἥτις ὅμως εἶνε ἀριστον ἀντισηπτικόν δι' ἐπίδεςιν τραυμάτων καὶ ἐλκῶν, καλύπτεται ἐν τούτοις ἢ δυσοσμία του ὅπωςδῆποτε, ἂν ἀναμίζωμεν καὶ ὀλίγην κόνιν καφέ καθαρῶ (τὸ ἐν τρίτον τοῦ πόσου τοῦ φαρμάκου).

Ὁξικὸν ὀξύ (acide acétique).—Τὸ ὀξύ τοῦτο ὕπως καὶ τὸ κοινὸν ὄξος, χρησιμεῖον κατὰ τῶν λειποθυμιῶν (ὀλίγα σταγόνες εἰς ἐν μανδύλιον, τὸ ὁποῖον πλησιάζεται εἰς τοὺς ῥύθωνας) καὶ κατὰ τῆς συνάγχης. Τὰ ἐπιβρέγματα μὲ ὕδωρ ἀνάμικτον μὲ ὄξος κατὰ τῆς κεφαλαλγίας καὶ τῶν θερμασιῶν, εἶνε γνωστά. Τὸ ὄξος τίθεται εἰς ποδύλουτρα ἀνευ σινά-

πικρῶς, καὶ ὁμοῦ μὲ κριθαρόνερον καὶ μέλι εἶνε γαρ-
γαρισμὸς καλὸς πρὸς πάθη τοῦ φάρυγγος καὶ κατὰ
τῆς διφθερίτιδος.—Γίνονται κλύσματα μὲ ὄξος πρὸς
συμφορήσεις ἐγκεφαλικὰς, πρὸ πάντων ἐν καιρῷ θέρ-
μους.

Κιτρικὸν ὄξύ.—Ἄλας τοῦ λεμονίου, τὸ ὅποσον
ἀναλυόμενον μετὰ σακχάρου ἐν ὕδατι ἀποτελεῖ
λεμονιάδα, ὠφέλιμον πρὸς δυσπεψίας, πυρετούς, δι-
αρροίας καὶ δυσεντερίδας, αἱμοπτύσεις, ὡς δροσιστι-
κὸν καὶ στυπτικόν, πρὸς ἐμέτους.

Ἄμμωνία ὑγρὰ.—Ἐσωτερικῶς 5—10 σταγόνες
ἐντὸς ὕδατος μετριάξουν κάπως τὴν βαρετὰν μέθην.
Εἰσπνοαὶ ἀμμωνίας διεγείρουσιν ἀπὸ λειποθυμίας
καὶ ἐλαφρύνουσι συνάγχης καὶ κεφαλαλγίας· ἀλλὰ
προσοχὴ εἰς τὰς βαθεΐας εἰσπνοάς, διότι εἶνε λίαν
ἐπικίνδυνον. Διὰ τὴν ἐξωτερικὴν χρῆσιν, πρὸς ἐπι-
τριβὰς κατὰ νευραλγιῶν καὶ μυαλγιῶν εἶνε τὸ ἀμ-
μωνιῶδες καφουροῦχον χρίσμα (*liniment cam-
phré volatil*) ἢ τὸ βάλασμον *Opodeldoch*.

Καφουρά.—Τὸ καφουροῦχον οἰνόπνευμα εἶνε
χρήσιμον δι' ἀνατρίψεις πρὸς διαφόρους πόνους. Κα-
φουράν ἐπίσης ἔχουσι καὶ τὰ (*crayons antimim-
grais*) τῶν φαρμακείων, τὰ χρήσιμα εἰς ἐπιχρί-
σεις ἐπὶ τοῦ μετώπου πρὸς ἡμικρανίαν.

Βαλεριανή.—Ἐγχυμα ἐκ 2 δραχ. εἰς 6 οὔγ-
γίας ὠφελεῖ πρὸς σπασμωδικὰ πάθη ὑστερικῶν καὶ
ὑποχονδριακῶν ὁμοῦ μὲ κίναν πρὸς νευρικὰς ἀτονίας
καὶ ἄλλας νευροπαθῶν γυναικῶν ἰδίως. Ὀλίγα στα-

γόνες βάμβακος βαλεριανῆς ἐπὶ σακχάρου μετριά-
ξουν τὰς στενώσεις καὶ τὰς στενοχωρίας τοῦ στήθους
τῶν γυναικῶν ἰδίως.

**Κανέλλα, Μοσχοκάρυδο, Ἡδύοσμος, Μελισ-
σόχορτον, Ροσμαρίνι.**—Ἐγχυμα αὐτῶν ὠφελεῖ
κατὰ τῶν κωλικοπόνων, εὐκολύνει τὴν πέψιν καὶ φέ-
ρει ἄνεσιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ
αἵματος.

Χαμαίμηλα (χαμομήλι). Τὸ ἐγχυμα παύει πόν-
ους κωλικούς καὶ ἄλλους τῆς κοιλίας καὶ φέρει
ἐπίδρωσιν ἐξωτερικῶς ὡς πυροάματα ἀρωματικὰ πρὸς
πρηξίματα καὶ κτυπήματα καὶ νευραλγίας.

Ακτὴ (ζαμπούκος), φιλγύρα (τίλιο).—Θερμὸν
ἐγχυμα φέρει ἰδρωτὰς καὶ διούρησιν. Χρησιμώτατον
πρὸς διαφόρους παθήσεις τῶν πνευμόνων καὶ τῆς
κοιλίας καὶ πρὸς ρευματισμούς.

Πετροσέλινον (μαϊδανός). Ἐγχυμα διουρητι-
κόν, ὅπως καὶ τοῦ ἀνήθου.—Γλυκάνισον. Γνω-
στὸν δικιτητικὸν ποτὸν διὰ τὰς λεχοῦς, ὠφελεῖ καὶ
πρὸς κωλικοπόνους καὶ εἶνε διουρητικόν.—Μάρια-
θρον. Ὅπως καὶ τὸ γλυκάνισον φέρει γάλα-ἔγχυμα
ἐκ δραχ. $\frac{1}{2}$ —1 ἐν λίτρᾳ ὕδατος, διουρητικόν καὶ
παύει τοὺς κοιλιοπόνους τῶν παιδιῶν.—Φλοῖος ἰ-
γρίας ροιδιάς. Ἀφέψημα ἐκ δραχ. 4—6 εἰς παι-
δίξ μικρὰ καὶ ἐξ οὔγγων 1—2 $\frac{1}{2}$ εἰς ἐνήλικας ὀί-
δεται κατὰ τῆς ταινίας, εἰς τρεῖς δόσεις· τὴν παρ-
μονὴν τρώγει ὁ ἄρρωστος παστὰ ψάρια καὶ κρόμμυα
καὶ σκόροδα.—Κολοκυνθόσποροι ξεφλουδισμένοι,

30—50 δρ. εἰς γαλάκτωμα ἢ ἔκλειγμα (ματζουρί) με μέλι, ἐκτινάσσουν τὴν ταινίαν· 5 ὥρας μετὰ τὴν λήψιν τοῦ φαρμάκου ἐπιπίνεται ριτσινόλαδον.— Ἄλευρον σινάπεως.— Συναπισμός Rigollot— (ἴδ. συναπισμούς). Καλὸς καὶ πρόχειρος συναπισμός εἶνε καὶ τὸ σινapéλαιον, τοῦ ὁποῦ 1 μέρος ἀναμιγνύεται με 25 μέρη οἴνοπνεύματος καὶ ἐπαλείφεται τὸ μῖγμα, ἔπειτα δὲ σκεπάζεται τὸ μέρος.— Ἴπεκακουάνα. Ἐγχυμα ἐκ 10 σιταρίων ἐντὸς 6 οὔγγ. ὕδατος εὐκολύνει τὰ φλέγματα καὶ καταπραΰνει τὴν βήχα, λαμβανόμενον ἀνὰ ἓν κοχλιάριον τοῦ ζωμοῦ κατὰ 2 ὥρας.

Ρῆιον (Ρεβέντι).— Ὡς καθάρσιον, κόνις ἢ ἔγχυμα ἐκ δραχ. 1 ἢ 2 ἐντὸς 6 οὔγγ. ὕδατος, ἀπαξ ἢ κατὰ μεγάλας δόσεις. Ἀνὰ μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν ὠφελεῖ πρὸς ἰκτέρους (κιτρινάδα ἢ χρυσοῦ) καὶ πρὸς φουσκώματα τοῦ ἥπατος (σηκοτιοῦ).— Σέννας φύλλα (σιναιμική). Οἰκιακὸν καθάρσιον, 1—3 δραχ. ἐν 4—8 οὔγγ. ἔγχυμα, εἰς 2 ἢ 3 δόσεις.— Κίκινον ἔλαιον (ριτσινόλαδον). Τὸ γνωστότατον καθάρσιον. Δίδεται εἰς παιδιά, 1—2 κοχλ. γλυκοῦ, εἰς ἐνήλικας δὲ οὔγγ. 1—2.— Λαύδανον (τοῦ Σύνδεγχαμ). Περιέχει ὄπιον καὶ ἐπομένως εἶνε φάρμακον κινδυνώδες. Εἰς βρέφη καὶ παιδιά δὲν δίδεται. Εἰς μεγάλους δίδονται ἀνὰ 5—10 σταγόνες δις ἢ τρίς τῆς ἡμέρας ἐπὶ σακχάρου ἢ ἐντὸς ἐγγύματος χαμαιμήλων πρὸς διαφόρους πόνους τῆς κοιλίας. Ἐξωτερικῶς ἐπιρραντίζεται εἰς καταπλάσματα ἢ ἀναμιγνύεται

με Γουλάρδειον ὕδωρ ἢ ἄλλα ὑγρά πρὸς ἐπιθέματα.— Ἐλαιον ὑοσκινάμου (μετὰ ἢ ἀνευ ὀλίγου χλωριοφορίου). Ὁφελιμώτατον πρὸς ἐντριβὰς ναρκωτικὰς ἐπὶ ἀλγούντων μερῶν καὶ ἰδίως εἰς πόνους μυαλγικούς καὶ ρευματικούς.— Αἰθήρ θεϊκός. Ὡς ἀναληπτικὸν πρὸς λειποθυμίας (εἰς ὄσφρησιν). Ἐσωτερικῶς 10—20 σταγόνες ἐντὸς ὕδατος ἀπαξ ἢ παλλάκις τῆς ἡμέρας, πραΰνουν πόνους στομαχικούς καὶ κοιλιακούς, δίδουν ἀνεσιν εἰς τὸ στήθος, παύουν τὰς στενοχωρίας τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας.— Διτανθρακικὸν νάτρον (σόδα) 10 ἕως 20 σιτάρια δις ἢ τρίς τῆς ἡμέρας ἐντὸς ὀλίγου ὕδατος, ὠφελοῦν πρὸ τοῦ φαγεῖν, εἰς δυσπεψίας καὶ ἰδίως ὅταν ὑπάρχουν πυρώσεις καὶ ὄξυρεγμίαι (ξυνίλαι) τοῦ στομάχου.— Διάλυσις σόδας ριπτομένη ἐντὸς διαλύσεως κιτρικοῦ ὀξέος ἀποτελεῖ τὴν ἀφρίζουσαν λεμονάδα, ἥτις εἶνε στομαχικὴ καὶ κατὰ τῶν ἐμέτων.— Βόραξ. Πρὸς ἀφθας στόματος διαλύονται δραχ. 1—2 ἐν μιᾷ οὔγγι μέλιτος διὰ ῥόδου καὶ γίνονται ἐπιχρίσεις ἢ γαργαρισμοί. Πρὸς χλοάσματα καὶ ἐφηλίδας (πανάδες) διαλύονται δραχ. 2—4 ἐν 1/2 ἢ 1 λίτρῳ ὕδατος ἢ ροδοστάγματος ὁμοῦ με 1 δρ. βάμμ. βενζόης, δι' ἐπαλείψεις καὶ πλύσεις κοσμητικὰς.— Θεϊκὴ μαγνησία (ἀγγλικὸν ἔλας).— Καθάρσιον ἐξ οὔγγ. [1] 2 ἕως 1 [1] 2 ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος. Πλέον εὐχάριστον καθάρσιον εἶνε ἡ Κιτρικὴ μαγνησία ἢ ἀφρίζουσα.— Ἀλοιφὴ ὑδραργύρου. Ἐπιχρίεται ἐπὶ τόπων ἀλγούντων καὶ φλογισμένων.— Βάμμα ἰω-

δίου. Ἐπιχρίεται ἐπὶ μερῶν, τὰ ὅποια πονοῦν καὶ εἶνε πρησμένα, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅταν εἶνε ἐρεθισμένον τὸ δέσμα. Πρὸς πόνους τοῦ πλευροῦ εἶνε ὠφελιμῶτατον. Μὲ ὀλίγην γλυκερίνην ἢ βάμμα ροτανίου δὲν ἐρεθίζει τόσον τὸ δέσμα. Τὴν δὲ κιτρίνην χρῶσιν τοῦ δέρματος ἀφαιρεῖ ἐπίπλουςις μὲ ἀραιὰν δὴ λυσιν ἀμμωνίας ἐντὸς ὕδατος.

Σημείωσις συγγραφέως. — Πολλὰς τῶν περιλήψεων ἀρρώτων ὀδηγίας ἠρανίσθημεν ἐκ τοῦ ὠραίου πρακτικοῦ βιβλίου, ὅπερ ἐπὶ τούτῳ εἶχε συγγράψει ὁ ἔγκριτος καθηγητὴς κ. Ν. Μακκᾶς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - Π.Τ.Δ.Ε
ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ-ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΥΛΙΚΟΥ (Δ.Σ.Σ.Μ.Υ.)
ΑΡΧΙΣΤΗΓΙΑ ΒΕΛΙΟΘΗΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ &
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (Α.-Β.Α.Κ.Η.)
ΑΡΙΘ. ΕΙΣΑΓ. 2416
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓ. 8-2-2011
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘ. DEW. 030 ΑΔΕ

2
L